

ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบน
ของประเทศไทย (กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่)

โดย

นายวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง
กรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๒๖
ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๕๗

บทคัดย่อ

เรื่อง ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบนประเทศไทย
(กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่)

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย นายวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖

หุบเขาอาหารภาคเหนือ (Northern Thailand Food Valley : NTFV) เป็นโครงการจากนโยบายหลักของประเทศที่ดำเนินงานผ่านหลายหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาและผลักดันให้สร้างนวัตกรรมในอุตสาหกรรมเกษตร-อาหารของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน มุ่งเน้นให้ต่อยอดผลงานวิจัยไปสู่ตลาดได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของพลวัตตลาด เป็นศูนย์ประสานในการทดสอบผลิตภัณฑ์และตลาดใหม่ๆ และ ส่งเสริมการจ้างงานขนาดใหญ่ในพื้นที่ เป้าหมายหลักของการวิจัยพัฒนาไปสู่การพัฒนางานวิจัยสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า พัฒนาพันธุ์สินค้าและ ระบบผลิตที่เพิ่มประสิทธิภาพกับสินค้ากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ผลการวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการ NTFV คือ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเป็นคลัสเตอร์ ปัจจัยรองมาได้แก่ การกำหนดแผนแม่บทในระยะ 10 ปี การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center) การสร้างกิจกรรมกระตุ้นตลาด (Demand Size) การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม งานวิจัยศึกษาความต้องการ SMEs ที่ร่วมในโครงการ และ การเกิดกองทุนพัฒนางานนวัตกรรม ปัจจัยทั้งหมดนี้จะเกิดผลต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัย ให้เกิดเป็นความร่วมมือจาก 3 ภาคส่วน ที่เรียกว่า Triple Helix ให้เกิดการสร้างความรู้/ข้อมูล การสร้างตลาดรองรับ การสร้างความร่วมมือภาครัฐ-ภาคเอกชน (Public Private Partnership: PPP) และ การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน โดยกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์เป็นลำดับ ได้แก่ 1.) การสร้างเครือข่ายวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี 2.) การตลาดสร้างสรรค์เชิงรุกในทุกระดับ 3.) การพัฒนาขีดความสามารถทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐ ภาคการศึกษาและภาคเอกชน 4.) การส่งเสริมเรื่องทุน-งบประมาณ และ 5.) กำหนดนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารตามแผนยุทธศาสตร์ในระยะ 10 ปี ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ คือ ต้องมุ่งเน้นที่การสร้างระบบการรับรู้ในด้านวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมให้ได้ในระดับใกล้เคียงกันเพื่อการขับเคลื่อนโครงการที่มีเอกภาพ และ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับประเทศ การฝึกอบรมบุคลากรภาครัฐให้ทำงานร่วมกับภาคเอกชนได้ดี อีกทั้งต้องมีการค้นคว้าวิจัยเชิงนวัตกรรมด้านเกษตร-อาหารในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ควรสร้างความเชื่อมโยงกับองค์กรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับประเทศ เพื่อพัฒนาระบบมาตรฐานด้านความปลอดภัยและการส่งออก ควรมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเชื่อมโยงคลัสเตอร์อาหารนวัตกรรมภาคเหนือกับคลัสเตอร์อื่นๆ เช่น พลังงาน อุตสาหกรรมสีเขียว เป็นต้น

คำนำ

โลกปัจจุบันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงชันมาก และมีแนวโน้มสูงชันเป็นลำดับในอนาคตจากการที่ประเทศต่างๆ มีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี อย่างเช่นการรวมกันของกลุ่มประเทศอาเซียน ๑๐ ประเทศเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ที่จะมีผลในปี ๒๕๕๘ ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) บนพื้นฐานศักยภาพที่มีของภูมิภาคต่างๆ ให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศในระดับภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาฐานเศรษฐกิจให้มั่นคงยั่งยืนทั้งในส่วนภูมิภาคและในระดับประเทศต่อไป

ผลิตผลทางเกษตรและอาหารเป็นยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีปัจจัยสนับสนุนอยู่มาก การจะกำหนดทิศทางเพื่อการพัฒนา ต้องใช้แนวคิดใหม่ทำให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม เริ่มจาก ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) บนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) เน้นการสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วยต้นทุนผลิตที่แข่งขันได้

หุบเขาอาหารภาคเหนือ (Northern Thailand Food Valley) เป็นโครงการยุทธศาสตร์ภายใต้ นโยบายหลักของประเทศ ผลักดันให้พื้นที่ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารแปรรูปที่มีนวัตกรรม ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ เพื่อขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมอาหารไทยสู่ตลาดโลก (พ.ศ. ๒๕๕๘–๒๕๖๒) ซึ่งจะเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ มีการพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงนวัตกรรม และ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่ภาคเหนือ ผลักดันให้ผลงานวิจัยออกสู่ตลาดอย่างเป็นรูปธรรม ท้นต่อพลวัตตลาดที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาชน ให้ไปในทิศทางเดียวกันสู่เป้าหมายของประเทศ

การศึกษาวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ รวมทั้งปัญหาที่ยังคงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะในเรื่องความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน (Triple Helix) ที่ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้เสนอแผนที่ยุทธศาสตร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน” อันจะสามารถใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาโครงการที่ดำเนินงานมาครบ ๑ ปีต่อเนื่องไปให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาต้นแบบสำหรับภูมิภาคอื่นได้

(นายวิเชียร เจริญตระกูลทอง)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๕๖
ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจาก ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ดร.กิติพงศ์ พร้อมวงศ์ รองเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ที่ได้ให้แนวคิด คำแนะนำ รวมทั้งติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คุณลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปรับปรุง ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากที่สุด รวมทั้งคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้การอบรม การสนับสนุนที่เอื้อต่องานวิจัย ไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูล เครื่องมือวิจัย การช่วยวิเคราะห์และตรวจแก้ไข ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็ นอย ่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ศ.นพ.สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ รศ.ดร. ศักรินทร์ ภูมิรัตน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ศ.ดร.มิ่งสรร ขาวสะอาด อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รศ.ดร.เสริมเกียรติ จอมจันทร์ของ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ คุณวิเชียร พุฒิวิญญู อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ดร.อภิชัย ล้ำเลิศพงศ์พนา กลุ่มบริษัท ไอ.ที.ซี และ นายประสงค์ นิลบรรจง คุณประนอม เงินบำรุง อดีตผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้คำชี้แนะและข้อมูลอันเป็นประโยชน์

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้บริหารระดับสูงจำนวนมากในภาคเอกชน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรรมการกลุ่มอาหาร สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรรมการสภาอุตสาหกรรมเชียงใหม่และภาคเหนือ รวมทั้งผู้ประกอบการที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลเชิงลึก ทั้งผ่านการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม อันเป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยนี้ที่จะสามารถนำไปประกอบการออกแบบยุทธศาสตร์ เพื่อนำกลับมาพัฒนาประเทศให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดเพื่อความยั่งยืนต่อไป

สุดท้ายขอขอบพระคุณผู้ให้ ความช ่วยเหลืออีกมากที่ผู้ วิจัยไม่ สามารถกล าวนามได้ หมดในที่นี้ รวมทั้งผู้ที่ให้การสนับสนุนทั้งกำลังกายและกำลังใจ ทั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และ ผู้มีพระคุณทุกท่าน ด้วยความสำนึกในกตัญญูกตเวทิตาคุณ

(นายวิเชียร เจริญตระกูลทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๕๖

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
คำอธิบายคำย่อ	ฌ
บทที่ ๑ บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ข้อจำกัดของการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทางทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
กรอบแนวคิด แบบ Cluster และ แนวคิดการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์	๗
แนวคิด และ หลักการ “หุบเขาอาหาร” (Food Valley) ของต่างประเทศ	๑๕
ยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และ ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค	๒๗
ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑	๓๓
ทฤษฎีและแนวคิดยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy)	๓๔
แนวคิด “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (Northern Thailand Food Valley)”	๓๖
สรุป	๔๔
บทที่ ๓ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย	
วิเคราะห์ขีดความสามารถของประเทศไทย	๔๗
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ของประเทศไทย	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓	
ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (ต่อ)	
ความสามารถในการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม	๕๕
ระบบนวัตกรรมของประเทศไทย	๖๑
ระบบนวัตกรรมภูมิภาคของภาคเหนือ	๖๓
อุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือ	๖๔
สรุป	๖๗
บทที่ ๔	
การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรค	
ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
ข้อมูลจากแบบสอบถาม	๗๔
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	๗๔
ข้อมูลจากการเสวนาผู้ทรงคุณวุฒิ	๗๔
ผลการวิเคราะห์	๗๕
สรุป	๗๕
บทที่ ๕	
ยุทธศาสตร์ ‘หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย’ (Northern Thailand Food Valley) พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘ สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑	
สรุปกรณีศึกษาจากข้อมูลของจังหวัดเชียงใหม่	๘๔
แผนยุทธศาสตร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘)	๘๖
บทที่ ๖	
สรุปและข้อเสนอแนะ	
สรุป	๘๒
ข้อเสนอแนะ	๘๔
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ประวัติย่อผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒-๑	องค์กรต่างๆ ใน Food Valley ของประเทศเนเธอร์แลนด์	๒๒
๒-๒	พื้นที่เพาะปลูกพืชสำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และ แยกรายจังหวัด	๓๑
๒-๓	ผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรที่มีความสำคัญของภาคเหนือ	๓๘
๓-๑	เกณฑ์การจัดอันดับของ IMD (Institute for Management Development)	๔๓
๓-๒	ปัจจัยที่นำมาพิจารณาตามสัดส่วน (WEF)	๔๕
๓-๓	อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยปี ๒๕๔๕-๒๕๕๖	๕๐
๓-๔	ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมากที่สุด	๕๔
๔-๑	บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (Triple Helix)	๖๓
๔-๒	ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก	๖๔
๔-๓	ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก	๖๕

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒-๑	๕
๒-๒	๑๐
๒-๓	๑๓
๒-๔	๑๖
๒-๕	๑๗
๒-๖	๒๑
๒-๗	๒๑
๒-๘	๒๔
๒-๙	๒๕
๒-๑๐	๒๖
๒-๑๑	๒๗
๒-๑๒	๒๙
๒-๑๓	๓๐
๒-๑๔	๓๓
๒-๑๕	๔๐
๒-๑๖	๔๔
๓-๑	๔๘
๓-๒	๔๙
๓-๓	๕๑
๓-๔	๕๒
๓-๕	๕๓
๓-๖	๕๖
๓-๗	๕๘

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่	หน้า
๓ - ๘ ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ	๖๑
๓ - ๙ พื้นที่ทางเกษตรของภาคเหนือ	๖๕
๓ - ๑๐ จำนวนโรงงานอาหารในเขตภาคเหนือตอนบน	๖๖
๓ - ๑๑ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง	๖๖
๔ - ๑ พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารของประเทศไทย	๖๕
๔ - ๒ พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือของประเทศไทย	๖๕
๕ - ๑ คลัสเตอร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley Cluster) ๘๓	
๕ - ๒ ยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Roadmap for action) ๘๘	

คำอธิบายคำย่อ

ภาษาไทย

สวทช.	ย่อมาจาก	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
สสว.	ย่อมาจาก	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
สสวท.	ย่อมาจาก	สมาคมส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย
สศช.	ย่อมาจาก	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาษาอังกฤษ

AEC	ย่อมาจาก	ASEAN Economics Community
ASEAN	ย่อมาจาก	Association of Southeast Asian Nations
FTI	ย่อมาจาก	The Federation of Thai Industries
GDP	ย่อมาจาก	Gross Domestic Product
IMD	ย่อมาจาก	International Institute for Management Development
NIA	ย่อมาจาก	National Innovation Agency
NNSPSME	ย่อมาจาก	Northern Network of Service Providers for Small and Medium Enterprises
PPP	ย่อมาจาก	Public Private Partnership
RDISC	ย่อมาจาก	Research & Development and Innovation Service Center
STI	ย่อมาจาก	Science Technology and Innovation
TFV	ย่อมาจาก	Thailand Food Valley
WEF	ย่อมาจาก	World Economic Forum
WTO	ย่อมาจาก	World Trade Organization

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการจัดทำกรอบบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) เรียกว่า New Growth Model เพื่อเป้าหมายในการสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนใน ๑๐-๑๕ ปี โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ๓ ข้อ ดังนี้

๑. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง (Growth and Competitiveness) ประเด็นสำคัญได้แก่ การลงทุนเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็ง การพัฒนาขีดความสามารถแข่งขันภายใต้แนวคิด Modern Thailand ในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ การปรับโครงสร้างการใช้และราคาพลังงานที่เหมาะสม การลงทุนเพื่อความมั่นคงของพลังงานและพลังงานทดแทน การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และการวิจัยพัฒนาโดยกำหนดค่าใช้จ่ายในด้านวิจัยพัฒนา (R&D) เป็นร้อยละ ๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

๒. การลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth) ประเด็นสำคัญได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานบริการสาธารณสุข การดูแลผู้สูงอายุ เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส การเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน การสร้างโอกาสรายได้แก่ SMEs และเศรษฐกิจชุมชน การจัดระบบสร้างความรู้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การต่อต้านคอร์รัปชัน สร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใส

๓. การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth) ประเด็นสำคัญได้แก่ การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การดำเนินนโยบายการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการน้ำ การป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เป็นที่ทราบทั่วกันว่า กลุ่ม ๑๐ ประเทศอาเซียนจะมีการเปิดการค้าเสรี ด้วยสโลแกน “วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว” โดยมีข้อกำหนดธรรมนูญอาเซียนร่วมกัน ที่เรียกว่า “กฎบัตรอาเซียน” (AESAN Charter) ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาฐานเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ประเทศไทยจึงต้องมีการกำหนด “ยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี

๒๕๕๘” เพื่อให้เป็นไปในทิศ ทางที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ของประเทศให้เกิดผลตามเป้าหมาย โดยยุทธศาสตร์ได้กำหนดวิสัยทัศน์คือ“ประเทศไทยเป็นประเทศที่เข้มแข็งและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในประชาคมอาเซียนร่วมกัน” ประกอบด้วย ๘ยุทธศาสตร์ย่อย ดังนี้

๑. การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ การค้าและการลงทุน เพื่อเพิ่มศักยภาพที่สามารถรองรับการเปิดเสรี ทั้งใช้โอกาสจากการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวในอาเซียน

๒. การพัฒนาคุณภาพชีวิต และ การคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพ ได้รับความคุ้มครอง ประกันความเสี่ยง และมีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ดีมั่นคง ปลอดภัย

๓. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ โลจิสติกส์ เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐานมีความเชื่อมโยง มีขีดความสามารถในการรองรับ มีกฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุน

๔. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษาอาเซียน รวมทั้งทักษะฝีมือ และภาษา

๕. การพัฒนากฎหมาย กฎ และ ระเบียบ เพื่ออำนวยความสะดวกการค้า การลงทุน สอดรับกับพันธกรณีและข้อ-ตกลงอาเซียน

๖. การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และ การตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียน ให้กับ ประชาชนทุกกลุ่ม

๗. การเสริมสร้างความมั่นคง เพื่อให้มีบรรทัดฐานร่วมที่มีเอกภาพและสันติภาพ

๘. การเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน ในด้านอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวบริการ และ เมืองชายแดน

ดังนั้นการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมให้ สอดคล้องกับการพัฒนาฐานเศรษฐกิจของประเทศด้วย โดยการจะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ในระดับภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนต้องมีการนำ แนวคิดใหม่ในด้านเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) มาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ ต้องกำหนดให้มีการใช้ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) และ ระบบ นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation System) โดยทำการศึกษากลุ่มคลัสเตอร์เขตพื้นที่จังหวัด ภาคเหนือตอนบน ๑ ที่ประ-กอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน ซึ่งในกลุ่มมี อุตสาหกรรมยุทธศาสตร์สำคัญหลายด้านได้แก่ ท่องเที่ยว เกษตรและอาหาร สุขภาพ หัตถกรรม เซรามิกเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

ทั้งนี้จากประสบการณ์ที่ได้ร่วมทำงานกับส่วนต่างๆ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมด้าน เกษตรและอาหารในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ในอุตสาหกรรมยังขาดปัจจัยสนับสนุนให้เกิด

การพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้ได้ตามยุทธศาสตร์ของประเทศ ยังประสบปัญหาอุปสรรคสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ประเทศไทยมีการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารคิดเป็นสัดส่วนประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) มีการส่งออกที่คาดว่า มีมูลค่าถึง ๑ ล้านล้านบาทในปี ๒๕๕๖ ซึ่งอยู่ใน ๕ อันดับแรกของโลก แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นสินค้าใช้ เพื่อเป็นวัตถุดิบที่ไม่ได้สร้างมูลค่าเพิ่ม แม้สินค้าแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรมจะมีสัดส่วน ๑๔ เปอร์เซ็นต์ ก็ยังเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มน้อย

๒. มาตรการของภาครัฐในการส่งเสริมสินค้าเกษตรและอาหาร ส่วนใหญ่ยังเป็นการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน (Subsidy) ซึ่งไม่ใช่วิถีทางการพัฒนาที่มีความยั่งยืน

๓. เมื่อพิจารณาห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) ในการผลิตผลิตผลทางเกษตรและอาหาร ระดับต้นน้ำ ประเทศไทยได้ริเริ่มโครงการขอความช่วยเหลือด้านวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเกษตร จากองค์การอาหารและเกษตรนานาชาติ รวมทั้งองค์กรอื่นๆ จากต่างประเทศ ทั้งได้มีการพัฒนากำลังคนในสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย แม้จะทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตพืชผลต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น แต่ผลผลิตต่อไร่ยังนับว่าต่ำมาก ทั้งนี้ปัญหาหลักมาจาก การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรยังทำได้ยาก และ ขาดปัจจัยสนับสนุนในการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้

๔. ในระดับกลางน้ำ ผู้ประกอบการที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มทางด้านการอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ยังขาดการวิจัยและการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน

๕. ในระดับปลายน้ำ เกษตรกรและผู้ประกอบการ ยังขาดการเรียนรู้ในด้านการตลาด เช่น ความต้องการทางการตลาด การสร้างแบรนด์ กิจกรรมการตลาด ฯลฯ ซึ่งมีความจำเป็น โดยเฉพาะกับสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

๖. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่ภาคเหนือ เพราะ เป็นภาคที่มี GDP ต่ำสุดของประเทศไทย แต่มีความหลากหลายของพืชพันธุ์ทั้งในพื้นที่เองและในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยที่เมื่อ AEC มีผลในปี ๒๕๕๘ จะเกิดการเคลื่อนย้ายของวัตถุดิบง่ายขึ้น จึงสามารถใช้แหล่งวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้านได้ด้วย

จากเหตุผลทั้งหมดข้างต้น การศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” จึงมีความจำเป็นเร่งด่วน ในการจะกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการได้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องใช้การบริหารจัดการรูปแบบใหม่ โดยการใช้งานวิจัย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ นวัตกรรมที่เหมาะสมเป็นเครื่องมือ อันจะเป็นการสร้างศักยภาพการแข่งขันที่ยั่งยืน อีกทั้งเป็นการเตรียมการเพื่อยก ระดับสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) สำหรับกรณีศึกษาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในรูปแบบ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ของเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน โดยเน้นศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก

๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางและยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ข้อมูลในงานวิจัย ครอบคลุมกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปางแม่ฮ่องสอน เชียงราย แพร่ พะเยา และน่าน โดยมีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลส่วนใหญ่ของงานวิจัยนี้

๒. เนื้อหาครอบคลุม ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ในอุตสาหกรรมด้านเกษตรและอาหาร ตั้งแต่เรื่องการจัดหาวัตถุดิบ (ต้นน้ำ) การแปรรูปเพิ่มมูลค่า (กลางน้ำ) และ การตลาด (ปลายน้ำ) ตลอดจนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น พลังงาน อุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) เมืองสีเขียว (Green City) เป็นต้น

๓. เนื้อหาครอบคลุม การบริหารจัดการรูปแบบใหม่ การพัฒนาผู้ประกอบการมืออาชีพ และการบูรณาการใน ๓ ภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา (Triple Helix)

๔. เนื้อหาครอบคลุม การบริหารเงินทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการ Public Private Partnership (PPP) เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากทั้งแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ

๒. การทำวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

๒.๑ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๒ ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ รวบรวมข้อมูลโดยวิธีศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึก และ การจัดกลุ่มเสวนาผู้ทรงคุณวุฒิ

๒.๔ วิธีการและขั้นตอนการวิจัย โดยการกำหนดกรอบแนวคิดและแผนงาน การออกแบบเครื่องมือวิจัย การรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์จากข้อมูล-วิเคราะห์ข้อมูล

ข้อจำกัดของการวิจัย

ผู้ประกอบการอาจไม่ให้ข้อมูลเชิงลึกมาก เนื่องจากเกรงว่าความลับทางธุรกิจจะถูกเปิดเผย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. กรอบยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคที่เป็นแบบอย่าง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ และ เตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ-อาเซียนในปี ๒๕๕๘ ที่กำลังจะมาถึง

๒. มีฐานข้อมูลด้านนโยบายและยุทธศาสตร์จากหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา (Triple Helix) ทั้งในและต่างประเทศ

๓. สามารถใช้เป็นยุทธศาสตร์ต้นแบบในการประยุกต์ใช้กับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ หรือ อุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ สามารถนำงานวิจัยและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาสร้างงานนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำจำกัดความ

Regional Innovation Strategy :	กลยุทธ์นวัตกรรมในระดับภูมิภาคของประเทศไทย
Regional Innovation System :	ระบบนวัตกรรมในระดับภูมิภาคของประเทศไทย
Northern Food Valley :	โครงการหุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย แนวคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอาหารแบบครบวงจรริเริ่มและผลักดัน โดยจังหวัดเชียงใหม่
Value Chain :	ห่วงโซ่คุณค่า เป็นการเชื่อมโยงของกิจกรรมต่างๆซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร (ตามทัศนะของไมเคิล อี พอร์ตเตอร์)
ASEAN Economy Community (AEC)	ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะมีผล ณ สิ้นปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกอบด้วย ๑๐ ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม พม่า ลาว กัมพูชา และ บรูไนดารุสซาลาม
Green Industry :	อุตสาหกรรมสีเขียว เป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อันเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมทางหนึ่ง
Green City :	เมืองสีเขียว เมืองที่มีพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและนอกเขตเมือง อาจเป็นที่สาธารณะหรือเอกชน
Triple Helix :	ความร่วมมือจาก ๓ ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา
Public Private Partnership (PPP)	โครงการร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

บทที่ ๒

แนวคิดทางทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดหลักในการศึกษายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) สำหรับกรณี ศึกษาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ในรูปแบบ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) เพื่อเสนอแนะแนวทางและยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้

กรอบแนวคิด แบบ Cluster และ แนวคิดการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร มีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศไทยที่เป็นประเทศเกษตรกรรมและ เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งสามารถสร้างรายได้ที่แท้จริงจากการส่งออกสินค้าเกษตร รวมถึงสินค้าเกษตรแปรรูป เนื่องจากเป็นสินค้าที่ผลิตจากแรงงานและทรัพยากรในประเทศอย่างแท้จริง รวมถึงในปัจจุบันมีการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารในตลาดโลกสูงขึ้น หลังจากที่ประเทศอื่นๆ เช่น จีน เวียดนาม เพิ่มปริมาณการผลิตและการส่งออกสินค้าในราคาถูก ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าของประเทศไทย ดังนั้นประเทศไทยจึงควรเร่งปรับตัวในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพมากขึ้นในราคาที่แข่งขันได้ โดยการสร้างเครือข่ายรวมกลุ่มในการพัฒนาและส่งเสริมการประยุกต์ใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าให้สินค้า สร้างความแตกต่าง และพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร จึงเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ต่อไป โดยการศึกษาถึงแนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารจะประกอบด้วย ๓ แนวคิดหลัก คือ

๑. การรวมกลุ่มคลัสเตอร์

ท่ามกลางภาวะการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในเวทีโลก ประกอบไปด้วยปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อสถานภาพของภาคอุตสาหกรรม ความเข้มแข็งของภาคอุตสาหกรรมนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อุตสาหกรรมของประเทศดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยความเข้มแข็งของภาคอุตสาหกรรมนี้เกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีการให้คำจำกัดความว่า “เครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster)” ซึ่งส่งผลให้กลุ่ม

ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมในด้านต่างๆ ตลอดจนอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมได้รับประโยชน์สูงสุด การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มผู้ประกอบการจึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้าไปทั้งห่วงโซ่อุปทาน โดยความหมายและคานิยามของเครือข่ายวิสาหกิจได้มีการกำหนดไว้หลายความหมายจากหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและรวบรวมความหมายของเครือข่ายวิสาหกิจ พบว่าส่วนใหญ่จะให้นิยามในเชิงนามธรรม โดยมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะกล่าวถึงการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมไว้อย่างกว้างๆ ดังนั้นในแต่ละองค์กรแต่ละประเทศ จึงมีความพยายามจากทั้งนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนองค์กรระดับประเทศที่ได้มีการให้คำจำกัดความของเครือข่ายวิสาหกิจไว้ ดังต่อไปนี้

Michael E. Porter ศาสตราจารย์ด้านการบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ อุตสาหกรรม เจ้าของแนวคิดทฤษฎี Five Forces (พลังทั้ง ๕) ทฤษฎี Value Chain (ห่วงโซ่คุณค่า) และทฤษฎี Dynamic Diamond Model และเป็นผู้แต่งหนังสือ Competitive Strategy Techniques for Analyzing Industries and Competitors (1980) Competitive Advantage; Creating and Sustaining and Superior Performance (1985) และ The Competitive Advantage of Nations (1990) ซึ่งได้รับความนิยมนอย่างสูง โดยในปัจจุบัน Michael E. Porter ดำรงตำแหน่ง The Bishop William Lawrence University Professor ที่ Harvard Business School Michael E. Porter ได้ให้คำจำกัดความ เครือข่ายวิสาหกิจ ไว้ว่า “เครือข่ายวิสาหกิจ คือ กลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้องมารวมตัวดำเนินกิจกรรมอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยง และเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร และยังเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนต่างๆ ธุรกิจบริการ และสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายร่วมกัน คือ การเพิ่มผลผลิตของคลัสเตอร์โดยรวม ซึ่งจะทำให้ทุกฝ่ายมีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น แต่การรวมกันต้องไม่ใช่เพื่อการผูกขาดหรือกีดกันทางการค้าธุรกิจ”

๒. แนวคิดการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

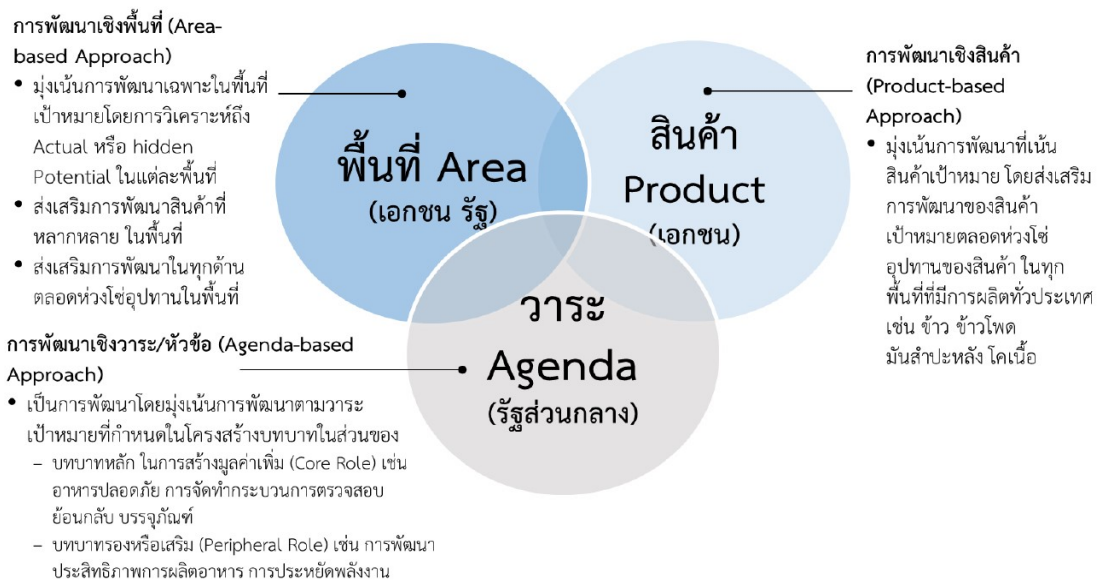
การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในบริบทของไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ เพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมไทยสู่ตลาดโลก เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในภาพรวมตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเน้นการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ่านการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย เพื่อยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในระยะยาว และเพิ่มขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาอาหารนั้น สามารถวิเคราะห์มุมมองในการกำหนดแนวทางพัฒนาได้หลากหลาย ขึ้นกับเป้าหมายและบทบาทหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นผู้วางแผนการพัฒนา

ตัวอย่างเช่น หากต้องการพัฒนาโดยมุ่งเน้นสินค้าใดสินค้านึงที่เป็นสินค้าหลักของประเทศในทุกพื้นที่และทุกด้านตลอดห่วงโซ่การผลิต จะมุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาในเชิง

สินค้า เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) จัดทำแผนยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมข้าว ซึ่งเน้นการพัฒนาสินค้าข้าวเป็นหลักในทุกพื้นที่ หากต้องการพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีการผลิตสินค้าหลากหลาย มีผู้ประกอบการทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ จะมุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงพื้นที่ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ มีการวางแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารครอบคลุมในทุกสินค้าและทุกด้านที่ผลิตในพื้นที่ หากต้องการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งเช่น อาหารปลอดภัย ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ เป็นต้น ในทุกสินค้าและทุกพื้นที่ที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงวาระเช่น กระทรวงสาธารณสุข จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหาร โดยเน้นการพัฒนาอาหารปลอดภัยในทุกสินค้า จากแนวทางการพัฒนาดังกล่าวสามารถสรุปได้ ๓ แนวทาง ได้แก่

๑. พัฒนาเชิงสินค้า (Product-based Approach)
๒. พัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-based Approach)
๓. พัฒนาเชิงวาระ (Agenda-based Approach)

แผนภาพที่ ๒-๑ แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร

ปัจจัยในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารมีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในหลายด้าน ที่จะต้องพัฒนาให้มีความเหมาะสมและมีความสามารถเพียงพอสำหรับการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา โดยการคัดเลือกปัจจัยที่เกี่ยวข้องจะขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการเน้นในการพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด สำหรับปัจจัยในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ซึ่งเน้นการส่งเสริมการประยุกต์ใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตเชิงพาณิชย์นั้น สามารถกำหนดได้ 7 ปัจจัยในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

ได้แก่ ๑) สิทธิประโยชน์ (Unique Incentive Schemes) ๒) เครือข่ายสถานศึกษา (Research Cluster Collaboration) ๓) เครือข่ายภาครัฐและเอกชน (PPP Cluster Collaboration) ๔) คณะบริหารจัดการโครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (TFV PMO : Program Management Office) ๕) โครงสร้างสนับสนุนทางกายภาพ (TFV Infrastructure Platform) ๖) ความร่วมมือในการวิจัย (Research Open Collaboration Platform) และ ๗) การสนับสนุนทางการเงิน (TFV Investment Model) ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒-๒ ปัจจัยในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

1	Unique Incentive Schemes	กำหนดสิทธิประโยชน์ (Unique Incentive Schemes) ให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ได้รับสิทธิประโยชน์ที่ชัดเจนแตกต่างกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อน เช่น มาตรการ BOI พิเศษในTFV
2	Research Cluster Collaboration	กำหนดเครือข่ายสถานศึกษา (Research Cluster Collaboration) ในพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ให้มีพันธกิจหลักในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
3	PPP Cluster Collaboration	ยกระดับเครือข่ายภาครัฐและเอกชน (PPP Cluster Collaboration) ให้มีความเข้มแข็ง มีความสอดคล้องในแนวทางการพัฒนาพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์
4	TFV PMO	กำหนดให้ คณะกรรมการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (TFV PMO : Program Management Office) เป็นช่องทางในการกลั่นกรอง (Gateway) การกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ด้านการเกษตรและอาหาร
5	TFV Infrastructure Platform	วางโครงสร้างสนับสนุนทางกายภาพ (TFV Infrastructure Platform) ที่สำคัญในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ในแต่ละพื้นที่
6	Research Open Collaboration Platform	สนับสนุนการวิจัยพัฒนาอาหารหลัก (Strengthen Core Competency) ในเรื่องที่เหมาะสมมีโอกาสในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความร่วมมือกับนักวิจัยต่างชาติ (Science Open Collaboration Platform) ทำให้เกิดเครือข่ายการร่วมวิจัย และเกิดการนำเข้านักวิจัยในต่างประเทศ
7	TFV Investment Model	สนับสนุนทางการเงินรูปแบบต่างๆ (TFV Investment Model) ในการพัฒนาการวิจัยเทคโนโลยีเกษตรและอาหาร ในเรื่องที่กำหนดอย่างน้อย 5 ปี

๑. สิทธิประโยชน์พิเศษในพื้นที่ (Unique Incentive Schemes) การสร้างแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ผู้ประกอบการในพื้นที่ควรได้รับสิทธิ ประโยชน์ หรือสิทธิพิเศษต่างๆ ในการประกอบธุรกิจ มากกว่าผู้ประกอบการรายอื่นที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เป้าหมายของ ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ เช่น ได้รับการลดหย่อนทางภาษี การสนับสนุนทางการเงิน เงินอุดหนุนเป็นต้น เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการรายอื่นๆ เข้ามาร่วมจัดตั้งสถานประกอบการในพื้นที่เป้าหมาย ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

สิทธิประโยชน์หรือสิทธิพิเศษที่ผู้ประกอบการในพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ได้รับควรเป็นไปอย่าง ต่อเนื่อง โดยผ่านความเห็นชอบจากภาครัฐส่วนกลาง นับว่าเป็นเจตจำนงทางการเมืองที่ว่า ทุกรัฐบาลต้อง พัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในส่วนท้องถิ่นต้องมีการเชื่อมโยงนโยบายส่วนกลางในการ พัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร คู่แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในพื้นที่เป้าหมาย ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ด้วย

๒. ความร่วมมือเครือข่ายสถานศึกษา (Research Cluster Collaboration) เครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย เป็นหน่วยงานหนึ่งในปัจจัยหลักของการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ มีบทบาทในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถาบันวิจัย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มี การบริหารจัดการ ประสานงาน ให้การสนับสนุนการวิจัย ถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการวิจัยร่วมกันให้แก่สถานประกอบการเพื่อนำไปต่อยอด ขยายผล คู่สินค้าเป้าหมาย ดังนั้นการพัฒนา ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสถานศึกษาและสถาบันวิจัยเป็นส่วนสำคัญ เพื่อให้ เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการพัฒนาต่อยอดความรู้ของ ผู้ประกอบการ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเป้าหมาย โดยอาศัยหน่วยงานภาครัฐเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยง สถานศึกษาและสถาบันวิจัยเข้าด้วยกัน

๓. ยกระดับเครือข่ายภาครัฐและเอกชน (PPP Cluster Collaboration) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากโครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ มีหน่วยงานทางภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมาก เช่น กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น จึงต้องมี การบูรณาการการทำงานร่วมกันของเครือข่ายภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน มีเป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ร่วมกัน รวมถึงต้องมีการสร้างเครือข่ายภาคเอกชนให้มีความเข้มแข็ง

สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ โดยการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการไปในทิศทางเดียวกัน มีการนางานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสินค้า ซึ่งทั้งเครือข่ายภาครัฐและเอกชนต้องมีการยกระดับพัฒนาไปพร้อมกัน

๔. คณะบริหารจัดการ โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (TFV PMO : Program Management Office) คณะบริหารจัดการ โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (TFV PMO) ประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ตัวแทนภาคการศึกษาจากสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอาหาร และตัวแทนภาคเอกชนจากองค์กรเอกชนต่างๆ โดยแต่ละกระทรวงจะนำเสนอแผนงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์เสนอให้กับคณะบริหารจัดการ โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ทาหน้าที่พิจารณากลับกรองแผนงานทั้งหมด กำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ด้านการเกษตรและอาหาร บริหารจัดการประสานงาน กำกับดูแลการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายแต่ละพื้นที่ และรายงานต่อคณะกรรมการ TFV เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

๕. โครงสร้างสนับสนุนทางกายภาพ (TFV Infrastructure Platform) แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อาหาร ใน โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์มุ่งเน้นการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ หรือต่อยอดขยายผล ให้เกิดมูลค่าเพิ่มกับสินค้าเป้าหมาย

โดยการวิจัยค้นคว้า เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม จำเป็นต้องมีโครงสร้างสนับสนุนการวิจัยที่เหมาะสมและพอเพียง ซึ่งได้แก่ห้องปฏิบัติการ เครื่องมือวิจัย เทคโนโลยีการผลิต รวมถึงต้องสร้างความพร้อมด้านปัจจัยการผลิต เช่น ระบบชลประทาน คุณภาพดิน นอกจากนี้ ปริมาณวัตถุดิบต้องมีเพียงพอ ระบบขนส่งที่มีความพร้อม เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและผลิตสินค้าใหม่ๆ

นอกจากโครงสร้างสนับสนุนทางกายภาพแล้ว ในการพัฒนางานวิจัยต้องคำนึงถึงด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยอย่างครบวงจร โดยมีการสร้างความพร้อมของนักวิจัยในสถานประกอบการ เพื่อรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการประยุกต์ใช้งานวิจัย รวมถึงการสร้างความมั่นคงในสายอาชีพของนักวิจัยด้านอาหาร เพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเข้ามาทำงานในสายอาชีพนี้เพิ่มขึ้น

๖. ความร่วมมือในการวิจัย (Research Open Collaboration Platform) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าประกอบด้วย ๒ ส่วนหลัก คือ

๖.๑ การสนับสนุนการวิจัยพัฒนาหลัก(Strengthen Core Competency) ในด้านที่ประเทศไทยมีความเข้มแข็ง มีโอกาสสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยพัฒนางานวิจัยในการเพิ่มมูลค่า เพิ่มประสิทธิภาพ ให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย

๖.๒ การสนับสนุนการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับประเทศต่างๆ (Research Open Collaboration Platform) ให้เกิดเป็นเครือข่ายการวิจัยระหว่างประเทศเพื่อการวิจัยพัฒนาร่วมกัน (Joint Research) เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างประเทศ ยกกระดับงานวิจัยของประเทศไทย และพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ รวมถึงการพัฒนาสินค้าเกษตร อาหารที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมากขึ้น

๗. การสนับสนุนทางการเงิน (TFV Investment Model) การขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อาหาร ปัจจัยด้านการเงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญสูงในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ โดยในระยะแรกภาครัฐควรมีการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างความพร้อมให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร จากนั้นควรมีรูปแบบการสนับสนุนในระยะยาวที่เป็นการลงทุนร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยโครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์มีแนวทางสนับสนุนทางการเงินทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่

๗.๑ เงินทุนสนับสนุนการพัฒนาที่รัฐเป็นผู้สนับสนุนทั้งหมด สำหรับการสร้างความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนเครื่องมือวิจัย เป็นต้น

๗.๒ การสนับสนุนที่รัฐร่วมลงทุนกับภาคเอกชน ผ่านหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่างๆ ในรูปแบบ ProfitCenter เช่น สวทช. สถาบันอาหาร เป็นต้น ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนกลับมาจากการให้เงินลงทุนไป 3) การสนับสนุนทางการเงินผ่านกองทุนของรัฐ โดยให้ภาคเอกชนกู้ยืมด้วยดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำเงินลงทุนไปใช้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด 4) การสนับสนุนทางการเงินผ่านกองทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการระดมทุนมาจากต่างชาติ ในการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ จาก

ปัจจัยในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟิวเจอร์ ๗ ปัจจัยดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยย่อยในแต่ละด้าน สามารถนำมาวิเคราะห์ในมุมมองของปัจจัยหลักและปัจจัยสนับสนุน โดยจัดแบ่งประเภทของปัจจัยได้ ๓ กลุ่มหลัก ได้แก่ ๑) ปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกลไกของไทยแลนด์ฟิวเจอร์ ๒) ปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการวิจัยพัฒนาไปสู่เชิงพาณิชย์ ๓) ปัจจัยสนับสนุนของไทยแลนด์ฟิวเจอร์ ซึ่งปัจจัยต่างๆ ในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟิวเจอร์มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒-๓ ปัจจัยต่างๆ ในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ฟิวเจอร์

๑. ปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกลไกของไทยแลนด์ฟิวเจอร์ คือ ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกลไกในการดำเนินงานของไทยแลนด์ฟิวเจอร์ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่รวมตัวเป็นเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายไทยแลนด์ฟิวเจอร์ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายภาครัฐ และเครือข่ายมหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย

๑.๑ กลไกในการบริหารจัดการ (Project Management) กลไกหรือหน่วยงานในการบริหารจัดการ งานทั้งในส่วนงานกลางและในพื้นที่ โดยมีหน้าที่ประจำเพื่อเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร โดยมีหน้าที่หลัก ๓ ด้านคือ ๑) ประสานงานระหว่างภาครัฐในส่วนงานกลาง ๒) ประสานงานภายในพื้นที่ ๓) ประสานงานระหว่างพื้นที่

๑.๒ เครือข่ายภาคเอกชน (Private sector) การรวมกลุ่มเครือข่ายที่เข้มแข็งของผู้ประกอบการในแต่ละสินค้าเพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการในการแข่งขัน รวมถึงสามารถแสดงให้เห็นความต้องการด้านการพัฒนา (Local

demand) จึงควรมีการกำหนดความต้องการในอุตสาหกรรมอาหารอย่างชัดเจน จากกลุ่มผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้า รวมถึงเกษตรกรที่เพาะปลูกวัตถุดิบ เพื่อเป็นโจทย์ในการวิจัยและพัฒนา ให้มีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

๑.๓ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ (Government Collaboration) ในการพัฒนา อุตสาหกรรมอาหารมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น จึงควรมีการสร้างกลไกในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงมีการติดตามตรวจสอบการทำงานของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องกัน

๑.๔ เครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย (Local Research Institutes / University) สร้างงานวิจัยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้เชิงพาณิชย์และตรงกับความต้องการของเอกชน เป็นกลไกหลักในการสร้างนักวิจัยออกสู่ตลาด ให้เพียงพอและตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ

๒. ปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการวิจัยพัฒนาไปสู่เชิงพาณิชย์คือ ปัจจัยหลักในการผลักดันและขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้งานวิจัยในเชิงพาณิชย์ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยในการบริหารจัดการด้านข้อมูลองค์ความรู้ ด้านบุคลากรนักวิจัย ด้านเทคโนโลยี ด้านเครือข่ายต่างประเทศ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี

๒.๑ บริหารจัดการองค์ความรู้และเผยแพร่ (Knowledge Management) การรวบรวมและบริหารจัดการข้อมูลองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหาร จากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้ผู้ที่ต้องการข้อมูลสามารถเข้าถึงและนำไปใช้งานได้ผ่านทางเทคโนโลยีออนไลน์ต่างๆ รวมถึงมีการสร้างช่องทางในการสื่อสารระหว่างผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกัน

๒.๒ ความพร้อมของนักวิจัยในสถานประกอบการ สร้างความพร้อมและเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ ในการรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิต โดยกำหนดให้มีคณะทำงานของผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตและพัฒนาอาหารประจำในสถานประกอบการ

๒.๓ บทบาทของนักวิจัยในสถานประกอบการ (Researcher) และ ความมั่นคงในสายอาชีพ (Career path) ด้านการวิจัยอาหาร วิทยาศาสตร์อาหาร รวมถึงการกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อดึงดูดให้นักวิจัยที่มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้าไปทำงานในพื้นที่ ทั้งในสถานประกอบการ และ ในสถาบันวิจัย หรือ มหาวิทยาลัย รวมถึงควรมีการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในด้านต่างๆ เพื่อรองรับนักวิจัย เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น

๒.๔ ความพร้อมด้านเทคโนโลยีการผลิตและขยายผล สร้างความพร้อมในด้านเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้สามารถรองรับการประยุกต์ใช้งานวิจัยในการผลิตเชิงพาณิชย์ โดย

สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต เพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ และสนับสนุนการขยายผลจากการผลิตระดับทดสอบเป็นการผลิตระดับเชิงพาณิชย์

๒.๕ เครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายวิจัยและพัฒนาอาหารในต่างประเทศ ในการจัดหาผลงานวิจัยจากต่างประเทศที่พร้อมใช้งาน มาประยุกต์ใช้กับผู้ประกอบการและนักวิจัยภายในประเทศ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและวัตถุดิบ แก้ไขปัญหาในการผลิต และ การต่อ ยอดองค์ความรู้

๒.๖ ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับสถานประกอบการ สนับสนุนปัจจัยเอื้อต่างๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านอาหารให้กับสถานประกอบการ ทั้งขนาดย่อม ขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่ ในการเพิ่มมูลค่าและพัฒนาการผลิต

๓. ปัจจัยสนับสนุนของไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ คือ ปัจจัยประกอบในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านนโยบายจากภาครัฐ วัตถุดิบ โครงสร้างพื้นฐาน เงินทุนสนับสนุน และ ระบบการตรวจสอบและรับรองคุณภาพ

๓.๑ เจตจำนงทางการเมือง (Political Will) ในทุกภาคส่วน รวมถึงการกำหนดกฎระเบียบ กฎหมาย และ งบประมาณในการสนับสนุนจากส่วนกลาง ฝ่ายการเมืองควรมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนา ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๓.๒ นโยบายภาครัฐท้องถิ่น (Local politics) การเชื่อมโยงจากนโยบายส่วนกลางในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารสู่แนวทางการปฏิบัติในท้องถิ่น ควรมีความสอดคล้อง และ ไปในทิศทางเดียวกันของหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

๓.๓ ความเพียงพอของวัตถุดิบ (Rich supply of raw food materials) ปริมาณวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารจึงควรมีปริมาณวัตถุดิบมากเพียงพอสำหรับการขยายผลการผลิตสู่เชิงพาณิชย์ในฟู้ดวัลเลย์ โดยวัตถุดิบที่ผลิตได้ควรมีมาตรฐาน และ คุณภาพตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

๓.๔ โครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาโครงสร้างการขนส่งสินค้ากระจายไปยังจุดต่างๆ ให้สามารถขนส่งได้สะดวก รวดเร็ว และ ต้นทุนต่ำ (Various ports and key transit points) มีถึงอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๕ เงินทุนสนับสนุน มีการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หรือ กลุ่มเครือข่ายมีการลงทุนในกองทุนรวมเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีร่วมกันของกลุ่มคลังเตอร์อาหาร

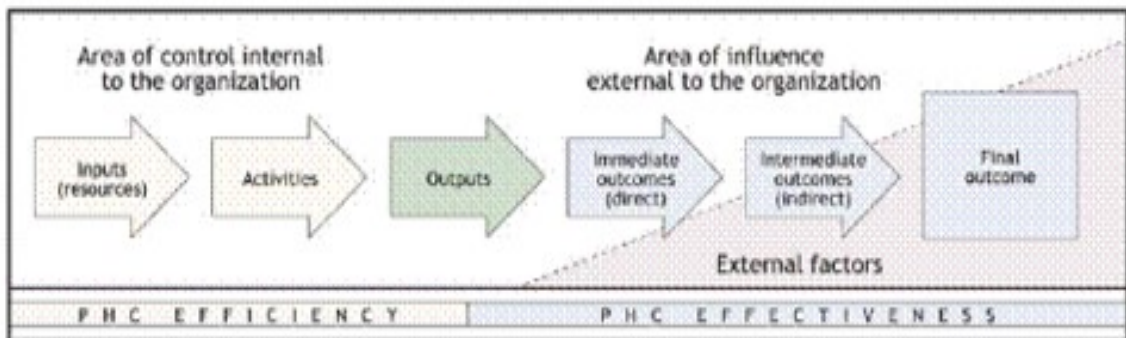
๓.๖ ระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพ ในการส่งออกสินค้าอาหารไปยังต่างประเทศ การมีผลการตรวจสอบรับรองคุณภาพที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลเป็นสิ่งสำคัญ

จึงควรมีการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและระบบรับรองคุณภาพ เพื่อรับรองสินค้าและกระบวนการผลิตในเชิงพาณิชย์

แนวคิดตัวแบบตรรกะ (Logic model) หมายถึง รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของแผนงานที่วางไว้กับผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมถึงการเชื่อมโยงทรัพยากรในโครงการตลอดจนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำเสนอได้ว่าเป็นระบบโดยประกอบด้วย ปัจจัยดำเนินการ (Input) -> กระบวนการ (Process) -> ผลผลิต (Output) และ ผลลัพธ์ (Outcome)

แผนภาพที่ ๒-๔ แนวคิดแบบตรรกะ (Logic model)

Figure 1: Treasury Board of Canada Results-based Logic Model

Reproduced from: Treasury Board of Canada. Guide to the development of results-based management and accountability frameworks [monograph on the Internet]. Ottawa: Treasury Board of Canada Secretariat; 2001 [cited 2004 Jan 20].

การสร้าง Logic model มีกระบวนการดังนี้

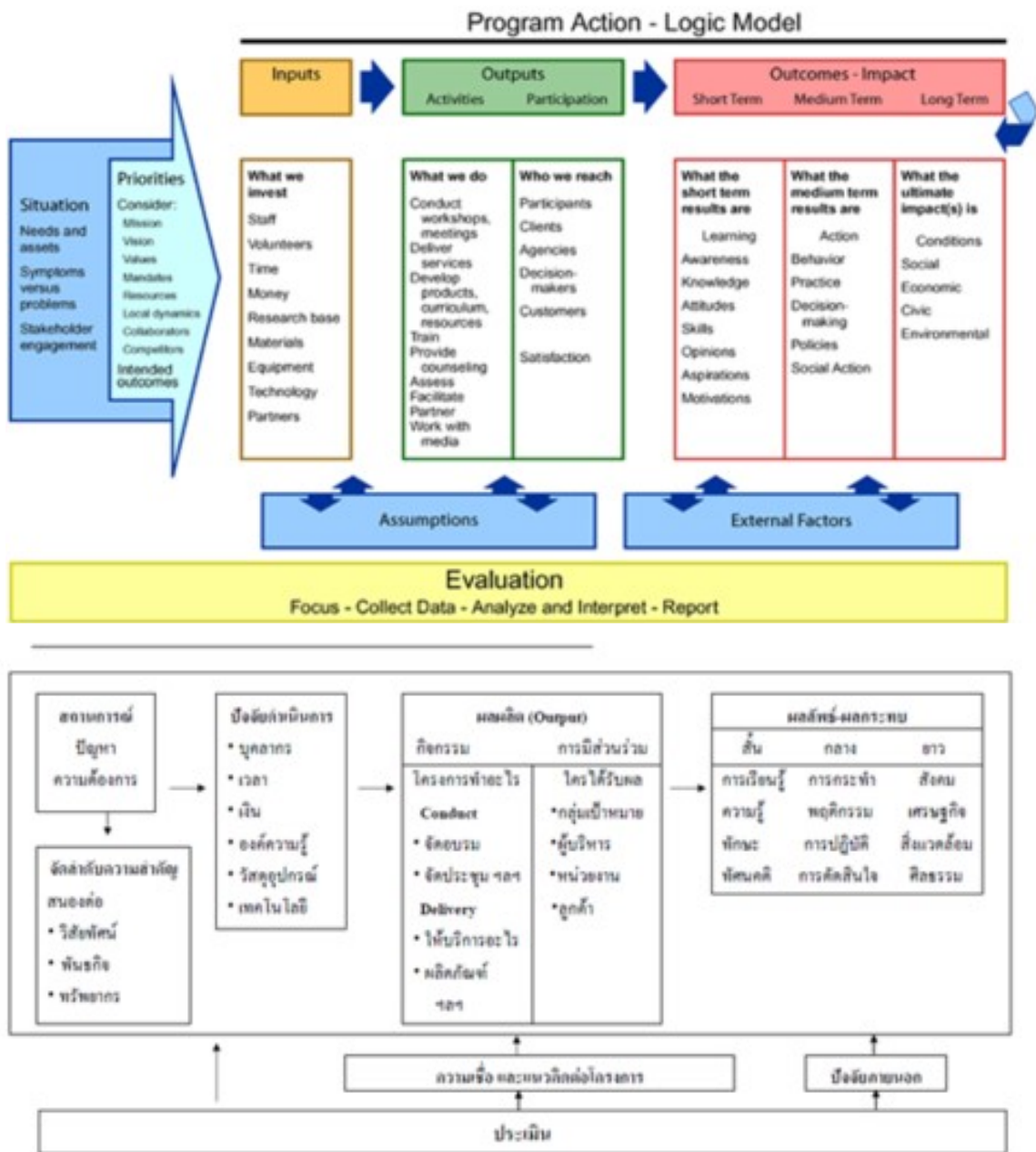
๑. เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือตัวโครงการการรวบรวมมีตั้งแต่ข้อมูลเอกสาร การไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้รับผลประโยชน์ สร้างคณะทำงานเพื่อวิเคราะห์โครงการ โดยเฉพาะโครงการที่ซับซ้อน

๒. อธิบายสถานการณ์ปัญหาที่โครงการจะเข้าไปแก้ไข พร้อมทั้งบริบทโครงการ ประกอบด้วย พิจารณาเหตุผลความจำเป็นของโครงการ ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์สาเหตุและรากเหง้าของปัญหา ระบุกิจกรรมสำคัญที่จะจัดการกับสาเหตุอย่างไร เปรียบเทียบกับโครงการอื่นในการแก้ไขปัญหาประเภทเดียวกัน พิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการปรับปรุงภาษาที่ใช้ อาจใช้วิธีแตกต่างข้อย่อยให้เข้าใจง่าย

๓. จัดทำตารางส่วนประกอบของตัวแบบโครงการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (บริบท) ระบุปัจจัยด้านบริบทที่อาจมีอิทธิพลต่อการดำเนินโครงการ ภาวะคุกคามที่เนื่องมาจากบริบท โอกาสที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการ ระบุที่อยู่หน่วยงานอื่นที่จะเข้าร่วมงาน ค้นหาปัจจัยที่อาจตกหล่น ที่อาจมีอิทธิพลต่อโครงการ

๔. สร้างตัวแบบโครงการจากส่วนประกอบ : ตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของตัวแบบโครงการ

แผนภาพที่ ๒-๕ ตัวแบบโครงการจากส่วนประกอบ

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดวิธีการปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practices) หมายถึง วิธีปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ หรือ วิธีปฏิบัติที่นำองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเหมาะสมกับองค์กรนั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สามารถทำได้หรือเหมาะสมกับทุกองค์กร จุดเริ่มต้นของกรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) เริ่มต้นจากวงการแพทย์ เป็นวิธีการปฏิบัติงานที่ดี ไม่ว่าจะนำไปปฏิบัติที่ไหน อย่างไร ซึ่งผลงานที่ปฏิบัติได้นำไปสู่ผลสำเร็จ หน่วยงานจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานที่ดีกับหน่วยงานย่อย และ มีการแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ผลสุดท้าย คือ การนำ Best Practices นั้น ไปใช้เป็นมาตรฐาน กรณีศึกษา

ที่ดีเลิศ (Best Practices) เป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การทำ Benchmarking

๒. เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ บริการ และ วัฏปฏิบัติขององค์กรใดๆ กับองค์กรอื่นที่นำมาใช้ในการปรับปรุงองค์กร Benchmarking ประกอบด้วย ๒ ส่วนหลักๆ ได้แก่ การเปรียบเทียบวัด (Benchmark) และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practices)

๒.๑ วิจารย์ พานิช (อ้างถึงใน วันทนา เมืองจันทร์ และ เต็มจิต จันทกา, ๒๕๔๘ : ๑๒) กล่าวว่า วิธีการจัดการความรู้อย่างง่าย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวิธีการทำงานแบบ Best Practice องค์ประกอบสำคัญหนึ่งของการจัดการความรู้ คือ การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวัฏปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยงานต่างๆ ที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆ (เช่น ด้านแนวคิด กระบวนการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล และการมีส่วนร่วมของชุมชน) โดยมีการเผยแพร่วัฏปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ เพื่อให้หน่วยงานอื่นได้นำไปปรับใช้ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ มาตรา ๑๑ ระบุว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ”

๒.๒ กรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) คือ วัฏปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้นเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง (บุรชัย ศิริมหาสาร, ๒๕๔๘)

๒.๓ กรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) จึงเป็นบทสรุปของวิธีการปฏิบัติที่เป็น Tacit Knowledge (ความรู้ในตัวคน) ซึ่งเผยแพร่เป็น Explicit Knowledge (ความรู้ที่ปรากฏให้เห็นชัดแจ้งในรูปแบบต่างๆ) เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปทดลองปฏิบัติ

๒.๔ กรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) หมายถึง แนวทางหรือวิธีการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ที่นำองค์กร ไปสู่ความสำเร็จและบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น Best Practice Process Management, Best Practice Human Resources Focus, Best Practice Customer Satisfaction and Relationships Focus เป็นต้น

๓. แนวคิดการมองอนาคต (Foresight) เป็นแนวคิดและวิธีวิจัยอนาคตศึกษาที่เติบโตและพัฒนาขึ้นใช้ในแวดวงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งในยุคแรกใช้คาดการณ์พัฒนาการ และ แนวโน้มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อจัดอันดับความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ต่อทางด้านวิทยาศาสตร์ ต่อมากระบวนการมองภาพอนาคตได้ถูกนำไปใช้คาดการณ์และพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและภาคเศรษฐกิจ ในยุคที่สาม การมองภาพอนาคตได้มีการเชื่อมโยงประเด็นด้านสังคมเข้ามาด้วย โดยเพิ่มมิติของการคาดการณ์อนาคตที่สนใจเรื่องสังคมและเศรษฐกิจ เน้นทั้งข้อมูลจากกระแสพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แนวโน้มต่างๆ ปัจจัยแรงขับเคลื่อน และ ผลกระทบทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจร่วมด้วย ซึ่งยุคนี้จึงมีการเรียกการมองภาพอนาคตว่า ผลสรุป (Summary)

๔. แนวคิดการมองอนาคต มักมีการโยงไปถึงเทคนิคการมองอนาคต (Foresight technique) ที่เน้นให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มาร่วมระดมความคิดภายใต้กระบวนการสร้างภาพอนาคต (Scenarios) และ กำหนดทิศทางจัดการอนาคตร่วมกัน ซึ่งจุดเด่นของเทคนิคดังกล่าวอยู่ที่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่นำไปสู่การมองภาพอนาคต และการออกแบบอนาคตใหม่ร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานเทคนิควิธีวิทยาต่างๆ เข้ามาร่วมด้วย เช่น การใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูลประกอบ และ ตีความหรือการใช้แผนที่ทางความคิด เป็นต้น

แนวคิด และ หลักการ “หุบเขาอาหาร” (Food Valley) ของต่างประเทศ

แนวคิดของ “หุบเขาอาหาร” (Food Valley) เป็นเขตพื้นที่สำหรับพัฒนาแนวคิดการสร้างคลัสเตอร์การผลิตอาหารให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารมีคุณภาพ คุณค่า ปลอดภัย และ รสชาติดี ตลอดจนมีรูปลักษณ์ตรงกับความต้องการผู้บริโภค ซึ่งบริษัทที่เป็นสมาชิกไม่จำเป็นว่าจะต้องมีสถานประกอบการหรือโรงงานอยู่ในพื้นที่ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง Wageningen ประเทศเนเธอร์แลนด์ ก่อตั้งในปี ค.ศ.๒๐๐๔ (พ.ศ.๒๕๔๗) จัดตั้งเป็นนิคมคลัสเตอร์ในรูปแบบ “มูลนิธิ” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดยมีบริษัทเอกชน สถาบันการศึกษา และ สถาบันการวิจัยต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านเครือข่าย ความร่วมมือ และ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “มหาวิทยาลัย Wageningen” ซึ่งเป็นสถาบันศึกษาที่เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและอาหาร ทำหน้าที่ผลิตบุคลากรด้านอุตสาหกรรมอาหาร และ คิดค้นงานวิจัยด้านต่างๆ

การบริหารงานของ Food Valley เป็นรูปแบบของคณะกรรมการ “Triple Helix” ซึ่งประกอบด้วย ๓ ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม (เอกชน) และ สถาบันวิจัย โดยบุคลากรทั้ง ๓ ภาคส่วน จะผลัดเปลี่ยนกันเป็นกรรมการเพื่อการเรียนรู้และบริหารจัดการ สร้างประสบการณ์ และ ศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ก่อนที่จะได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นทางการจากภาครัฐ และ การจัดตั้งองค์กร “Food Valley” ได้มีการจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า “Top Institute Food & Nutrition” (TIFN) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม ๒๐ แห่ง และ สถาบันวิจัย จำนวน ๖ แห่ง เพื่อสร้างผลงานวิจัยและนวัตกรรมในเชิงพาณิชย์ร่วมกัน หน่วยงาน TIFN จะเน้นการวิจัยสู่ภาคอุตสาหกรรมใน ๔ หัวข้อหลัก ได้แก่ โภชนาการและสุขภาพ (Nutrition and Health) รสสัมผัสและโครงสร้าง (Sensory and Structure) องค์ประกอบทางชีวภาพและหน้าที่ (Bio ingredients and Functionality) ความยั่งยืนและความเป็นพลวัตของห่วงโซ่อาหาร (Food Chain Sustainability and Dynamics) ปัจจุบัน TIFN มีผลงานวิชาการกว่า ๑,๐๐๐ เรื่อง ได้จดสิทธิบัตรใน ๒๑ สาขา สร้างรายได้รวมมากกว่า ๒๗ ล้านยูโรในปี ค.ศ. ๒๐๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๓) จุดเด่นของ Food Valley ได้แก่งานวิจัยที่สามารถไปสู่ภาคปฏิบัติในโรงงานได้จริงเพื่อขายสู่ตลาด นอกจากนี้ยังมีการจัดประกวดผลงานวิจัยและนวัตกรรมทุกปี

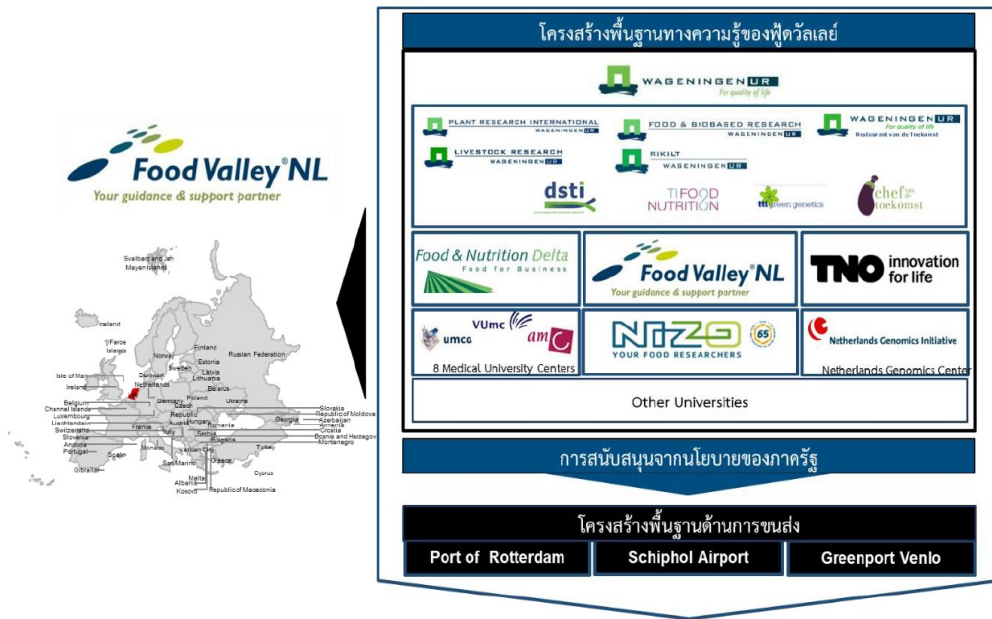
Food Valley มีรูปแบบการบริหารเป็นนิติบุคคลอิสระในรูปของ “มูลนิธิ” ตามกฎหมายเนเธอร์แลนด์ มุ่งเน้นให้มีการนำองค์ความรู้ด้านอาหารที่เกิดจากภาควิชาการ และการค้นคว้าวิจัยทางธุรกิจไปพัฒนาต่อเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ องค์กรนี้ได้รับงบประมาณจากหลายฝ่าย เช่น สหภาพยุโรป รัฐบาล รัฐบาลท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และ ภาคเอกชนที่เป็นสมาชิก เช่น Heinz, Philips, Fujifilm, KikKoman, Danone เป็นต้น ทั้งยังรับทำการศึกษาในหัวข้อเฉพาะต่างๆ จนถึงสนับสนุนการจัดตั้งบริษัท Start up และการจัดตั้งธุรกิจของนักลงทุนต่างชาติในพื้นที่ด้วย ตัวอย่างเช่น บริษัท Kikkoman ได้จัดตั้งศูนย์วิจัยพัฒนาคุณภาพและรสชาติผลิตภัณฑ์ที่ Food Valley เพื่อช่วยปรับรสชาติซอสถั่วเหลืองของญี่ปุ่นให้ถูกปากคนยุโรปมากขึ้น เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ที่มั่นใจว่าจะขายดีในยุโรป จึงจะลงทุนตั้งโรงงานผลิตในคอนเทเนอเรียของประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อผลิตซอสถั่วเหลืองโดยตรง ทดแทนการนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น

ประเทศเนเธอร์แลนด์จึงเป็นต้นแบบของการเป็นหุบเขาอาหารได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นประเทศที่ส่งออกผลผลิตทางการเกษตรและอาหารสูงเป็นอันดับ ๒ ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา มูลค่าการส่งออกด้านผลิตภัณฑ์ทางอาหารคิดเป็น ๒๑% ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ มีการจ้างงานในภาคเกษตรและอาหารกว่า ๖ แสนคน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ในสาขาดังกล่าวกว่า ๕.๓ หมื่นล้านยูโร (๒ ล้านล้านบาท) ปัจจุบัน Food Valley มีนักวิทยาศาสตร์กว่า ๘,๐๐๐ คนกระจายอยู่ในบริษัทอุตสาหกรรมอาหารกว่า ๗๐ แห่ง และสถาบันวิจัย ๒๐ แห่งในพื้นที่ เมือง Wageningen

ในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น มีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ร่วมมือในการพัฒนา เช่น มหาวิทยาลัย ศูนย์การวิจัยและพัฒนาอาหาร องค์กรพัฒนาวิทยาศาสตร์เชิงประยุกต์ ศูนย์คิดค้นด้านสุขภาพเกษตรอาหาร ศูนย์จับคู่ธุรกิจ (Business Matching) เป็นต้น โดยมีการทำงานเป็นแบบบูรณาการ แต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน และมีประสิทธิภาพในการพัฒนา นอกจากนี้อุตสาหกรรมอาหารของเนเธอร์แลนด์ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง ซึ่งมีความพร้อมทั้งท่าเรือน้ำลึกและสนามบิน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ Food Valley Netherland ประสบผลสำเร็จ คือ องค์กรต่างๆ ในเครือข่ายมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บูรณาการการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดความเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมอาหาร ก่อให้เกิดการผลิตงานวิจัยที่ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ ส่งผลให้เกิดการประยุกต์ใช้งานวิจัยในเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและพัฒนาระบบการผลิต องค์กรที่อยู่ในเครือข่าย ประกอบด้วย กลุ่มสถาบันศึกษาและสถาบันวิจัย ทำหน้าที่ให้บริการด้านการวิจัยเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และ ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานวิจัย เทคโนโลยี และ นวัตกรรมแก่ผู้ที่สนใจทั้งสถาบันวิจัยอื่นๆ และผู้ประกอบการ ทั้งยังประกอบด้วยกลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลักดันให้เกิดงานวิจัยในอุตสาหกรรม เช่น บริษัท ไอนซ์ และ Kikoman เป็นต้น โดยมีศูนย์ Food Valley เป็นตัวกลางในการประสานงาน โดยมีกลุ่มสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยเป็นโครงสร้างพื้นฐานความรู้ของ Food Valley

แผนภาพที่ ๒-๖ โครงสร้างพื้นฐานความรู้ของฟู้ดวัลเลย์

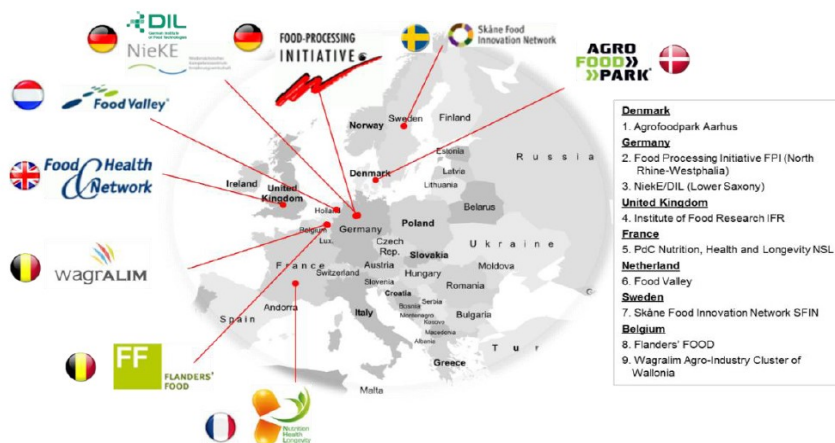
นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมอาหาร ส่วนใหญ่อยู่ในยุโรป ได้แก่

๑. แนวคิด Food Valley ของประเทศสวีเดน
๒. Food-Processing Initiative (FPI) เยอรมนี
๓. Agro Food Park ประเทศ เดนมาร์ก
๔. Food & Health Network ประเทศอังกฤษ
๕. The Nutrition Health Longevity Cluster ฝรั่งเศส เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอยู่ในภูมิภาคอื่นๆ ได้แก่

๑. แนวคิด Food Valley ของประเทศเกาหลี
๒. แนวคิด Food Valley ของประเทศญี่ปุ่น
๓. แนวคิด Food Valley ของประเทศสหรัฐอเมริกา

แผนภาพที่ ๒-๗ เครือข่าย Food Valley ของประเทศเนเธอร์แลนด์

ตารางที่ ๒-๑ องค์กรต่างๆ ใน Food Valley ของประเทศเนเธอร์แลนด์

#	คลังศรอาหาร	รูปแบบ	แนวทางดำเนินงาน
1	Food Valley (เนเธอร์แลนด์) 	ศูนย์จับคู่ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมอาหาร (Business Matching)	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างความร่วมมือระหว่างธุรกิจ สถาบันวิจัย และภาครัฐ ในการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร • ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความรู้ • จัดกิจกรรมระดับสากลเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านอาหาร • สนับสนุนการจัดตั้งบริษัท start-up และการจัดตั้งธุรกิจของนักลงทุนต่างชาติ
2	Nieke / DIL NieKE 	ศูนย์วิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการ	<ul style="list-style-type: none"> • การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้าสู่การปฏิบัติ • พัฒนาการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืนและคุ้มค่า • สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเลือกอาหารของผู้บริโภคให้คำนึงถึงคุณภาพ ความปลอดภัย แหล่งผลิตอาหาร และผลกระทบต่อสุขภาพมากขึ้น
3	Food-Processing Initiative (FPI) (เยอรมนี) 	ศูนย์จับคู่ธุรกิจ เชื่อมโยงผู้ประกอบการ และนักวิจัย	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างนักธุรกิจและนักวิจัย • ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ เทคโนโลยีอาหาร และแนวโน้มการบริโภคให้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อนำไปต่อยอดพัฒนาสร้างสรรค์นวัตกรรมอาหารใหม่ๆ • พัฒนาเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ • สนับสนุนการพัฒนาและนำไปปฏิบัติจริงของแนวคิดและโครงการใหม่ๆ
4	Agro Food Park (เดนมาร์ก) 	ศูนย์พัฒนานวัตกรรมและเผยแพร่ความรู้	<ul style="list-style-type: none"> • เชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และผู้ลงทุน • สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการแบ่งปันความรู้ และโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจ • ทำการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อวิเคราะห์วิธีการและเหตุผลของผู้บริโภคในการเลือกรับประทานอาหาร
5	Skåne Food Innovation Network (สวีเดน) 	ศูนย์กลางเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างความร่วมมือให้สมาชิกร่วมกันดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมอาหาร • ส่งเสริมการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในเชิงพาณิชย์ ผ่านการสร้างธุรกิจใหม่ๆ • ศูนย์กลางรวบรวมบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อก่อให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันในอุตสาหกรรมอาหาร เชื่อมโยงทักษะต่างๆในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร • พัฒนาทักษะและความสามารถของบุคคลที่อยู่ในอุตสาหกรรม
6	Food & Health Network (อังกฤษ) 	ศูนย์กลางเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> • เครือข่ายผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านอาหารและนักวิทยาศาสตร์ • ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่มและสุขภาพ ร่วมกับนักวิทยาศาสตร์ของสถาบันวิจัยอาหาร • ประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ปรับใช้ในอุตสาหกรรม
7	Wagralim, Agro-industry Cluster (เบลเยียม) 	ศูนย์กลางเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> • เครือข่ายรวบรวมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร สถาบันศึกษา และสถาบันฝึกอบรม มีการเชื่อมโยงภายในเครือข่ายสมาชิกและพันธมิตรในต่างประเทศ • พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มศักยภาพธุรกิจ และการจ้างงาน • ปรับปรุงการสร้างสรรค์กำไรของกลุ่มเครือข่าย
8	Flanders' Food (เบลเยียม) 	ศูนย์จับคู่ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมอาหาร	<ul style="list-style-type: none"> • ประสานงานสำหรับการขยายการประยุกต์ใช้งานวิจัยทางด้านโภชนาการ • สร้างความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ • แสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆเพื่อพัฒนาสินค้า และกระบวนการผลิตหรือการบริการ
9	The Nutrition Health Longevity Cluster (ฝรั่งเศส) 	ศูนย์วิจัยพัฒนา ด้านสุขภาพและโภชนาการ	<ul style="list-style-type: none"> • สนับสนุนการวิจัยนวัตกรรมด้านของหัวใจและหลอดเลือด และโรคเมตาบอลิซึม โรคระบบประสาทที่เกี่ยวข้องกับอายุ และโภชนาการ • มุ่งเน้นทางด้านปกป้องสุขภาพและคุณภาพชีวิตผ่านการโภชนาการ
10	Vitagora (ฝรั่งเศส) 	ศูนย์วิจัยพัฒนา และศูนย์จับคู่ธุรกิจ	<ul style="list-style-type: none"> • สนับสนุนการวิจัยให้เกิดการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร มุ่งเน้นการวิจัยในเรื่อง รสสัมผัส คุณค่าทางโภชนาการ และสุขภาพ • ได้รับการสนับสนุนจาก 3 ส่วน 1) ธนาคาร สนับสนุนด้านการเงิน 2) หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนด้านนโยบาย และ 3) สถาบันด้านอาหาร สนับสนุนด้านองค์ความรู้ • ศูนย์สนับสนุนการพัฒนาโครงการ เพื่อประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากการวิจัย
11	Scotland Food Cluster Strategy (สกอตแลนด์) 	ศูนย์กลางเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> • เน้นการสร้างตราสินค้าจากสกอตแลนด์ เพื่อตำแหน่งทางการตลาดของสินค้าอาหารระดับบน ในประเภทอาหารเพื่อสุขภาพ ธรรมชาติสูง และอาหารอินทรีย์ • ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนมาตรการส่งเสริมสำหรับผู้ประกอบการ
12	Italia Del Gusto (อิตาลี) 	ศูนย์กลางเครือข่าย ภาคเอกชน	<ul style="list-style-type: none"> • องค์กรพาณิชย์ซึ่งจัดตั้งโดยการร่วมมือกันของภาคเอกชน • สร้างโอกาสทางการตลาดแก่ผู้ประกอบการอาหารอิตาลีเยี่ยม ทั้งสินค้าระดับสูงและสินค้าทั่วไป
13	Big 4 Food Companies (ไอร์แลนด์) 	ศูนย์กลางเครือข่าย ผู้ประกอบการขนาดใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> • มีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาหารขนาดใหญ่ 4 บริษัท ได้แก่ Kerry, Glanbia, Dairygold และ Carbery • มีการร่วมทุนระหว่างบริษัทขนาดใหญ่ในการสร้างและพัฒนางานวิจัยในอุตสาหกรรมอาหาร

#	คลัสเตอร์อาหาร	รูปแบบ	แนวทางดำเนินงาน
14	Ontario Food Cluster (แคนาดา) 	ศูนย์กลาง เครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> เป็นเครือข่ายอาหารที่เชื่อมโยงอุตสาหกรรมและการวิจัยในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีปริมาณโรงงานในพื้นที่มาก เนื่องจากกลไกทางด้านโลจิสติกส์ซึ่งอยู่ใกล้กับวัตถุดิบ มีสถาบันการศึกษาที่มีความโดดเด่นด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่ สนับสนุนด้านองค์ความรู้และนวัตกรรม มีนโยบายภาษีที่จูงใจต่อการลงทุน เช่น คิดค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรได้ถึง 50% ต่อปี
15	Manitoba (แคนาดา) 	ศูนย์กลาง เครือข่ายและ ศูนย์การวิจัย และพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> เครือข่ายอาหารที่มุ่งเน้นในการสร้างผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ และอาหารฟังก์ชัน ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาทางวิจัยโดยจัดตั้งศูนย์การวิจัยผลิตภัณฑ์อาหารและศูนย์ทดสอบรสชาติ และสารอาหารในพื้นที่ ส่งเสริมการขายผลงานวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์
16	Napa Valley California (สหรัฐอเมริกา) 	ศูนย์กลาง เครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> คลัสเตอร์อาหาร ประเภทนม ไวน์ เบียร์ ซอส ผักผลไม้ มีการกำหนดมาตรฐานเพื่อพัฒนามาตรฐานสินค้าจากโรงงานแปรรูป มีการส่งเสริมด้านการจัดหาเงินทุน การถ่ายทอดองค์ความรู้ การสร้างโอกาสทางการตลาด ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสำหรับผู้ประกอบการ ได้รับการสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ
17	New Orleans (สหรัฐอเมริกา) 	ศูนย์กลาง เครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> คลัสเตอร์อาหาร อาหารเคจัน (Cajun Foods) เป็นอาหารฝรั่งเศสแบบง่าย ๆ มีผู้ประกอบการผลิตกาแฟจำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ 75 ไมล์ มีโครงการพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกงาน โดยหน่วยงานการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ มีโครงสร้างการขนส่งทางเรือระหว่างประเทศ และค่าจ้างแรงงานต่ำ

#	คลัสเตอร์อาหาร	รูปแบบ	แนวทางดำเนินงาน
18	Taste Paradise (ออสเตรเลีย) 	ศูนย์กลาง เครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> คลัสเตอร์อาหารในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น (ผักผลไม้เมืองร้อน) เน้นสร้างงานวิจัยและพัฒนาสินค้าในตลาดระดับบน การยืดอายุสินค้าเพื่อการขนส่งเพื่อสร้างตลาดส่งออกเพิ่ม โดยเฉพาะในตลาดเอเชียแปซิฟิก มีโครงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งสินค้าอาหาร ได้รับการสนับสนุนภายใต้การริเริ่มการพัฒนาของรัฐควีนส์แลนด์
19	New Zealand 	นโยบายการ ส่งเสริมจาก ภาครัฐ	<ul style="list-style-type: none"> เน้นการพัฒนาสินค้าอาหารจากแกะ และนมแกะ ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าอาหารด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติทั้งห่วงโซ่อุปทาน ส่งเสริมการจัดหาทุนเพื่อพัฒนาทางวิจัยสินค้า และระบบปฏิบัติการที่มีคุณภาพ

#	คลัสเตอร์อาหาร	รูปแบบ	แนวทางดำเนินงาน
20	FoodPolis South Korea (เกาหลีใต้) 	ศูนย์กลาง เครือข่าย และศูนย์วิจัย พัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> โครงการ FOODPOLIS เป็นโครงการของภาครัฐ มีจุดประสงค์ให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มบริษัทอาหาร โดยมีโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเสริมด้านการผลิต 7 โซน 1) ส่วนสนับสนุนผู้ประกอบการ (R & D, โรงงานให้เช่า, โรงงานผลิตต้นแบบ) 2) ส่วนภาคเอกชน สถาบันการวิจัยอาหาร 3) ส่วนยุทธศาสตร์อาหาร 4) ส่วนการลงทุนต่างประเทศ 5) ส่วนโลจิสติกส์และการจัดจำหน่าย 6) ส่วนทั่วไป 7) ส่วนการบำบัดและจัดการของเสีย รวมถึงมีส่วนที่อยู่อาศัย สถาบันการศึกษา และพื้นที่การค้า
21	Japan 	ศูนย์กลาง เครือข่าย และศูนย์วิจัย พัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> คลัสเตอร์อาหารและสินค้าเกษตรชีวภาพคุณภาพสูง (Premium Grade) ส่งเสริมการนำงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ เทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์ ออกแบบ การออกแบบผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ๆ
22	Malaysia 	นโยบายการ ส่งเสริมจาก ภาครัฐ	<ul style="list-style-type: none"> กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารฮาลาลที่ผลิตในประเทศมาเลเซีย มีนโยบายและมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐาน

ในทวีปเอเชียที่โดดเด่นคือ FOODPOLIS ของประเทศเกาหลี ถูกออกแบบให้เป็นการรวมกลุ่มของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถรวมบริษัทที่มีความมุ่งมั่นที่คล้ายกันมาตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยมีการพัฒนาสถานที่ในเมือง Iksan เป็นเมืองบนชายฝั่งตะวันตกของเกาหลี บนพื้นที่รวมกว่า ๓.๕ ล้านตารางเมตร มีแรงงาน ๑.๓ ล้านคน ในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา และ ร้านค้า ภายในเขตอุตสาหกรรมหลักจะมีส่วนสำหรับโรงงานสถาบันวิจัยด้านอุตสาหกรรมอาหาร และ สิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนต่างๆ งบประมาณที่ใช้สำหรับพัฒนาโครงการมีมากกว่า 500M USD ด้วยความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง (137M USD) รัฐบาลท้องถิ่น (63.4 USD) และ ภาคเอกชน (353M USD) โดยมีการทำงานร่วมกันของกระทรวงเกษตร อาหาร และ กิจการชนบท (MAFRA) ของจังหวัด North Jeolla และ เมือง Iksan ผู้รับเหมาในการก่อสร้างทั้งหมด คือ บริษัท Korea Land and Housing Corporation

โครงการ FOODPOLIS เป็นโครงการของภาครัฐ มีจุดประสงค์ให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มบริษัทอาหาร มีการแบ่งขอบเขตพื้นที่ออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ ๑) เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยที่อยู่อาศัย สถาบัน การศึกษา และ พื้นที่การค้า และ ๒) เขตพื้นที่อุตสาหกรรม จะมีโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเสริมด้านการผลิตต่างๆ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ ๗ โซน ได้แก่

๑. ส่วนสนับสนุนผู้ประกอบการ (Enterprise Support Zone) ประกอบด้วย ศูนย์วิจัยและพัฒนา (R&D) โรงงานให้เช่า โรงงานผลิตต้นแบบ และ หน่วยงานให้บริการคลัสเตอร์อาหาร
๒. ส่วนสถาบันวิจัยอาหารของภาคเอกชน (Private Research Zone)
๓. ส่วนยุทธศาสตร์อาหาร (Strategic Food Zone) ประกอบด้วย โรงงานผลิตอาหารฟังก์ชัน อาหารชีวภาพ อาหารที่ผ่านกระบวนการหมัก (Fermented Food) และ สารเจือปนอาหารจากธรรมชาติ (Natural Food Additives)
๔. ส่วนการลงทุนต่างประเทศ (Foreign Investment Zone)
๕. ส่วนโลจิสติกส์และการจัดจำหน่าย (Logistics & Distribution Zone)
๖. ส่วนทั่วไป (General Food Zone)
๗. ส่วนการบำบัด และ จัดการของเสีย (Waste Treatment Facilities)

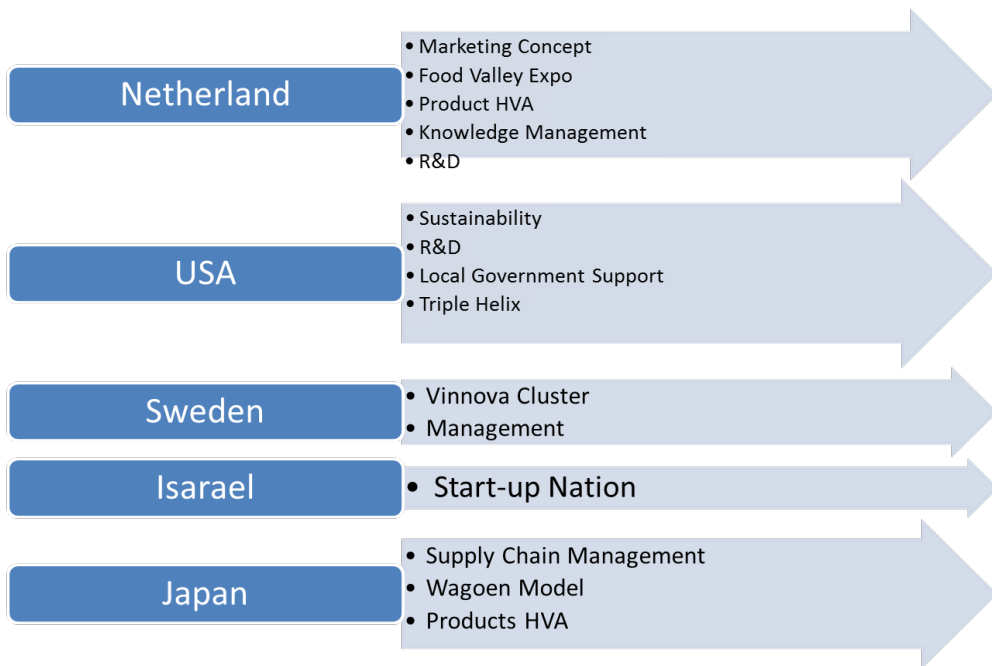
แผนภาพที่ ๒-๘ โครงการ FOODPOLIS ของประเทศเกาหลี

จากแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของประเทศตัวอย่างต่างๆ พบว่าแนวทางการพัฒนาส่วนมาก มุ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ และ นักวิจัย ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน มีการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์อาหารที่มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร เสริมสร้างความเข้มแข็ง และ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการภายในประเทศ โดยส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการวิจัยพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเก็บรักษาคุณภาพของสินค้า มีการส่งเสริมการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม จนกระทั่งเกิดการต่อยอดในเชิงพาณิชย์ให้เกิดการเพิ่มมูลค่าสินค้า ยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร อาหารภายในประเทศอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๒-๘ Best Practice ใน Food Valley ของประเทศต่างๆ

Best Practice

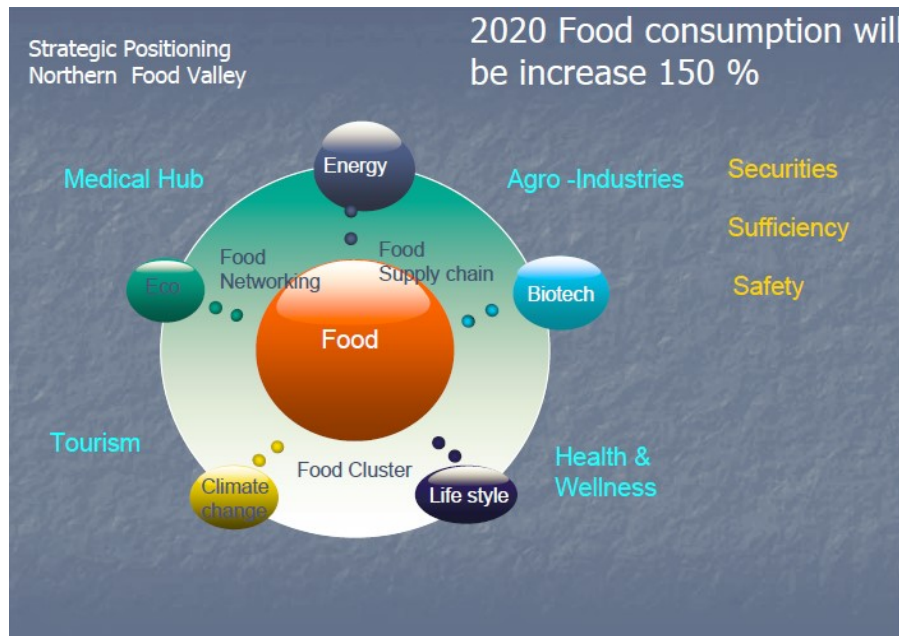

ที่มา: จากการสำรวจของผู้วิจัย นายวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง

ทั้งนี้จากการเดินทางสำรวจและศึกษาข้อมูลโดยตรงของผู้วิจัยในประเทศที่ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ Food Valley พบว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยพัฒนาผ่านกระบวนการความร่วมมือแบบ Triple Helix ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกาที่มุ่งเน้นทางด้านการตลาดควบคู่กัน ขณะที่สวีเดนเน้นในเรื่องการบริหารจัดการแบบ Cluster และที่ญี่ปุ่นมุ่งเน้นในเรื่องการจัดการแบบระบบห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งหากประมวลความเคลื่อนไหวของแต่ละประเทศแล้วจะมุ่งพัฒนานวัตกรรมอาหารแบบครบวงจร โดยอาศัยกลไกการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับศักยภาพ ปัญหาอุปสรรคของตนเองเป็นหลัก

หลายประเทศให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ Food Valley มากขึ้น เนื่องจากต้องการความมั่นคงทางด้านอาหาร มีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๓ จะมีประชากรโลกเพิ่มเป็น ๙.๒ พันล้านคน (ปัจจุบันมี ๖.๘ พันล้านคน) ความต้องการอาหารเพิ่มขึ้นทุกปี แต่พื้นที่การผลิตอาหารของโลกเท่าเดิม และมีแนวโน้มที่จะลดลง หลายประเทศจึงมีแผนรองรับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เช่น ประเทศในตะวันออกกลาง เริ่มมองหาแหล่งผลิตอาหารนอกภูมิภาค เพื่อส่ง กลับไปยังประเทศตนเอง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในปี ๒๐๒๐ การบริโภคอาหารจะเพิ่มขึ้นถึง ๑๕๐% ซึ่งจะครอบคลุมห่วงโซ่คุณค่าทางด้านอุตสาหกรรม การเกษตร ได้แก่ พลังงาน ไบโอเทค การรักษาพยาบาล สุขภาพ และการท่องเที่ยว เป็นต้น

แผนภาพที่ ๒-๕ ห่วงโซ่คุณค่าทางด้านอุตสาหกรรมการเกษตร

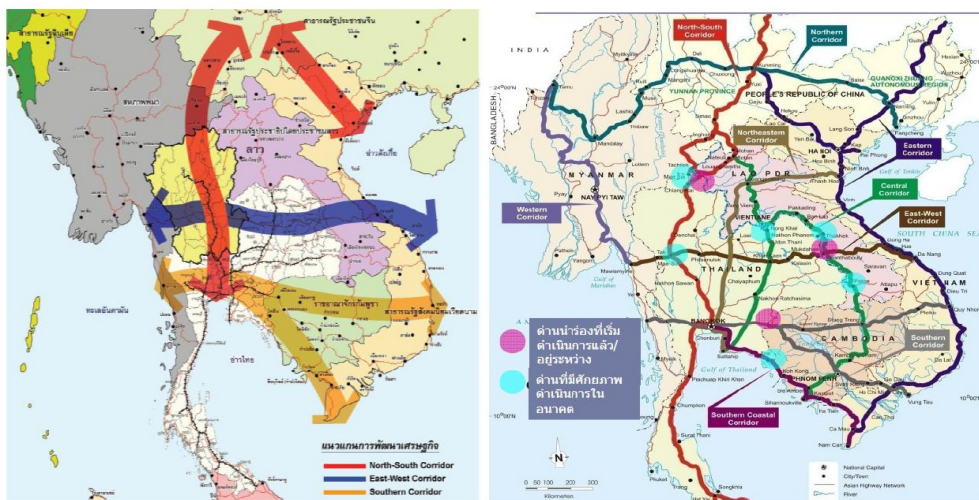
การให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในสหภาพยุโรปจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการต้องเร่งหามาตรการต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าอาหารเกษตร เช่น การปรับระเบียบการติดฉลาก Eco-label (EU flower) เป็นการเพิ่มมูลค่า และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสินค้าในด้านความปลอดภัยของอาหาร เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องให้ความสำคัญและเข้มงวดมากขึ้น เนื่องจากประเทศผู้นำเข้าหลายๆประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลง แกไขกฎระเบียบ หรือ มาตรการด้านความปลอดภัยต่างๆ ให้มีระดับที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ ประชากรโลกในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุจะมีมากยิ่งขึ้น ขอมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค และ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ คือ Nanotechnology จะถูกนำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์มากขึ้น

ขณะเดียวกันในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเร็ว ผู้บริโภคยุคใหม่จึงเริ่มตระหนักถึงความมั่นคงในชีวิต และ ผลกระทบที่อาจจะเกิดจากการเสื่อมลงของสภาพแวดล้อมรอบตัว ดังนั้น กระแสความต้องการจะนำมาเชื่อมโยงกับการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วย Green Products หรือผลิตภัณฑ์สีเขียว จะเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น เนื่องจากมีกระบวนการผลิตที่คำนึงความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค เพื่อสุขภาพของผู้บริโภค และ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่กระบวนการผลิต ตลอดจนการแปรรูปที่ปราศจากสารเคมีปนเปื้อน บรรจุภัณฑ์ใช้วัสดุคืบที่มาจากธรรมชาติ มีรูปแบบสวยงามแปลกใหม่มีความหลากหลาย กระแสความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพที่ดี จึงมีมากขึ้นทั้งตลาดในประเทศ และต่างประเทศ ยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และ ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ประกอบด้วย ๔ จังหวัดคือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ประมาณ ๔๕,๘๒๘.๑๖๓ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๓๑,๑๔๒,๖๐๒ ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ภูเขาและที่ราบเชิงเขา ร้อยละ ๗๑ พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ ๑๐ และ พื้นที่อยู่อาศัยร้อยละ ๑๕ ของพื้นที่ทั้งหมด อาณาเขตติดต่อกับกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และ สาธารณรัฐประชาชนจีน มีศักยภาพในการเป็นเส้นทางเชื่อมต่อสู่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน เป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนเชื่อมโยงสู่นานาชาติ

แผนภาพที่ ๒-๑๐ แสดงการเชื่อมโยงกับอาณาเขตติดต่อกับกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง

- ที่มา: ๑. ผังภาคเหนือปี พ.ศ ๒๕๖๐ กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
๒. สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพ แสดงการเชื่อมโยงกับอาณาเขตติดต่อกับกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ด้านเศรษฐกิจ

ขนาดเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีขนาดเศรษฐกิจค่อนข้างเล็ก แต่มีการกระจายตัวอย่างสมดุลระหว่างภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การค้าและการบริการ โดยมูลค่าเพิ่มส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ แต่ภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ยังมีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ มีข้อจำกัดเรื่องมาตรฐาน เทคโนโลยีการผลิต และปัจจัยการผลิตที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งการได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปิดเสรีการค้ากับประเทศจีน มีการไหลทะลักของสินค้าพืชผัก ผลไม้ ทำให้สินค้าเกษตรหลายรายการได้รับผลกระทบ เช่น กระเทียม ถั่วลิสง ส้ม ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมยังคงใช้ความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีต้นทุนต่ำ

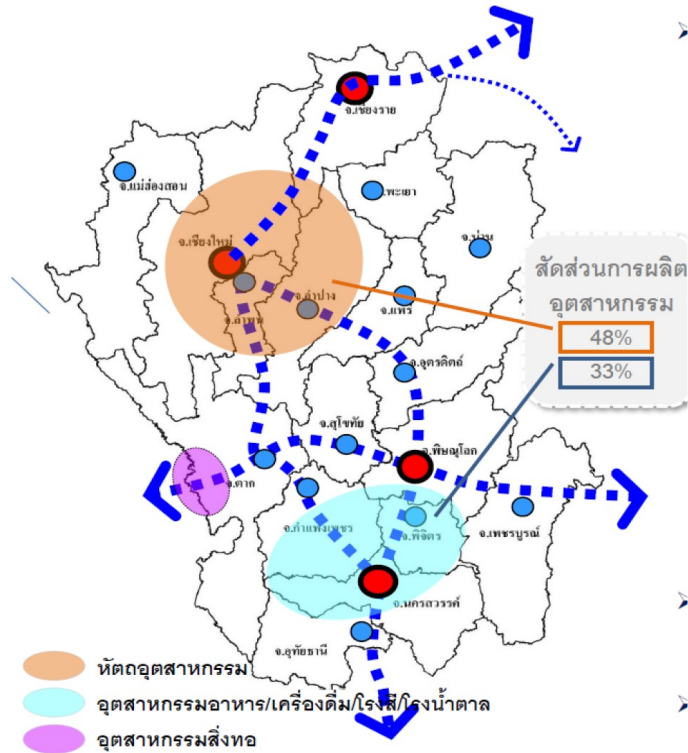
อย่างไรก็ตามได้มีแนวโน้มปรับสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจากการผลักดันตามนโยบายของรัฐบาล แนวโน้มการค้าการลงทุนที่มีโอกาสชัดเจนในอนาคต ได้แก่ การค้าชายแดน บริเวณการค้าเชื่อมต่อกับสหภาพเมียนมาร์ซึ่งคาดว่าจะมีบทบาทมากขึ้นจากการเปิดประเทศของสหภาพเมียนมา และจากการมีปัจจัยสนับสนุนหลายด้านของรัฐบาล ส่วนการท่องเที่ยวรายได้ส่วนใหญ่ยังคงมาจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งมีการชะลอตัวตามปัจจัยลบทั้งในและต่างประเทศ แต่ก็มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นในอนาคตจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ โดยรวมในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๔ มีการขยายตัวเป็นลำดับ แต่มีแนวโน้มที่ขยายตัวลดลงเนื่องมาจากเศรษฐกิจโลกที่มีความผันผวน อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ในช่วงปี ๒๕๔๗-๒๕๕๐ เศรษฐกิจได้ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๖๖ ต่อปี โดยจังหวัดเชียงใหม่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๒๒ ต่อปี จังหวัดลำปางมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๔๔ ต่อปี จังหวัดลำพูนมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๕๕ ต่อปี และ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๑๐.๔๓ ต่อปี

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP)ปี ๒๕๕๓ (ณ ราคาคงที่ตามราคาปี ๒๕๓๑) มีมูลค่า ๑๒๗,๔๗๕ ล้านบาท เป็นภาคที่เศรษฐกิจมีบทบาทมากที่สุดถึงร้อยละ ๓๓.๓๑ ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือทั้งหมด จังหวัดเชียงใหม่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาค มีสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๕๐ ของผลิตภัณฑ์ภาคสาขานอกภาคการเกษตร สร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมถึงร้อยละ ๕๐ ของ GPP ทั้งหมดของภาค โดยภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วน GPP สูงสุด ประมาณร้อยละ ๒๕ รองลงมา ได้แก่ การขายส่งขายปลีก และ ภาคบริการ ร้อยละ ๑๓ เท่ากัน อย่างไรก็ตาม มูลค่าทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรมในส่วนนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน เป็นสัดส่วนหลักของมูลค่าดังกล่าว ซึ่งหากพิจารณาในวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังอยู่บนฐานการเกษตร และการแปรรูปผลผลิตการเกษตร โดยที่มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจยังมีอยู่น้อย

แผนภาพที่ ๒-๑๑ อุตสาหกรรมการผลิตในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

ด้านอุตสาหกรรมและการลงทุน

ภาพแสดง อุตสาหกรรมการผลิตในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

สาขาอุตสาหกรรมในกลุ่มภาคเหนือตอนบน ๑ เป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจคิดเป็นสัดส่วนผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดสาขาอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ ๓๐ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ อุตสาหกรรมของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เติบโตอย่างรวดเร็วมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาคมากขึ้น อุตสาหกรรมหลักของภาคยังคงเป็นประเภทอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปอุตสาหกรรมอาหาร และ เครื่องดื่ม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก โดยอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มมีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ ๒๕.๕ รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมอาหารร้อยละ ๑๕.๘ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับอุปกรณ์วิทยุ โทรทัศน์ และอุปกรณ์สื่อสาร ร้อยละ ๑๒.๖ อุปกรณ์ทางการแพทย์และนาฬิกา ร้อยละ ๑๑.๕ และ เครื่องเรือนร้อยละ ๘.๓

ฐานการผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๔ กระจุกตัวในบริเวณพื้นที่จังหวัดลำพูน-เชียงใหม่-ลำปาง โดยมีนิคมอุตสาหกรรมลำพูนเป็นฐานการผลิตหลัก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรม แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร และ ผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในจังหวัดลำปาง รวมทั้งกลุ่มจังหวัดนี้มีความโดดเด่นในหัตถกรรมที่ใช้ฝีมือประณีตเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมที่สำคัญของประเทศ มูลค่าการส่งออก

ของกลุ่มภาคเหนือตอนบน ๑ ทั้งหมด ๕๔,๕๔๕ ล้านบาท จากสถานประกอบการที่มีการส่งออกทั้งสิ้น ๓๗๗ ราย ของจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด ๓๐,๓๕๕ ราย ซึ่งจังหวัดลำพูนมีมูลค่าการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศสูงถึง ๕๔,๕๓๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙๙ ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด โดยเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ที่สถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นบริษัทต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน โดยส่งออกสินค้าไปยังประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา

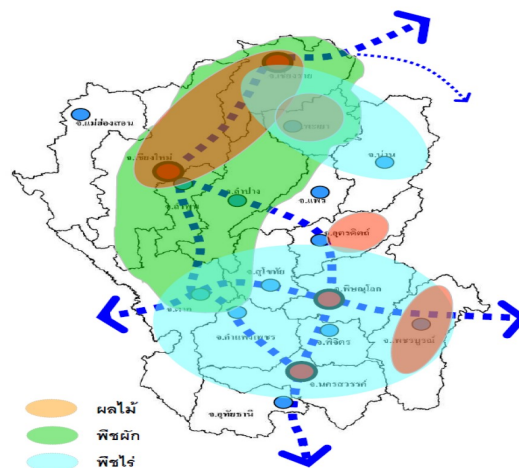
แนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ จึงมุ่งไปสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น จะเป็นฐานรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระยะต่อไป อาทิ อุตสาหกรรม Software/Digital Content อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ โดยมีการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมด้านอุตสาหกรรมอาหาร-เกษตรแปรรูป การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และ ภาคเอกชน

ด้านการเกษตร

ภาวะการเกษตรของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ขยายตัวภายใต้ข้อจำกัดด้านพื้นที่การผลิต ทั้งนี้พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีจำนวนน้อยประมาณ ๒๘ ล้านไร่ (ร้อยละ ๒๗ ของทั้งภาค) คิดเป็นพื้นที่เฉลี่ย ๒๑ ไร่ต่อครัวเรือนซึ่งต่ำที่สุดในประเทศ พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรน้ำฝนและมีพื้นที่เกษตรชลประทานเพียง ๕.๒๖ ล้านไร่ (ร้อยละ ๑๘.๒ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด)

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน ๑ ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส้มเขียวหวาน กระเทียม ถั่วลิสง มันฝรั่ง หอมแดงหอมหัวใหญ่ ตามลำดับ (ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดเท่ากับ ๗๐.๒๕, ๑๐.๕๔, ๕.๘๕, ๔.๕๖, ๒.๗๑, ๒.๕๔, ๑.๖๑, ๑.๕๐ และ ๐.๔๕ ตามลำดับ) โดยจังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน และ ลำพูน ตามลำดับ ทั้งนี้ยังมีพืชผัก โดยเฉพาะพืชผักเมืองหนาว และไม้ผล ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น

แผนภาพที่ ๒.๑๒ พืชเศรษฐกิจในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

ภาพแสดง พืชเศรษฐกิจในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

แนวทางการพัฒนาด้านเกษตรกรรมในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ควรต้องเร่งสนับสนุนทุนวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป และ การรวมกลุ่มของเกษตรกร (Cluster) เพื่อยกระดับศักยภาพด้านการบริหารจัดการผลผลิตด้านการเกษตร รวมถึงการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรตลอดโซ่อุปทาน อาทิ การวางแผนจัดสรรน้ำ ธรรมชาติให้มีกรใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และ ปฏิบัติตามแผนฯ เพื่อให้สามารถกระจายน้ำให้พื้นที่เป้าหมายได้อย่างทั่วถึง สนับสนุนการปรับปรุงเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์เพื่อให้ได้คุณภาพวัตถุดิบที่ดีในการป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมการแปรรูป โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้ข้าวโพดพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูงแทน มุ่งให้เกิดการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น แทนการขยายพื้นที่ปลูกเพื่อป้องกันการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น เน้นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเกษตรให้มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ครบทุกกลุ่ม ปรับปรุงระบบการขนส่ง และการกระจายสินค้าให้รวดเร็วยิ่งขึ้น การจัดทำมาตรฐานขบวนการผลิตที่ครบวงจร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมทั้งการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเพาะปลูก

ตารางที่ ๒-๒ พื้นที่เพาะปลูกพืชที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และ แยกรายจังหวัด

ตารางแสดง พื้นที่เพาะปลูกพืชที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และแยกรายจังหวัด

พืช	พื้นที่เพาะปลูก พืชเศรษฐกิจรายจังหวัด (ไร่)				กลุ่มจังหวัด ภาคเหนือ ตอนบน ๑
	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	น่าน	
ข้าวนาปี	๕๒๒,๗๕๗	๕๑๕,๗๖๖	๑๓๓,๔๗๒	๑๔,๙๗๗	๑,๑๖๖,๙๗๒
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๓๕,๗๓๐	๑๘,๐๗๔	๗,๘๒๗	๑๓๕,๖๓๔	๑๙๗,๒๖๕
ข้าวนาปรัง	๒๓๑,๒๑๔	๑๓๐,๕๐๒	๑๑๘	๑๑,๔๗๐	๓๗๓,๓๐๔
ลำไย	๒๗,๘๑๒	๓๐๔,๗๗๐	๒๘๕๗	๒๗๐,๕๗๓	๖๐๖,๐๑๒
ถั่วเหลือง	๓๐,๗๕๒	๕๐,๑๗๙	๕๙๐๗๓	๔๓๔	๑๔๐,๔๓๘
ถั่วลิสง	๒๔,๙๘๓	๑๔,๗๙๕	๔๔๒๑	๕๐๒	๔๔,๗๐๑
กระเทียม	๑๐,๒๑๓	๓๑,๔๗๒	๑๒๒๗๓	๑,๙๗๑	๕๕,๒๗๙
ลิ้นจี่	๘๔๓	๕๗,๒๒๒	๒๐๑๘	-	๖๐,๐๘๓
หอมแดง	๑,๕๐๙	๙,๗๐๑	๒๒๘	๗,๔๗๒	๑๘,๙๑๐
มะเขือเทศ	๑,๔๘๘	๘,๐๑๘	๐	๓๓๓	๙,๘๓๙
มันฝรั่ง	๑๒๘	๑๓,๓๗๘	๐	๓,๓๘๔	๑๖,๘๙๐
อ้อยโรงงาน	๒๙,๐๔๑	๑,๐๕๗	๐	-	๓๐,๐๙๘
มันสำปะหลัง	๖,๑๗๙	๐	๐	๑๒,๗๙๙	๑๘,๙๗๘
ฝ้าย	-	๐	๐	-	๐
ถั่วเขียว	๓๗๒	๓๗๒	๐	๑๑,๑๒๔	๑๑,๘๘๘
หอมหัวใหญ่	๐	๑๑,๑๔๓	๐	-	๑๑,๑๔๓

ที่มา: สำนักงานสถิติการเกษตร. ๒๕๕๕. รายงานสถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก ๒๕๕๒-๒๕๕๕.

ปัญหาอุตสาหกรรมการเกษตร

ปัญหาด้านอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดฯ ยังคงพึ่งฐานทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานเป็นหลัก ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และ สร้างขีดความสามารถด้านการแข่งขันได้ค่อนข้างน้อย รวมถึงปัญหาด้านทุนการขนส่งสินค้าหรือโลจิสติกส์ ดังนั้น การพัฒนาประตูการขนส่งของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดช่องทางการค้าระหว่างจีนตอนใต้กับอาเซียนอินเดีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และ ยุโรป เพื่อรองรับการเติบโตในพื้นที่ทางตะวันตกของจีน

ปัญหาด้านการค้าของกลุ่มจังหวัดฯ ยังต้องพึ่งพาการส่งออก จึงมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลก กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ขาดการส่งเสริมอย่างเป็นทางการให้เกิดการลงทุนด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และ การจัดการสมัยใหม่ ในฐานการค้าและการลงทุน ทำให้แรงงานที่มีทักษะไหลออกนอกภาคจำนวนมาก การแข่งขันด้านการค้าของผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ยังมุ่งใช้ราคาเป็นเครื่องมือหลัก ขาดการพัฒนาเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ จึงขาดความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในระยะยาว อีกทั้งการค้าและการลงทุนยังขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นทางการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาของภาคการเกษตร

ผู้ประกอบการในพื้นที่จำนวนมากยังไม่ให้ความสำคัญในการลงทุน เพื่อการพัฒนาทั้งด้านการเทคโนโลยี/นวัตกรรมการผลิต การบริหารจัดการ และ การตลาด เท่าที่ควร จึงทำให้เสียโอกาสทางการตลาด และ ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในระยะยาว โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ ต้องผลักดันให้เกิดการลงทุน และ โครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง เพื่อเตรียมความพร้อมในการแข่งขันกันในระดับสากล ต้องใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อป้องกันการสูญเสียโอกาสที่ประเทศจะได้รับจากการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวเส้นทางการค้าในแนวเหนือ-ใต้ (เชียงใหม่/เชียงใหม่ เชียงแสน กรุงเทพฯ-ท่าเรือแหลมฉบัง หรือ ท่าเรือปากบารา)

ปัญหาด้านการเกษตร การรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ ยังขาดความเข้มแข็ง และ มีการรวมกลุ่มในวงจำกัด ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองกับกลุ่มพ่อค้าคนกลาง นายทุน หรือ พ่อค้าท้องถิ่น ส่งผลเกษตรกรมีรายได้น้อยจากราคาผลผลิตการเกษตรต่ำ เกษตรกรในพื้นที่จำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจ และ ข้อมูลทางวิชาการ รวมทั้งการบริหารจัดการตลอดโซ่อุปทาน โดยเฉพาะขั้นตอนการพัฒนาการผลิต และ การสร้างมูลค่าเพิ่มในแต่ละช่วงของโซ่อุปทาน เกษตรกรยังขาดปัจจัยการผลิต เช่น แหล่งน้ำเพียงพอ เมล็ดพันธุ์ และ เครื่องมือในการทำการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ พื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ที่มีมาตรฐานยังมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่การเกษตรทั้งหมด จึงยังไม่สอดคล้องกับกระแสความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงยังขาดโอกาสในการรองรับการพัฒนาของอุตสาหกรรมปลายน้ำที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมเวชสำอาง ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เป็นต้น

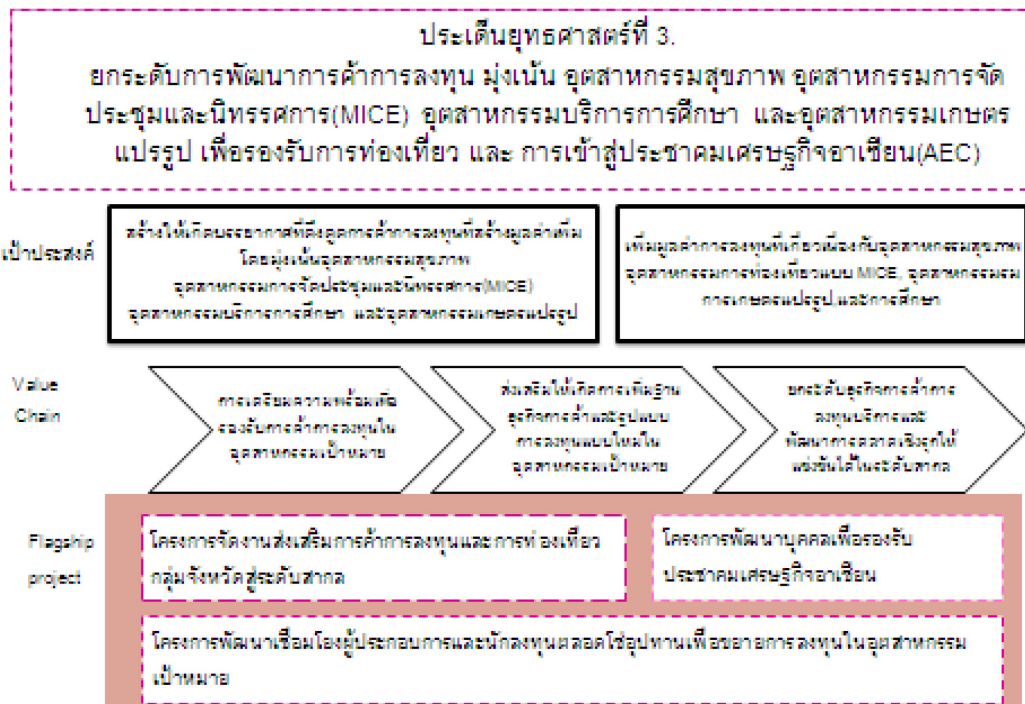
ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

ผลการประชุมระดมความคิดเห็นในหมู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เพื่อร่วมกันประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของกลุ่มเพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางการพัฒนากลุ่มให้เหมาะสมนั้น พบว่า การวิเคราะห์ใช้ SWOT แบบเมตริกซ์ แสดงถึงการใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไขและป้องกัน สำหรับมิติการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สังคมวัฒนธรรม ส่วนด้านการค้าและการลงทุนของกลุ่ม ควรมุ่งเน้นกลยุทธ์เชิงรุกเพื่อการขยายตลาด และ สร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนของการค้าการลงทุนทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ในด้านเกษตรกรรมของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ควรมุ่งกลยุทธ์ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อการปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับการแข่งขันที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่มบนพื้นฐานความสมดุล และ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

สำหรับการพัฒนาภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ พบว่า มีศักยภาพที่โดดเด่นหลายประการ คือ เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรขนาดเล็ก เหมาะแก่การปรับสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงข่ายและบริการด้านโทรคมนาคมทางบก เป็นศูนย์กลางการบินในอนุภูมิภาค ด้านการศึกษา ท่าเลที่ตั้งสามารถเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน(GMS) ได้สะดวก

การสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิตและบริการ ควรใช้ฐานความคิดสร้างสรรค์ ผสมผสานกับคุณค่าของธรรมชาติ สังคม และ ศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของล้านนา รวมทั้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานเศรษฐกิจเดิม ในด้านเกษตร ท่องเที่ยว หัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร และ สร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ ในด้านอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ธุรกิจบริการสุขภาพ สปา บริการทางการแพทย์ บริการทางการศึกษา อุตสาหกรรมการจัดประชุมและนิทรรศการ(MICE) โดยให้ความสำคัญในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา และ พัฒนาห่วงโซ่มูลค่าในภาคเกษตรอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร หัตถกรรมอุตสาหกรรม และ บริการ เช่น การเกษตรผสมผสาน และ เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ การผลิตผลิตภัณฑ์เสริมสร้างสุขภาพจากลำไยในเชียงใหม่-ลำพูน รวมทั้ง สถาบันตรวจสอบเพื่อรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร

แผนภาพที่ ๒-๑๓ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับการพัฒนาการค้าการลงทุน มุ่งเน้น
อุตสาหกรรมในด้านสุขภาพ การจัดประชุมและนิทรรศการ (MICE) บริการการศึกษา
และ เกษตรแปรรูปเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ทฤษฎีและแนวคิดยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy)

จากการสร้างนวัตกรรมเข้มแข็งของผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน) โดยการขับเคลื่อนของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๕๗) นับเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับยุทธศาสตร์การนำนวัตกรรมขยายไปใช้ในภาคการประกอบการไปยังกลุ่มจังหวัด และ ภาคเหนือจากเดิมที่ได้บ่มเพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยศูนย์บริการวิจัย พัฒนาและ นวัตกรรม (R&DISC) ร่วมกับ อุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ และ ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรม (TDCI) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับงบประมาณผ่านสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ๑๕,๓๖๔,๐๐๐ บาท ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ เกิดการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคขึ้นมา

โดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ประกอบการให้รู้จักนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการเพื่อจะได้เพิ่มมูลค่าของสินค้า โดยจะประกอบไปด้วยการดำเนินงานใน ๑๑ กิจกรรม ที่จะเป็นกลไกหลักในการสร้างยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคในระดับภาคเหนือ ได้แก่ ๑) การจัดตั้งคณะกรรมการนวัตกรรมเข้มแข็งของทั้งจังหวัด และ กลุ่มจังหวัด ๒) การอบรมให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการ ๓) การประเมินศักยภาพด้านนวัตกรรมของผู้ประกอบการ ๔) การคัดกรองแบ่งกลุ่มของผู้ประกอบการที่มีความพร้อมและศักยภาพ (Good practice) ๕) การสำรวจแนวโน้มความต้องการ และ วิจัยตลาดเชิงลึกสำหรับผู้ประกอบการ ๖) การบ่มเพาะผู้ประกอบการที่มีความพร้อมและศักยภาพ ๗) การถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่ผ่าน

การบ่มเพาะ ๘) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการในแต่ละจังหวัด และกลุ่มจังหวัด ๙) การจัดประชุมความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมร่วมกับผู้ประกอบการใน GMS ๑๐) การจัดตลาดนัดนวัตกรรมล้านนา (Lanna Innovation Market) และ ๑๑) การสร้างศูนย์ประสานงานเครือข่ายนวัตกรรม (Innovation Network Center) ในแต่ละจังหวัด และ ของกลุ่มจังหวัด

กระทั่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างดำเนินโครงการวิจัยแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ภายใต้โครงการสร้างนวัตกรรมเข้มแข็งของผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน และ สถาบันการศึกษาของภาคเหนือทั้งหมด ในการระดมความคิดและกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกัน ให้เกิดแนวความคิดและกระบวนการใหม่ๆ หรือการพัฒนาตัดแปลงจากของเดิมให้ดีขึ้น และ นำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิต

เนื่องด้วย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพสูงในการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ทั้งในแง่ของทักษะฝีมือแรงงานและวัตถุดิบ แต่การพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการที่ผ่านมายังมีทิศทางที่ไม่ชัดเจน และ ขาดการเชื่อมโยงกันในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์นี้จึงจะจัดทำเพื่อสร้างความเชื่อมโยงในระดับอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการให้มีความชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมด้านสินค้า (Products Innovation) และ กระบวนการผลิต (Process Innovation) ซึ่งจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้า และมีขีดความสามารถที่ยั่งยืน

ในเบื้องต้นทิศทางของยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคจะมุ่งเน้นจุดแข็งและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ใน ๔ จังหวัดที่ภาคอุตสาหกรรมสามารถต่อยอด และ ยกระดับโดยใช้นวัตกรรมได้ เช่น Food Valley, Ceramic City, City of Craftmanship, Cosmetic Valley เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องบนพื้นฐานข้อมูลจากความต้องการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

เป้าหมายโครงการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะให้มีความรู้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมในระดับภูมิภาค ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานวัตกรรม สำหรับผู้ประกอบการ SMEs ในระดับจังหวัด และ กลุ่มจังหวัด อันจะทำให้เกิดเป็นแผนที่นำทางสู่การเป็นภูมิภาคแห่งนวัตกรรมของประเทศให้ได้ภายในปี ๒๐๒๐ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคเหนือให้สามารถแข่งขันในเวทีตลาดของอาเซียน และ ตลาดโลก ได้อย่างยั่งยืนต่อไป (ศูนย์บริการวิจัย พัฒนาและนวัตกรรม สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๕)

แนวคิด “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (Northern Thailand Food Valley)”

การริเริ่มโครงการ Thailand Food Valley เป็นส่วนของการพัฒนาที่ต้นน้ำที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่กลางน้ำ คือ ภาคอุตสาหกรรม และ ปลายน้ำ คือ ภาคการท่องเที่ยวและบริการได้ Food Valley จึงเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมกับประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนตรงกับความต้องการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจเชื่อมโยงได้ตลอดสายน้ำ ทำให้สามารถพัฒนาไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มตั้งแต่ต้นน้ำไปถึงปลายน้ำ จะส่งผลในการลดช่องว่างของรายได้ระหว่างคนชนบทกับคนในเมือง เกิดการเชื่อมโยงเกื้อกูลกัน จนเป็นหุ้นส่วนและพันธมิตรทางธุรกิจ ทั้งนี้รัฐบาลควรศึกษาและขอคำแนะนำจากประเทศเนเธอร์แลนด์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ Food Valley ให้ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน

ความสำเร็จของการพัฒนา Food Valley ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ เกิดจาก ภาคเอกชนที่เข้มแข็ง และมีค่านิยมร่วมหรือมีศรัทธาอันแรงกล้า ร่วมมือกันทำงานเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ แสดงบทบาทที่ถูกต้อง และ มีความมุ่งมั่นทะเยอทะยานสู่ความสำเร็จ ภาครัฐจะต้องมีบทบาทในการสนับสนุน ส่งเสริม กระตุ้น และ จับคู่ธุรกิจให้เกิดการร่วมมือกัน ให้บริการทางธุรกิจด้านข่าวสารข้อมูล ความช่วยเหลือทางการเงิน ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้เกิดการเชื่อมต่อธุรกิจและ โลจิสติกส์ได้ ในขณะที่องค์กรภาคเอกชนจะต้องแสดงบทบาทในหน้าที่ธุรกิจที่เป็น Food Supply Chain ให้มีความแข็งแรง และ มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อสร้างนวัตกรรมในกระบวนการตลอดห่วงโซ่อุปทานอาหาร ส่วนภาคสถาบันการศึกษา จะต้องค้นคว้าวิจัยและพัฒนา กิจกรรมนวัตกรรมใหม่ๆที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และ เชื่อมโยงสร้างคุณค่าแก่ภาคธุรกิจ ทั้ง ๓ ส่วนนี้จะต้องเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกัน มีบทบาทในการประสานสร้างค่านิยมร่วม สร้างความร่วมมือและความสามัคคีให้เกิดขึ้น โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนา Food Valley ได้แก่ ความเสมอภาคกันของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายที่กระตือรือร้นอยู่เสมอ และการสร้างนวัตกรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยนับว่า มีอุตสาหกรรมเกษตรอาหารเป็นอุตสาหกรรมหลัก สินค้าแปรรูปทางการเกษตรและอาหารของไทยเป็นที่นิยมไปทั่วโลก ช่วยให้เกิดการจ้างแรงงานขนาดใหญ่ (870,000 คน) โดยจากการส่งเสริมของภาครัฐผ่านนโยบาย “ครัวไทยสู่ครัวโลก” ในปี ๒๕๕๔ อาหารแปรรูปของไทยมีมูลค่าส่งออกกว่า ๑ แสนล้านบาท ม.ร.ว.พยุหะรสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ (๒๕๕๕) กล่าวว่า ประเทศไทยนับเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของโลก และ จากการที่ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า ส่งผลให้ต้องการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๑๕๐ ซึ่งสวนทางกับการผลิตที่ลดต่ำลง อาจเป็นผลมาจากสภาพภูมิอากาศโลกเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผลผลิตภาค

การเกษตรที่ผลิตได้อาจลดน้อยลง อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลผลิต การจัดเก็บ การจัดส่ง ทั้งหมดนี้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารมาก จึงเป็นตัวแปรให้หลายประเทศหันมาให้ความสำคัญด้านความมั่นคงอาหารมากขึ้น

ประเทศไทยสามารถประยุกต์ใช้ต้นแบบ Food Valley ของประเทศเนเธอร์แลนด์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารของไทยให้เกิดมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุตสาหกรรมอาหารได้ ในปี ๒๕๕๕ และ ปี ๒๕๕๖ ได้รับการจัดสรรงบประมาณปีละ ๔๐ ล้านบาท โดยโครงการ Thailand Food Valley ในระยะแรก ๔ ปี ได้กำหนดพื้นที่ที่เห็นว่าเหมาะสมในภาคต่างๆ ของประเทศ เช่น ภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ทั้งนี้ Thailand Food Valley สามารถประยุกต์ใช้กับพื้นที่ต่างๆ ของประเทศได้

จากนั้นต้องมีการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารพร้อมกับการเพิ่มผลิตภัณฑ์ การพัฒนาระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานสามารถส่งออกได้ทั่วโลก ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยพัฒนาและร่วมกับผู้ประกอบการสร้างฐานข้อมูลเพื่อบริหารจัดการความร่วมมือ เพื่อพัฒนารวดเร็วในทิศทางเดียวกัน เอเชียมีประชากรรวมกัน ๖๐๐ ล้านคน มีขนาดมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) มีมูลค่ารวมกัน ๑ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ จะเกิดการเคลื่อนย้ายเสรีสินค้า บริการและเงินทุน และแรงงาน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จะต้องเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่เอเชีย นอกจากนี้การเกิดขึ้นของอาเซียน +๖ ประชากรจะเพิ่มเป็น ๓,๐๐๐ ล้านคน จีดีพี ๑ ใน ๔ ของจีดีพีโลก โครงการ Thailand Food Valley จะช่วยเปิดแนวรุกให้กับอุตสาหกรรมอาหารไทยสู่การแปรรูปสู่ตลาดอาเซียน

สำหรับแนวคิดการจัดตั้ง “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (Northern Thailand Food Valley)” หรือ พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ เป็นโครงการที่มุ่งสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรมและธุรกิจด้านอาหารในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการผลักดันให้ผลงานวิจัยออกสู่ตลาดได้อย่างรวดเร็ว ตามการเปลี่ยนแปลงของพลวัตตลาด เป็นสถานที่ทดสอบผลิตภัณฑ์และตลาดใหม่ๆ และ ที่สำคัญคือเป็นการส่งเสริมแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ในพื้นที่ โดยรูปแบบจะเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และ ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาชน ซึ่งทางภาครัฐรับผิดชอบการสร้างและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและระบบขนส่ง ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านการเงินสำหรับวิจัยและพัฒนาของสถาบันการศึกษา ส่วนสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย รวมถึงจัดทำระบบความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์กับองค์กรธุรกิจ ผลักดันแนวความคิด “จากห้องสู่ห้าง” และ ภาคเอกชนจะเป็นผู้ขับเคลื่อนลงทุน ปัจจุบันประเทศต่างๆ ในเอเชียก็เริ่มจัดทำโครงการในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้วเช่นกัน อาทิเช่น การจัดทำโครงการ Food Polis ของประเทศเกาหลีใต้ เป็นต้น

สำหรับศักยภาพของภาคเหนือประกอบไปด้วย ๑๗ จังหวัดมีพื้นที่ ๑๖๕,๖๐๐ ตร.กม.มีพื้นที่ทางการเกษตรประมาณ ๒๕.๒ ล้านไร่ คิดเป็น ๑ ใน ๕ ของพื้นที่ทำการเกษตรของทั้งประเทศ

ผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง นครสวรรค์ พิชณุโลก และ เชียงราย ภาคเหนือถือว่าเป็นแหล่งปลูกข้าว อ้อย ถั่วเหลือง และ ข้าวโพด ที่สำคัญของประเทศโดยมีผลผลิต ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕ ของผลผลิตทั้งประเทศ สำหรับลิ้นจี่ ลำไย ใบบายาสูป หอมแดง และ หอมหัวใหญ่ ส่วนใหญ่จะถูกผลิตในภาคเหนือ ผลผลิตทางภาคเหนือโดยหลักจะเป็นพืชผักและผลไม้ซึ่งนิยมจำหน่ายแบบสด เช่น ผักปลอดสารพิษของโครงการหลวง เป็นต้น หรือ จะนำมาแปรรูปแบบอบแห้ง หรือ บรรจุน้ำเชื่อมลงกระป๋อง สำหรับช่องทางกระจายสินค้ามักจะใช้การขนส่งทางรถไฟ หรือ ทางเครื่องบิน ที่สำคัญคือ มีการกระจายสินค้าผ่านด่านชายแดนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ตลาดส่งออกสินค้าทางภาคเหนือที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น กลุ่มสหภาพยุโรป กลุ่มตะวันออกกลาง แคนาดา พม่า ลาว เป็นต้น

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ประกอบไปด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และ แม่ฮ่องสอน โดยมีศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มอยู่ที่เชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารที่มีความสำคัญในพื้นที่ภาคเหนือ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ๑๓๔,๔๒๖ ครัวเรือน มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและเครื่องคั้นในจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ ๓๒๐ โรง ผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญของภาคเหนือ ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ และ กระเทียม ซึ่งมีการผลิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่โดยแต่ละผลิตภัณฑ์มีมูลค่าผลผลิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เท่ากับ ๔.๕ พันล้านบาท ๗๗๐ ล้านบาท และ ๑.๒ พันล้านบาท ตามลำดับ

ตารางที่ ๒-๓ ผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรที่มีความสำคัญของภาคเหนือ

ผลิตภัณฑ์	ต้นน้ำ	กลางน้ำ	ปลายน้ำ
 ลำไย	ปริมาณผลผลิต 266,937 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 888 กิโลกรัม/ไร่ พื้นที่เพาะปลูก 316,143 ไร่ พื้นที่ให้ผลประมาณ 300,716 ไร่	โรงงานแปรรูปผลิต ผลิตภัณฑ์อาหารและ เครื่องคั้นทั้งหมดในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ 320 โรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> • ตลาดดั้งเดิม • ซูเปอร์มาร์เก็ต • ไฮเปอร์มาร์เก็ต • ตลาดต่างประเทศ
 ลิ้นจี่	ปริมาณผลผลิต 25,486 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 509 กิโลกรัม/ไร่ พื้นที่เพาะปลูกยีนตัน 57,001 ไร่ พื้นที่ให้ผลประมาณ 50,114 ไร่		<ul style="list-style-type: none"> • ตลาดดั้งเดิม • ซูเปอร์มาร์เก็ต • ไฮเปอร์มาร์เก็ต • ตลาดต่างประเทศ
 กระเทียม	ปริมาณผลผลิต 32,379 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,085 กิโลกรัม/ไร่ พื้นที่เพาะปลูก 29,842 ไร่ พื้นที่ให้ผลประมาณ 29,557 ไร่		<ul style="list-style-type: none"> • ตลาดดั้งเดิม • ซูเปอร์มาร์เก็ต • ไฮเปอร์มาร์เก็ต • ตลาดต่างประเทศ
สถาบันวิจัย/มหาวิทยาลัย	1. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) 2. ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ 3. สถาบันวิจัยเกษตรวิศวกรรม 4. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 5. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 6. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 7. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา		

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่ปี 2557 สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

โครงการนี้มีเป้าหมายในการวิจัยพัฒนาคือ พัฒนางานวิจัยสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า วิจัยพัฒนาพันธุ์สินค้า และ ระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมถึงวิจัยปรับปรุงพันธุ์สินค้าเกษตรในพื้นที่ สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ ชา กาแฟ กล้วย ส่วนสินค้าผักผลไม้เมืองหนาว ซึ่งพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพในการเพาะปลูก เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม โดยมีหน่วยงานอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (STeP) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการวิจัยพัฒนา และ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาในภาคเหนือ และ สถาบันต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยพายัพ เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาลัยเกษตร สถาบันชา

ความคืบหน้าการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. กระทรวงอุตสาหกรรมโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้จัดทำโครงการพัฒนา Thailand Food Valley เป็นโครงการต่อเนื่อง ๔ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๘) เพื่อดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปให้มีความเข้มแข็งและเติบโตภายใต้แนวคิดดังกล่าวข้างต้น โดยในปี ๒๕๕๕ ได้เริ่มดำเนินการเบื้องต้น ดังนี้

- ๑.๑ การศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งแนวทางการจัดตั้ง Thailand Food Valley ของประเทศไทย
- ๑.๒ การพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารเพื่อเพิ่มผลิตภาพโดยรวมและเชื่อมโยงการผลิตในอาเซียน
- ๑.๓ การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจให้มีระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล
- ๑.๔ เสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาระหว่างวิสาหกิจและสถาบันการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในระดับสูงขึ้น
- ๑.๕ สนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ อาทิเช่นฐานข้อมูลงานวิจัยและการวิเคราะห์ศักยภาพการประกอบการของกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมอาหารทั้งบุคลากรในขบวนการผลิตและบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วและทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังมีโครงการที่จะดำเนินการต่อเนื่อง และ ดำเนินกิจกรรมในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๘ โดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑ ร่วมกับสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ และ สภาอุตสาหกรรมภาคเหนือ จะได้ดำเนินโครงการ สร้างสรรค์ปั้นแต่ง แหล่งอาหารล้านนา สร้างมูลค่าพัฒนาสู่สากล หรือ (Northern Food Valley) เพื่อเป็นริเริ่มการสร้างฐานที่มั่นคงของอุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือให้เดินหน้าไปสู่ ครัวโลกได้อย่างมั่นคง ภายใต้การรู้จักและเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม ในขณะที่ผู้ประกอบการต้องเตรียมตัว

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ต่อมาก็ได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงการดำเนินงานพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ (Northern Thailand Food Valley) ระหว่าง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๗ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมในผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมอาหารทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดหลักการพัฒนานวัตกรรมบนพื้นที่เป้าหมายในพื้นที่ภาคเหนือที่กำหนด (Area based innovation) และ พัฒนาผู้ประกอบการของพื้นที่เป้าหมายนั้นในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจนวัตกรรม (Innovation cluster) ซึ่งมีการเชื่อมโยงแบบโครงข่ายระหว่างผู้ประกอบการหน่วยงานวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ภาคเหนือ หน่วยงานสนับสนุนเงินทุนทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล เทคโนโลยี นวัตกรรม และ แรงงานระหว่างกันในพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ ให้เกิดระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) ทำให้การผลิตสร้างรายได้มากขึ้น และ ยกกระดับผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของพื้นที่เพิ่มขึ้นด้วย และ ยังเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ.๒๕๕๘

๒. เป็น โครงการสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๘ และ แผนแม่บทอุตสาหกรรมอาหาร สามารถนำมาเป็นรูปแบบการพัฒนาในรูปแบบ Northern Food Valley ได้ ในการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้กับผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอาหาร การพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศทั้งระบบ การสร้างการรับรู้ (Consumer Awareness) และการยกระดับภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์อาหาร และ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม การเพิ่มขีดความสามารถของการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมอาหาร

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดวิธีการบริหารจัดการและข้อปฏิบัติที่ดีสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารที่ภาคเหนือสามารถดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับโลก สามารถใช้วิธีการสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Competitive Strategy) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การเทียบวัดความสามารถในการแข่งขัน (Benchmarking)

๒.๒ ด้านการรวมตัวของภาคอุตสาหกรรมในท้องถิ่น สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของระบบอาหารยั่งยืน (Sustainable Food System) หรือ การรวมกลุ่มแบบคลัสเตอร์ (Cluster)

๒.๓ ด้านการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรไปสู่ภาคเกษตรอุตสาหกรรม (Industrialization of Agriculture) สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของการจัดการกระบวนการธุรกิจ

(Business Process Management) แนวคิดแบบลีน (Lean Thinking) การประเมินสมรรถนะ (Performance Measurement)

๒.๔ ด้านมาตรการป้องกันภัยและความปลอดภัยด้านอาหาร สามารถใช้ระบบรับประกันคุณภาพอาหาร (Quality Food Assurance System) ระบบตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานอาหาร (Traceability System) ด้านความต้องการอาหารเพิ่มคุณค่า (Value Added Foods) สามารถใช้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) การบูรณาการข้อปฏิบัติที่ดีตลอดห่วงโซ่อุปทานหรือแนวคิดของ (Good Nutrition Practice)

๒.๕ เทคโนโลยีและโปรแกรมประยุกต์สำหรับธุรกิจในระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Business Application) สามารถใช้ระบบ e-Commerce, ERP และ E-Procurement เป็นต้น

๑. ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ Thailand Northern Food Valley และคณะอนุกรรมการประสานงานระดับปฏิบัติการ โดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการดำเนินงาน โครงการฯ ในระยะเริ่มต้น รวมทั้งจัดทำข้อมูลศักยภาพของพื้นที่ (White Paper) เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในการร่วมบูรณาการพัฒนาและยกระดับโครงการให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยคาดหวังว่า ในอนาคตจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือในเชิงบูรณาการ (Public-Private Partnership : PPP) อย่างเป็นทางการ และเป็นรูปธรรม และนำไปสู่ความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทานอาหารของภาคเหนือ

ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ของ Northern Thailand Food Valley คือ

“โครงการพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรม ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ผ่านงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม เชื่อมโยงจากภาคเหนือสู่ตลาดโลก”

โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมผลักดันให้ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรม ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ผ่านงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม เชื่อมโยงจากภาคเหนือสู่ตลาดโลก

๒. เพื่อเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เข้ากับโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการร่วมทุนในพื้นที่และต่างประเทศ

๓. เพื่อส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ต่อยอดไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ด้านอาหารให้มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยกกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับสอดคล้อง กับความต้องการของตลาด (Demand Side)

นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งสำนักงาน Command Center ของโครงการ Northern Thailand Food Valley เพื่อเป็นศูนย์ประสานงาน แลกเปลี่ยนระหว่างนักวิจัย ผู้ประกอบการ ตลอดจนเป็นศูนย์ข้อมูลของโครงการ ณ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๕๖

ทั้งนี้ Command Center มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. ขับเคลื่อนการจัดตั้งพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ โดยจัดทำแผนแม่บท Northern Food Valley รวมทั้งนำเสนอแผนงานโครงการ ในแผนฯ สู่หน่วยงานเจ้าของงบประมาณ และทำการประสานงาน ติดตาม ประเมินผล แผนงานโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒. จัดหาสมาชิกเข้าร่วมโครงการ Northern Thailand Food Valley ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยให้บริการข้อมูล และคำปรึกษาแนะนำที่เกี่ยวข้องแก่สมาชิก รวมทั้งประสานงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในเรื่องที่ดำเนินการได้ยากหรือต้องใช้เวลานาน เช่น การขออนุญาตประกอบกิจการต่าง ๆ เป็นต้น

๓. รวบรวมผลงานวิจัย และนวัตกรรม ที่เกี่ยวข้องกับอาหารจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ และที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประโยชน์กับสมาชิก และเชื่อมโยงความต้องการของผู้ประกอบการและงานวิจัยให้มีความสอดคล้องกัน รวมทั้งพัฒนารูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะของการบูรณาการ และง่ายต่อการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย

๔. ศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาเพื่อจัดตั้งองค์กร PPP (Public-Private Partnership) เพื่อบูรณาการความร่วมมือของทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหาร รวมถึงการสร้างกลไกการลงทุนร่วมกัน (Venture Capital) ในอุตสาหกรรมอาหาร

นอกจากนี้ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สนช. ร่วมกับคณะอุตสาหกรรมเกษตร และอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดตั้งศูนย์ให้บริการด้านการวิจัยและพัฒนาด้านนวัตกรรมอาหารแบบครบวงจร ภายใต้งบประมาณ ๓๕ ล้านบาท ในชื่อ “ศูนย์นวัตกรรมอาหารและบรรจุภัณฑ์ (Food Innovation and Packaging Center)” หรือ “ศูนย์ FIN” ตั้งอยู่ภายใน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางในการสร้างนวัตกรรมด้านอาหาร และ รองรับการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ศูนย์ FIN เป็นหน่วยงานอิสระภายใต้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้บริการในรูปแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One-stop-service) ครบวงจรใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ให้บริการงานพัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรมอาหารและบรรจุภัณฑ์ ๒) ให้การบริการทดสอบและวิเคราะห์คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหาร ๓) พัฒนาธุรกิจและการทดสอบตลาด และ ๔) ให้บริการข้อมูลและเครือข่ายการพัฒนาธุรกิจ

แผนภาพที่ ๒-๑๕ รูปแบบบริการ “จุดเดียวเบ็ดเสร็จ” ของศูนย์ FIN

ทั้งนี้ สนข. ได้ริเริ่มในการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงยุทธศาสตร์ในเชิงพื้นที่ โดยจะนำร่องในพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารในจังหวัดภาคเหนือตอนบน เพื่อสร้างความสามารถด้านนวัตกรรมอาหารในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นและมีศักยภาพของผู้ประกอบการด้านอาหารในลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายวิสาหกิจนวัตกรรม เพื่อยกระดับและสร้างให้เกิดความแตกต่าง รวมทั้งการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการตลอดห่วงโซ่การผลิต ตลอดจนการจัดการด้านอาหารปลอดภัยและนวัตกรรมรูปแบบการจัดการธุรกิจด้านอาหาร ทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อันจะเป็นการสนับสนุนให้อุตสาหกรรมอาหารสามารถแข่งขันได้และเติบโตอย่างยั่งยืน

สรุป

โครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” หรือ “พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) เป็นโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนากฎภาคและกลุ่มจังหวัดที่สำคัญ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นพัฒนาการของความร่วมมือทางด้านนวัตกรรมในระดับภูมิภาค ที่บ่มเพาะสิ่งสมประสงค์มากกว่า ทศวรรษ สามารถนำไปเป็นต้นแบบเพื่อการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ “หุบเขาอาหาร” ในภูมิภาคต่างๆ ภายใต้อิทธิพลความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา ในลักษณะ Triple Helix เพื่อเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เข้ากับโครงสร้างพื้นฐานทาง

ปัญญา โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี และ การร่วมทุนก็จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง
ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตจังหวัดภาคเหนือ และ ของประเทศไทยโดยรวมต่อไป

บทที่ ๓

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย

ในโลกปัจจุบันมนุษย์จำเป็นต้องดิ้นรนต่อสู้แข่งขันมากยิ่งขึ้นเพื่อความอยู่รอดของตนเองไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับองค์กร ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือ แม้แต่ระดับโลกก็ตาม การที่จะสามารถต่อสู้กับคู่แข่งให้ได้ชัยชนะนั้นตนเองจะต้องมีความสามารถเหนือคู่แข่งด้วยสภาพเศรษฐกิจทุนนิยมในปัจจุบันยังทำให้แต่ละประเทศจะต้องพัฒนาตนเองในด้านต่างเพื่อเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นเพื่อได้รับประโยชน์มากขึ้นด้วยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Economy) ซึ่งจะต้องทำธุรกรรมต่างๆทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆในโลกตามกฎกติกาและเงื่อนไขที่มีอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกหนึ่งใน 153 ประเทศขององค์การการค้าโลก(World Trade Organization: WTO) มาตั้งแต่เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ (www.wto.org, ๒๐๑๑) ดังนั้นประเทศไทย จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่ม“ความสามารถในการแข่งขัน” เพราะ ประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงย่อมมีระดับความสามารถในการผลิต (Productivity) ที่สูงทำให้สามารถรักษาระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ได้อย่างยั่งยืน (Food Today Magazine, ๒๐๑๐)

ในปัจจุบันมีสถาบันชั้นนำที่จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ และ เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกอยู่ ๒ สถาบัน คือ เวลด์อีโคโนมิกฟอรัม (World Economic Forum : WEF) และ สถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development : IMD) ซึ่งมีวิธีการจัดอันดับแตกต่างกันไปตามดัชนีวัดค่าในด้านต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อประเมินความสามารถในการแข่งขันของประเทศสมาชิกในระบบของตนเอง โดย WEF ได้ให้ความหมาย “ความสามารถในการแข่งขัน” คือ “ชุดของสถาบัน นโยบายและปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดระดับความสามารถในการผลิตของประเทศหนึ่งๆ” (World Economic forum, ๒๐๑๑) ส่วน IMD ให้ความหมาย “ความสามารถในการแข่งขัน” คือ “สภาพแวดล้อมของประเทศที่สร้างความยั่งยืนให้กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กรธุรกิจ” (International Institute for Management Development, ๒๐๑๑)

ทั้งนี้ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (National Competitiveness) คือ ขีดความสามารถ และ ผลประกอบการของประเทศ ในการสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การประกอบกิจการ ซึ่งการประเมินขีดความสามารถทางการแข่งขันนั้น จะช่วยให้เข้าใจถึงจุดเด่น และจุดด้อยของประเทศไทยในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ณ ช่วงเวลาเดียวกัน และสามารถ

พัฒนาประเทศในเชิงแข่งขันในเวทีโลกได้ IMD ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชนตั้งอยู่ที่เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ใช้เกณฑ์ในการจัดอันดับ ๔ ด้าน ดังนี้

ตารางที่ ๓-๑ เกณฑ์การจัดอันดับของ IMD (Institute for Management Development)

1. ศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Performance) ประกอบด้วย	1.1. เศรษฐกิจในประเทศ 1.2. การค้าระหว่างประเทศ 1.3. การลงทุนระหว่างประเทศ 1.4. การจ้างงาน 1.5. ระดับราคา
2. ประสิทธิภาพของภาครัฐ (Government Efficiency) ประกอบด้วย	2.1. การคลังภาครัฐ 2.2. นโยบายการคลัง 2.3. กรอบการบริหารด้านสถาบัน 2.4. กฎหมายธุรกิจ 2.5. กรอบการดำเนินการด้านสังคม
3. ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ (Business Efficiency) ประกอบด้วย	3.1. ผลิตภาพและประสิทธิภาพในการผลิต 3.2. ตลาดแรงงาน 3.3. การเงิน 3.4. การบริหารจัดการ 3.5. ทักษะคิดและค่านิยม
4. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ประกอบด้วย	4.1. สาธารณูปโภคพื้นฐาน 4.2. โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี 4.3. โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ 4.4. สุขภาพและสิ่งแวดล้อม 4.5. การศึกษา

วิเคราะห์ขีดความสามารถของประเทศไทย

World Economic Forum (WEF) (๒๕๕๖) ได้เผยแพร่รายงานขีดความสามารถในการแข่งขันโลก ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗ ประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๓๗ จาก ๑๔๘ ประเทศและระบบเศรษฐกิจทั่วโลก (บางแห่งเรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจ” (Economy) เพราะ มีได้เป็นประเทศ เช่น ฮองกง ไต้หวัน เป็นต้น) สูงขึ้นจากอันดับที่ ๓๘ จาก ๑๔๔ ประเทศในปี ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา โดยมี ๕ อันดับแรกของโลก ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ สิงคโปร์ ฟินแลนด์ เยอรมนี และสหรัฐฯ กำหนดเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาแบ่งเป็น 3 กลุ่มปัจจัยใหญ่ๆ ซึ่งประกอบด้วย 12 สาขาหลัก ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยพื้นฐาน (Basic Requirements) ประกอบด้วย ๓ สาขาหลัก ได้แก่ สถาบัน (Institutions) โครงสร้างพื้นฐาน และ เศรษฐกิจมหภาค

๒. ปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ (Efficiency Enhancers) ประกอบด้วย ๖ เสาหลัก ได้แก่ สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม ประสิทธิภาพของตลาดสินค้า ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน การพัฒนาตลาดการเงิน และ ความพร้อมด้านเทคโนโลยี

๓. ปัจจัยนวัตกรรมและความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ (Innovation and Sophistication Factors) ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก ได้แก่ ขนาดของตลาด ความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ และ นวัตกรรม

นอกจากนี้ WEF ยังแบ่งประเทศต่างๆ ออกเป็น ๓ กลุ่มตามระดับของการพัฒนาประเทศ (Stage of Development) ซึ่งพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อประชากร (GDP per capita) และ กำหนดน้ำหนักสำหรับการประเมินปัจจัยต่างๆ แตกต่างกันไปตามระดับของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

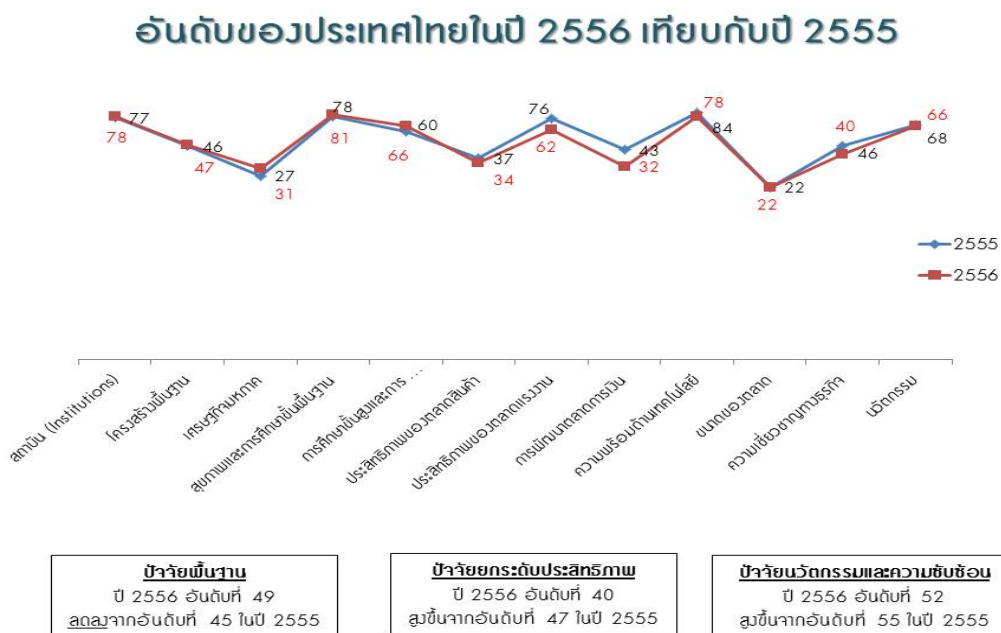
๑. ประเทศที่ขับเคลื่อนโดยปัจจัยการผลิต (Factor-driven Stage) เป็นกลุ่มประเทศที่มี GDP per capita ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ

๒. ประเทศที่ขับเคลื่อนโดยประสิทธิภาพของการผลิต (Efficiency-driven Stage) เป็นกลุ่มประเทศที่มี GDP per capita ประมาณ ๓,๐๐๐-๘,๕๕๕ ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มนี้

๓. ประเทศที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรมการผลิต (Innovation-driven Stage) เป็นกลุ่มประเทศที่มี GDP per capita มากกว่า ๑๗,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศที่มี GDP per capita อยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างกลุ่มที่ ๑ และ ๒ หรือ กลุ่มที่ ๒ และ ๓ จะถูกเรียกว่า ประเทศที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่าน (Transition) และ ข้อมูลที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดของ WEF ได้มาจาก ๒ แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลสถิติ และ ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร โดยให้น้ำหนักความคิดเห็นของผู้บริหารมากกว่าสถิติในสัดส่วน ๗๐:๓๐

แผนภาพที่ ๓-๑ อันดับของประเทศไทยในปี ๒๕๕๖ เทียบกับปี ๒๕๕๕

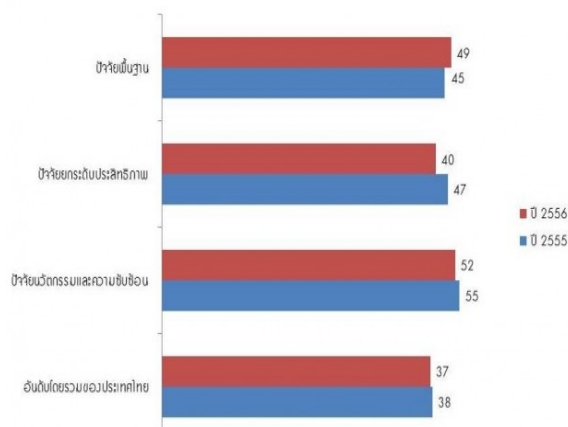
ประเทศไทยพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันแบบทรงๆ โดยผลการจัดอันดับในปี ๒๕๕๖ ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันในภาพรวมอยู่อันดับที่ ๓๗ สูงขึ้นเพียงเล็กน้อยจากอันดับที่ ๓๘ ในปี ๒๕๕๕ แต่ระดับคะแนนที่ได้ในปีนี้อยู่เท่ากับปีที่ผ่านมาคือ ๔.๕ โดยประเทศไทยได้คะแนนในแต่ละปัจจัยที่นำมาใช้พิจารณาตามสัดส่วน ดังนี้

ตารางที่ ๑-๒ ปัจจัยที่นำมาพิจารณาตามสัดส่วน (WEF)

ภาพรวม	37	4.5
ปัจจัยพื้นฐาน (40.0%)	49	4.9
สถาบัน (Institutions)	78	3.8
โครงสร้างพื้นฐาน	47	4.5
เศรษฐกิจมหภาค	31	5.6
สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน	81	5.5
ปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ (50.0%)	40	4.4
การศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม	66	4.3
ประสิทธิภาพของตลาดสินค้า	34	4.7
ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน	62	4.3
การพัฒนาลาดการเงิน	32	4.6
ความพร้อมด้านเทคโนโลยี	78	3.6
ขนาดของตลาด	22	5.1
ปัจจัยนวัตกรรมและความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ (10.0%)	52	3.8
ความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ	40	4.4
นวัตกรรม	66	3.2

แผนภาพที่ ๑-๒ อันดับของประเทศไทยในปี ๒๕๕๖ เทียบกับปี ๒๕๕๕

อันดับของประเทศไทยปี 2556 เทียบกับปี 2555

อันดับของประเทศไทยในปี ๒๕๕๖ เทียบกับปี ๒๕๕๕ ได้ดังนี้

๑. ปัจจัยพื้นฐาน ไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๘ ลดลงจากอันดับที่ ๔๕ ในปี ๒๕๕๕ ในปัจจัยกลุ่มนี้ไทยได้อันดับต่ำลงจากปีที่ผ่านมาทั้งหมด กล่าวคือ สถาบัน (Institutions) ได้อันดับ ๗๘ จากเดิม ๗๗ โครงสร้างพื้นฐาน ได้อันดับ ๔๗ จากเดิม ๔๖ และ เศรษฐกิจมหภาค ได้อันดับ ๓๑ จากเดิม ๒๗

๒. ปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ ไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๐ สูงขึ้นจากเดิมซึ่งอยู่อันดับที่ ๔๗ ในกลุ่มนี้ ไทยได้อันดับสูงขึ้นจากปีที่ผ่านมาใน ๓ ด้าน กล่าวคือ ประสิทธิภาพของตลาดสินค้าอยู่อันดับที่ ๓๔ สูงขึ้นจากเดิมที่อันดับที่ ๓๗ ประสิทธิภาพของตลาดแรงงานอันดับที่ ๖๒ สูงขึ้นจากอันดับที่ ๗๖ และ ความพร้อมด้านเทคโนโลยีอันดับที่ ๗๘ สูงขึ้นจากอันดับ ๘๔ ส่วนอีก ๓ ด้านที่มีอันดับลดลง ได้แก่ สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่อันดับที่ ๘๑ จากเดิม ๗๘ การศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรมอันดับที่ ๖๖ จากเดิม ๖๐ และ การพัฒนาตลาดการเงินอันดับที่ ๓๒ จากเดิม ๔๓ ส่วนขนาดของตลาด ซึ่งไทยมีความได้เปรียบ อยู่ที่อันดับ ๒๒ ในปี ๒๕๕๕ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงอยู่ในอันดับเดิมในปี

๓. ปัจจัยนวัตกรรมและความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ ไทยอยู่ในอันดับที่ ๕๒ สูงขึ้นเล็กน้อยจากอันดับที่ ๕๕ ในปีที่ผ่านมา ในกลุ่มนี้ ไทยได้อันดับสูงขึ้นใน ๒ สาขาหลัก คือ ความเชี่ยวชาญทางธุรกิจและนวัตกรรม ซึ่งขยับขึ้นมาอยู่ที่อันดับ ๔๐ และ ๖๖ จากเดิม ๔๖ และ ๖๘ จะเห็นว่าไทยมีพัฒนาการถอยหลังในปัจจุบันด้านนี้จากปี ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ ๓-๓ อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยปี ๒๕๔๘-๒๕๕๖

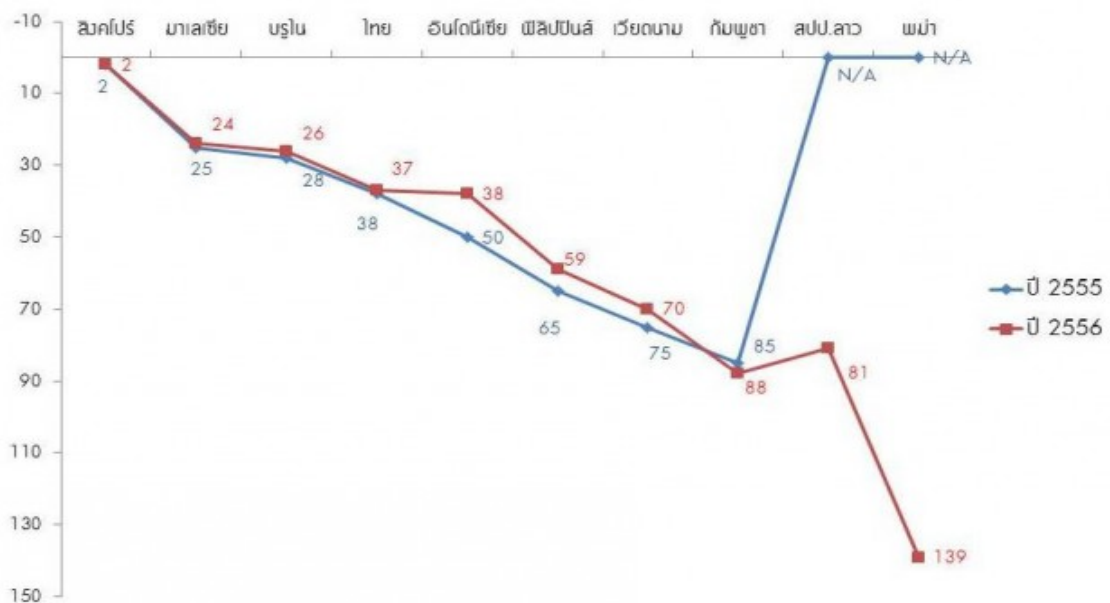
อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ปี 2549-2556

ปัจจัย	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556
1. ปัจจัยพื้นฐาน	38	40	43	43	48	46	45	49
2. ปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ	43	29	36	40	39	43	46	40
3. ปัจจัยนวัตกรรมและศักยภาพทางธุรกิจ	36	39	46	47	49	51	55	52
อันดับของประเทศไทย	35	28	34	36	38	39	38	37
จำนวนประเทศทั้งหมด	125	131	134	133	139	142	144	148

จะเห็นว่า ในช่วง ๗ ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันถดถอย จากอันดับ ๓๕ ในปี ๒๕๔๘ เป็นอันดับ ๓๗ ในปี ๒๕๕๖ โดยเฉพาะปัจจัยนวัตกรรมและศักยภาพทางธุรกิจถดถอยลงถึง ๑๖ อันดับ จากอันดับ ๓๖ ในปี ๒๕๔๘ ลดลงอยู่อันดับที่ ๕๒ ในปี ๒๕๕๖ นอกจากนี้ ในด้านปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย สถาบัน (Institutions) โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจมหภาค และ สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลดลงถึง ๑๑ อันดับ จากอันดับ ๓๘ ในปี ๒๕๔๘ ลงมาที่อันดับ ๔๙ ในปี ๒๕๕๖ ส่วนปัจจัยระดับประสิทธิภาพเป็นกลุ่มปัจจัยเดียวที่ไทยมีระดับการพัฒนาดีขึ้น จากอันดับ ๔๓ ในปี ๒๕๔๘ เป็นอันดับ ๔๐ ในปี ๒๕๕๖ แต่ก็ถือเป็นการพัฒนาถอยหลัง เพราะไทยเคยอยู่อันดับที่ ๒๘ ในปี ๒๕๕๐ โดยในกลุ่มปัจจัยนี้ ข้อได้เปรียบของไทยคือ ขนาดของตลาด ขณะที่สิงคโปร์เป็นประเทศขนาดเล็กที่มีขีดความสามารถสูงสุดในอาเซียน และ สูงสุดเป็นอันดับที่ ๒ ของโลก รองจากสวีเดนแลนด์ มีความเสียเปรียบในเรื่องนี้ หากวิเคราะห์ในอาเซียน ไทยพัฒนาช้ากว่าอินโดนีเซีย และ ห่างไกลสิงคโปร์

แผนภาพที่ ๓-๓ อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอาเซียน ปี ๒๕๕๖ เทียบกับปี ๒๕๕๕

อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอาเซียน ปี ๒๕๕๖ เทียบกับปี ๒๕๕๕

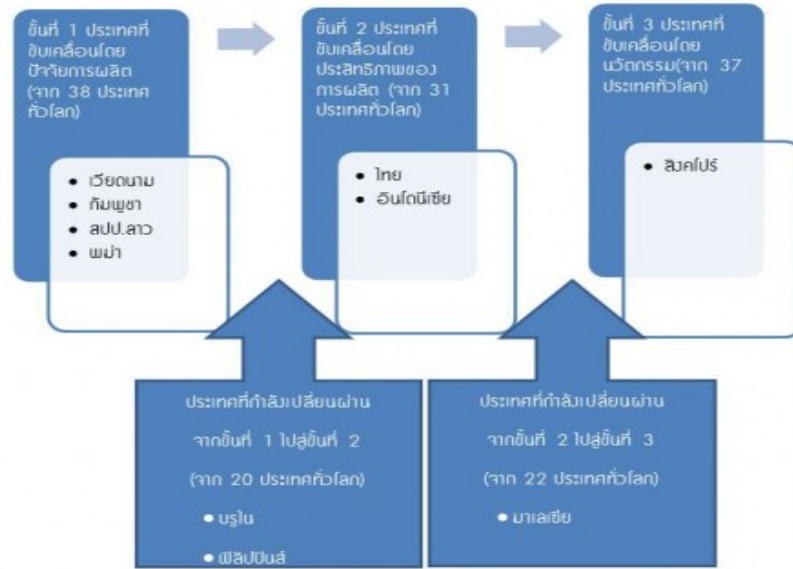

เมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียน ไทยเป็นอันดับ ๔ จาก ๑๐ ประเทศ และมีพัฒนาการช้ากว่าหลายประเทศที่ได้อันดับสูงขึ้นจากปีที่ผ่านมาอย่างมาก โดยเฉพาะอินโดนีเซียที่ตามติดไทยมาอยู่อันดับ ๓๘ ในปีนี้ ได้ขึ้นมา ๑๒ อันดับ จากอันดับ ๕๐ ในปี ๒๕๕๕ และ เวียดนามได้อันดับจาก ๖๕ ในปีที่ผ่านมาเป็นอันดับ ๕๕ ในปีนี้ ขณะที่ สปป.ลาว เพิ่งได้รับการจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปีนี้อย่างพม่า แต่ สปป.ลาว ได้อันดับที่ ๘๑ สูงกว่ากัมพูชา ซึ่งอยู่อันดับที่ ๘๘ ในปีนี้

ในอาเซียน ไทยยังเป็นรองสิงคโปร์อยู่มาก โดยสิงคโปร์อยู่อันดับที่ ๒ เป็นเวลา ๒ ปีติดต่อกันในปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ รองลงมาคือมาเลเซีย อยู่อันดับที่ ๒๔ ในปี ๒๕๕๖ ใต้อันดับขึ้นมาจากอันดับ ๒๕ ในปี ๒๕๕๕ และ บรูไน อยู่อันดับ ๒๖ ใต้อันดับขึ้นมาจากอันดับ ๒๘ ในปี ๒๕๕๕

แผนภาพที่ ๓-๔ ระดับของการพัฒนาประเทศ (Stage of Development) ในอาเซียน

ระดับของการพัฒนาประเทศ (Stage of Development) ในอาเซียน

จากการจัดระดับการพัฒนาประเทศของ WEF ไทยและอินโดนีเซียอยู่ในขั้นที่ ๒ คือ ประเทศที่ขับเคลื่อนโดยประสิทธิภาพของการผลิต ขณะที่สิงคโปร์อยู่ขั้น ๓ คือ ประเทศที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม และ มาเลเซียกำลังจะเปลี่ยนผ่านจากขั้นที่ ๒ ไปขั้นที่ ๓ ส่วนประเทศในขั้นที่ ๑ ซึ่งขับเคลื่อนโดยปัจจัยการผลิต มีจำนวนเกือบครึ่งของอาเซียน ได้แก่ เวียดนาม กัมพูชา สปป.ลาว และพม่า โดยมีบรูไนเป็นประเทศที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากขั้นที่ ๑ ไปสู่ขั้นที่ ๒ ซึ่งบรูไนมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าไทย โดยอยู่อันดับที่ ๒๖ ในปีนี้ ด้วยความได้เปรียบด้านเศรษฐกิจมหภาคสถาบัน (Institutions) ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม และ ความพร้อมด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะเห็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถดังนี้

๑. ปัจจัยพื้นฐาน สิงคโปร์เป็นที่ ๑ ในอาเซียนในด้านสถาบัน (Institutions) โครงสร้างพื้นฐาน และ สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาด้วยบรูไนและมาเลเซีย โดยบรูไนเป็นอันดับที่ ๒ ของอาเซียนในด้านสถาบัน (Institutions) แล สุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมาเลเซียเป็นอันดับที่ ๒ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนไทยรั้งอันดับ ๔ ของอาเซียนในด้านเศรษฐกิจมหภาค อันดับ ๕ ในด้านสถาบัน (Institutions) อันดับ ๖ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ อันดับ ๗ ในด้านสุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขณะที่ สปป.ลาว และ พม่า เพิ่งได้รับการจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปี

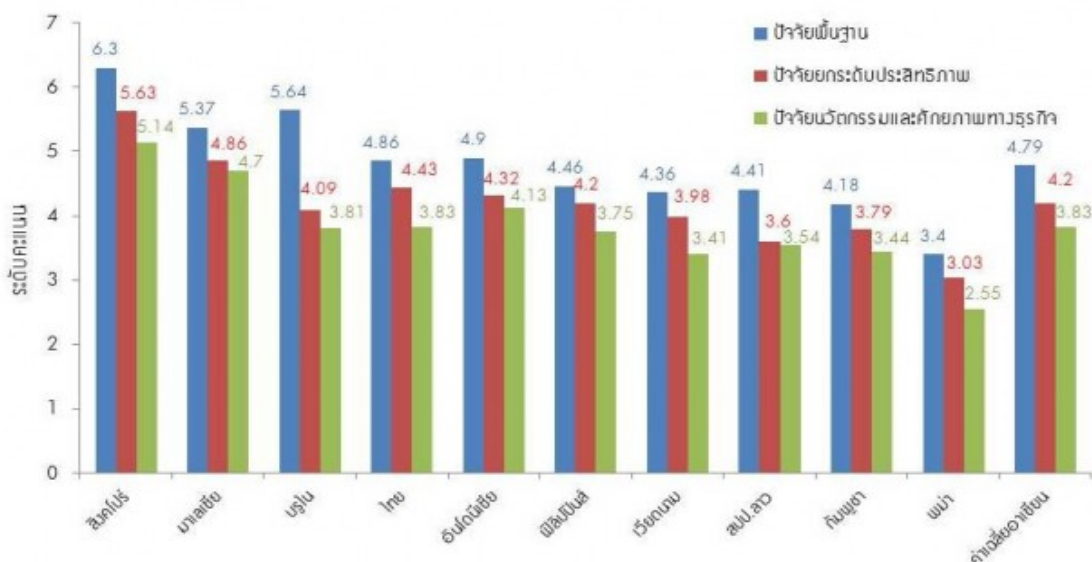
นี้ แต่ สปป.ลาว มีอันดับดีกว่าประเทศไทยใน ๒ สาขาหลัก ได้แก่ ด้านสถาบัน (Institutions) และด้านสุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปัจจัยกลุ่มนี้ ไทยทำคะแนนสูงสุดได้เพียงอันดับที่ ๓ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย

๒. ปัจจัยระดับประสิทธิภาพ สิงคโปร์เป็นอันดับที่ ๑ ของอาเซียนใน ๕ จาก ๖ ด้าน กล่าวคือ ในด้านการศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม ประสิทธิภาพของตลาดสินค้า ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน การพัฒนาตลาดการเงิน และความพร้อมด้านเทคโนโลยี ส่วนด้านสุดท้าย คือ ขนาดของตลาด สิงคโปร์มีความเสียเปรียบ และได้คะแนนเป็นอันดับที่ ๕ รองจากอินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย และ ฟิลิปปินส์ นอกจากขนาดของตลาด ในปัจจัยกลุ่มนี้ไทยได้คะแนนสูงสุดเป็นอันดับที่ ๓ ใน ๒ ด้าน คือ ประสิทธิภาพของตลาดสินค้าและการพัฒนาตลาดการเงิน และได้อันดับที่ ๕ ๖ และ ๗ ในด้านการศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และ ประสิทธิภาพของตลาดแรงงานตามลำดับ

๓. ปัจจัยนวัตกรรมและความซับซ้อน สิงคโปร์และมาเลเซียเป็นอันดับที่ ๑ และ ๒ ในด้านศักยภาพทางธุรกิจและนวัตกรรม ในขณะที่ไทยอยู่อันดับที่ ๔ ในด้านศักยภาพทางธุรกิจ และอันดับที่ ๕ ในด้านนวัตกรรม

แผนภาพที่ ๓-๕ จิตความสามารถในการแข่งขันของไทย เปรียบกับประเทศอาเซียน
จำแนกตามปัจจัยหลัก

จิตความสามารถในการแข่งขันของไทย เปรียบกับประเทศอาเซียน จำแนกตามปัจจัยหลัก

จะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ จิตความสามารถในการแข่งขันของไทยอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อยในกลุ่มปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยระดับประสิทธิภาพ และอยู่ระดับเดียวกับค่าเฉลี่ยในกลุ่มปัจจัยด้านนวัตกรรมและความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ โดยมีคะแนน

สูงกว่าฟิลิปปินส์ เวียดนาม สปป.ลาว กัมพูชา และพม่าในทุกกลุ่มปัจจัย แต่เมื่อเทียบกับอินโดนีเซีย ซึ่งมีขีดความสามารถในการแข่งขันตามติดประเทศไทยมาอยู่อันดับ ๓๘ พบว่า อินโดนีเซียมีคะแนนสูงกว่าไทยใน ๒ กลุ่มปัจจัย ทั้งปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยนวัตกรรมและศักยภาพทางธุรกิจ ไทยได้คะแนนสูงกว่าเฉพาะในกลุ่มปัจจัยยกระดับประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มปัจจัยนี้ อินโดนีเซียก็ยังแซงหน้าไทยในด้านขนาดของตลาด และเป็นอันดับที่ ๑ ในอาเซียน รวมทั้งได้คะแนนสูงกว่าในด้านความพร้อมด้านเทคโนโลยีและด้านการศึกษาขั้นสูงและการฝึกอบรม ไทยมีเพียงความได้เปรียบในด้านประสิทธิภาพของตลาดสินค้า ประสิทธิภาพของตลาดแรงงาน และ การพัฒนาตลาดการเงิน

ความท้าทายของการพัฒนาสถาบันด้านเศรษฐกิจของไทย คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและนโยบาย ระบบราชการที่ล่าช้า ระบบเศรษฐกิจอุปถัมภ์และปัญหาคอร์รัปชันที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญายังไม่น่าเชื่อถือและไม่มีความชัดเจน ตลอดจนอุปสรรคสำคัญด้านสุขภาพและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ขณะที่การศึกษาขั้นสูงยังอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้ ไทยเป็นประเทศนอกทวีปแอฟริกาที่มีการติดเชื้อ HIV สูงที่สุด

ตารางที่ ๓-๔ ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมากที่สุด

ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อการประกอบธุรกิจในประเทศไทยมากที่สุด

ปัจจัยที่เป็นปัญหา	ร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ
คอร์รัปชัน	20.2
ความไม่เสถียรภาพของรัฐบาล/รัฐประหาร	16.5
ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย	13.5
ระบบราชการไม่มีประสิทธิภาพ	13.4
ศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมไม่เพียงพอ	7.5
แรงงานที่ได้รับการศึกษาไม่เพียงพอ	6.1
โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ	5.2
การเข้าถึงเงินทุน	4.2
จริยธรรมของแรงงานในระดับต่ำ	3.1
กฎระเบียบด้านภาษี	2.9
กฎระเบียบด้านแรงงานมีข้อจำกัด	1.8
อัตราภาษี	1.8
อาชญากรรมและโจรผู้ร้าย	1.1
กฎระเบียบด้านวินดราต่างประเทศ	1.1
เงินเฟ้อ	0.9
สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ	0.7

หมายเหตุ ตารางนี้เป็นข้อมูลจากผู้ตอบแบบสำรวจเลือกปัจจัยที่เป็นปัญหาของไทย 5 ประการแรก และเรียงลำดับจากมากไปน้อย

อีกปัญหาหนึ่งของการยกระดับประสิทธิภาพ คือ ความไม่พร้อมด้านเทคโนโลยี นอกเหนือจากโทรศัพท์มือถือ คนไทยจำนวนเพียง ๑ ใน ๔ ของประเทศสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ และ ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงยังมีจำนวนน้อย อย่างไรก็ตาม จำนวนดังกล่าวกำลังเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม WEF ประเมินจุดแข็งของไทย ได้แก่ เศรษฐกิจมหภาค ซึ่งไทยได้คะแนนสูงสุดในบรรดา ๑๒ ปัจจัย เป็นผลจากสถานการณ์ด้านการคลังที่ดี อัตราการออม อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับไม่เกินร้อยละ ๓ และ อัตราหนี้ต่อ GDP อยู่ในระดับร้อยละ ๔๔ ในปี ๒๕๕๕ ซึ่งค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น นอกจากนี้ ไทยยังมีการพัฒนาของตลาดการเงินและประสิทธิภาพของตลาดในช่วง ๔ ปีที่ผ่านมาเพิ่มมากขึ้นถึง ๑๗ และ ๑๐ อันดับตามลำดับ ประเทศไทยจึงมีโอกาสพัฒนาได้อีกมาก อันเป็นผลสำคัญมาจากการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันภายในประเทศ

ทั้งนี้ ข้อมูลประเทศไทยในรายงาน WEF ไทยมีประชากร ๖๕.๕ ล้านคน มี GDP คิดเป็น ๓๖๕.๖ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และ GDP ต่อหัวอยู่ที่ ๕,๖๗๘ ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 0.๗๘% ของโลก

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ของประเทศไทย

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยไปสู่เศรษฐกิจฐานองค์ความรู้ที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม (Knowledge-based/Innovation driven economy) สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นับว่ายังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ก็ได้ได้รับความสนใจ มีการดำเนินการพัฒนาที่ต่อเนื่องและต่อยอดจากแนวทางการพัฒนาด้วยการเพิ่มคุณค่า (Value creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ซึ่งได้ขับเคลื่อนการพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ จนถึง ฉบับที่ ๑๐ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าและบริการในภูมิภาคบนฐานปัญญา นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางที่สำคัญในการขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ (กศส.) เป็นกลไกหลักในการกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์และขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ รวมทั้งตั้งสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ (สศส.) เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ กศส.กำหนด (www.nesdb.go.th)

ทั้งนี้ความรู้และการใช้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพและชาญฉลาดจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Knowledge-driven Growth) และ เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ทั้งด้านการค้าและการลงทุน ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน จะไม่เพียงแต่อาศัยความได้เปรียบจากการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient resource utilization) เท่านั้น แต่จะต้องมีทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ และ มีความสามารถ

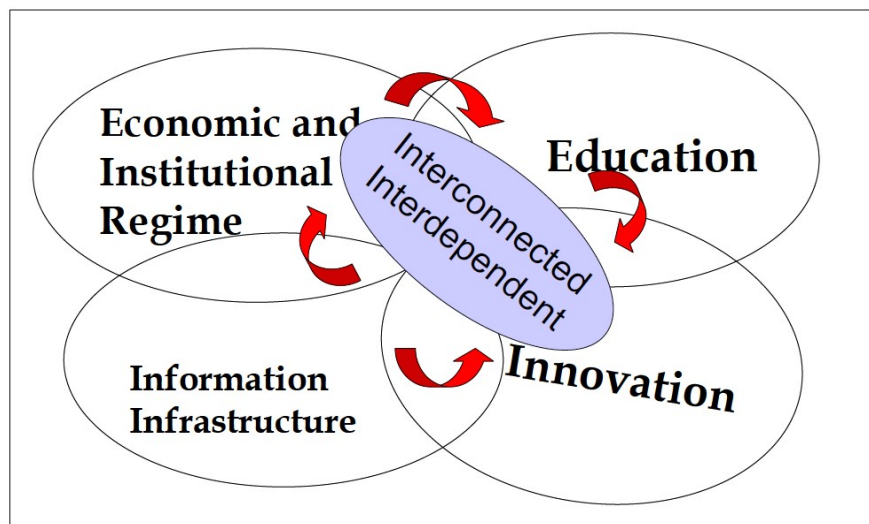
ในการใช้องค์ความรู้จากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อการพัฒนา หรือที่เรียกว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้”

การเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ได้ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศในโลก โดยเฉพาะต่อประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งขณะนี้ได้ใช้ความพยายามอย่างหนักในการปรับตัวเพื่อลดช่องว่างด้านรายได้ และความมั่งคั่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงได้ให้ความสำคัญในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy, KE) โดยเร่งสร้างนวัตกรรมจากองค์ความรู้ใหม่ๆ (Innovation and Knowledge Creation) รวมถึงการนำเอาความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอกมาปรับใช้ (Technological Adaptation/Adoption) ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตน

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Economy) ที่ผนวกเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับเศรษฐกิจโลกย่อมได้รับผลกระทบจากการที่โลกเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในโลก ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถพร้อมรับและรุกเข้าสู่การพัฒนาที่เน้นการแข่งขันบนฐานความรู้และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายให้ประเทศมีความสามารถและภูมิคุ้มกันเพื่อการอยู่รอดได้อย่างมีความสมดุลและยั่งยืน

ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ตามความหมายในเชิงกว้าง ๑ คือ ระบบเศรษฐกิจที่มีการสร้างสรรค์ จัดทำ ดัดแปลง เผยแพร่ความรู้และนำความรู้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีปัจจัยพื้นฐาน ๔ ประการซึ่งเป็้องค์ประกอบสำคัญที่ต้องทำให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้

แผนภาพที่ ๓-๖ ปัจจัยพื้นฐาน ๔ ประการองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้

ที่มา: The World Bank (2004).

๑. ระบบนวัตกรรมและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี (Innovation System and Technological Adoption) หมายถึง การมีระบบนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพในทุกระดับของประเทศ ทั้งในระดับกิจการการผลิตศูนย์วิจัย และ พัฒนามหาวิทยาลัย กลุ่มคนที่มีความรู้รวมทั้งองค์กรที่ปรึกษาจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสามารถในการจัดหาเผยแพร่แลกเปลี่ยน และ รับเอาความรู้มาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับความต้องการในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถนำความรู้นั้นๆ มาใช้ปรับปรุงต่อยอดเพื่อให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมา

๒. ประชากรที่มีการศึกษาและแรงงานที่มีความรู้/มีฝีมือ (Educated, Creative, and Skilled Labor Force) ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาและแรงงานที่มีฝีมือจะเป็นตัวกลางในการสร้าง (Knowledge Creation) การใช้ (Knowledge Utilization) และการกระจายความรู้ (Knowledge Diffusion) ผู้ระบบเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับคุณภาพจะต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เน้นการค้นคว้าทดลองเพื่อสร้างความเข้าใจและทักษะในเชิงปฏิบัติร่วมกับการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสูงซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของปัจเจกบุคคลเนื่องจากความรู้/ความสามารถของบุคคลอาจถดถอยหรือหมดสิ้นไปหากขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความรู้ไว้และต่อยอดแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓. เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม (Information and Communication Technologies) โลกในปัจจุบันพึ่งพาเทคโนโลยีหลัก 3 สาขาได้แก่เทคโนโลยีชีวภาพนาโนเทคโนโลยีและวัสดุศาสตร์ซึ่งเมื่อถูกนำมาผนวกเข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมแล้วจะเกิดพลังที่กระตุ้นให้มีการแพร่กระจายและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโทรคมนาคมจะเป็นตัวกลางทำให้ประชาชนและธุรกิจสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลกได้ และนำข้อมูลนั้นมาสังเคราะห์ กลั่นกรองให้เป็นความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

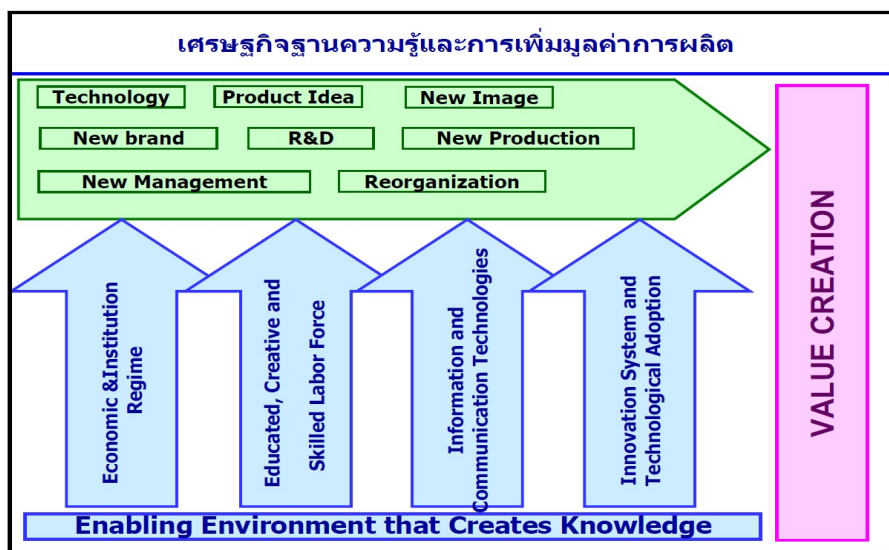
๔. สภาพแวดล้อมและสถาบันทางเศรษฐกิจ (Economic and Institutional Regime) ได้แก่ กฎระเบียบข้อบังคับ ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมที่เปิดกว้างยอมรับแนวความคิดใหม่ๆ ที่เป็นตัวกระตุ้นให้คนในสังคมกล้าคิดค้นวิถีปฏิบัติ และความรู้ ความคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์รวมถึงนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันในการสร้าง แพร่กระจายและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน นโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม นโยบายเศรษฐกิจที่สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาและการลงทุนในกระบวนการสร้างความรู้และพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินธุรกิจและเสริมสร้างการเจริญเติบโตให้เกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจของประเทศ

การพัฒนากระบวนเศรษฐกิจฐานความรู้ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ และการประสานปัจจัยพื้นฐานทั้ง ๔ ประการซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องและพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interconnected/Interdependent) เน้นให้มีการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน และ / หรือพัฒนาตามความพร้อม ของแต่ละปัจจัยนั้น หากใช้ นโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในบริบทของการพัฒนาของประเทศ ไทยอย่างลงตัวแล้ว จะส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่มีพลังในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จตามความมุ่งหวังได้

ความเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้และการเพิ่มมูลค่าการผลิต หรือ ที่เรียกว่า การเพิ่มมูลค่าผลิตบนฐานความรู้ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้อย่างเข้มข้นในการ สร้างสรรค์และคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ และสามารถสร้างมูลค่าหรือเพิ่มราคาให้เกิดขึ้นกับ ผลิตและสร้างความเจริญเติบโตในระบบเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าการผลิตในระบบ เศรษฐกิจบนฐานความรู้จึงมีตัวขับเคลื่อนที่สำคัญคือองค์ความรู้และการใช้ความรู้อย่างเข้มข้นใน กระบวนการผลิต ผสมผสานกับการใช้วัตถุดิบและแรงงาน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลิตสินค้า และบริการที่มีมูลค่าสูงกว่ากระบวนการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรแต่เพียงอย่างเดียว

กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตนั้นนอกจากจะเป็นผลมาจากการนำ เทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงการนำผลการวิจัยและพัฒนาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพและมูลค่า ของสินค้าและบริการแล้ว การสร้างสินค้าและบริการใหม่ การคิดค้นกระบวนการผลิตใหม่ การ บริหารจัดการองค์กรใหม่ การออกแบบการสร้างตราสินค้าที่ผู้บริโภคให้ความไว้วางใจ ภาพพจน์ที่เข้า กับคุณค่าและค่านิยมของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างเงื่อนไขในการทำงานใหม่และการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานใหม่ก็เป็น แนวทางการดำเนินงานที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นแก่สินค้าและบริการของประเทศได้

แผนภาพที่ ๓-๖ เศรษฐกิจฐานความรู้และการเพิ่มพูนมูลค่าการผลิต

ปัจจุบันกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ หรือเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันมีความสอดคล้องกับกรอบแนวทางการพัฒนาของประเทศไทย โดยที่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งคือการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ (Value Creation) โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทย ดังนั้นความพยายามปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจากการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกและใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง (Factor-driven Economy) ไปสู่ระดับสูงขึ้นที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม (Efficiency-driven and Innovation-driven Economy) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างจริงจังจะเป็นแนวทางหนึ่งของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของไทย

ความสามารถในการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอารยธรรมดังเช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรมอันเป็นการเปลี่ยนวิถีเศรษฐกิจฐานเกษตรมาเป็นเศรษฐกิจฐานอุตสาหกรรมควบคู่กับเศรษฐกิจฐานบริการในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน การพัฒนา วทน. ได้ก่อให้เกิดกระแสการพัฒนารูปแบบใหม่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ Knowledge based Economy, Molecular Economy, Experience Economy ซึ่งจะมีการหลอมรวมของศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยแนวโน้มล่าสุดคือ Boutique Economy ที่จะมีการหลอมรวมของทุกศาสตร์เข้ากับศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตใจ ซึ่งจะให้ความสำคัญกับความสุขของคนและสภาวะการดำรงชีวิตที่สะอาดและปลอดภัย และ วทน. จะมีบทบาทสำคัญในการก้าวเข้าสู่รูปแบบเศรษฐกิจดังกล่าว โดยคาดว่า วทน. ที่จะมีบทบาทสำคัญคือ เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร นาโนเทคโนโลยี วัสดุศาสตร์ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีเซ็นเซอร์ระบบควบคุมระยะไกล ระบบเครือข่ายอัจฉริยะ โรงงานและระบบผลิตย่อยส่วน เป็นต้น

ทั้งนี้ ประเทศไทยยังขาดการเตรียมพร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจในอนาคต ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและรองรับการแข่งขันในอนาคต โดยยังขาดทั้งฐานความรู้ ความตระหนัก ข้อมูลข่าวสาร บุคลากรการวิจัยโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยเอื้อ จึงยังล้าหลังหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จด้วยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และบริการจากการวิจัยและพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น สเต็มเซลล์ (Stem Cell) วัสดุชีวภาพ (Bio-material) ชีวมวล (Bio-mass) ที่เน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การออกแบบเชิงวัฒนธรรม นวัตกรรม (Cultural Creativity Design) นวัตกรรมการออกแบบ (Design

Innovation) เป็นต้น จึงจำเป็นต้องเร่งปรับตัวโดยสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่มีภูมิคุ้มกัน ยืดหยุ่น และรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมหลัก ทั้ง ๔ สาขา ได้แก่ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ นาโนเทคโนโลยี ที่มีการวิจัยและพัฒนาด้านการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์การวิจัยเชิงทดลองอย่างเป็นระบบ

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติเพียงร้อยละ ๐.๑๘ ของโลก (สวทช, ๒๐๑๐) การจดสิทธิบัตรมีเพียงร้อยละ ๐.๔๐ เท่านั้น (IMD, ๒๐๑๐) จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาที่มีต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่นและประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างสิงคโปร์ประมาณ ๑๐-๑๑ เท่า โดยในปี ๒๕๕๑ ประเทศไทยมีจำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา (เทียบแบบทำงานเต็มเวลา หรือ Full Time Equivalent: FTE) ๐.๖๕ คนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ในขณะที่ญี่ปุ่นและสิงคโปร์มีจำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา ๗.๓๔ คน และ ๖.๘๕ คนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ตามลำดับ (IMD, ๒๐๑๐) และมีจำนวนนักวิจัยที่ทำงานในภาคเอกชน ๗.๑๑ คนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ในขณะที่ญี่ปุ่นและสิงคโปร์มีจำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา ๖๒๐ คน และ ๑๕.๗๓ คนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คนตามลำดับ (เทียบแบบทำงานเต็มเวลา หรือ Full Time Equivalent: FTE) นอกจากนี้ ยังมีผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการดึงดูดนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์เข้ามาทำงาน ในประเทศซึ่งจัดทำโดย International Institute for Management Development (IMD) บ่งชี้ว่า การดึงดูดนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์มาทำงานในประเทศไทยยังไม่เป็นที่เด่นชัดเมื่อเปรียบเทียบกับสิงคโปร์และมาเลเซีย โดย IMD จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 32 จาก 58 ประเทศ (4.02 คะแนน จาก 10 คะแนน) ในขณะที่สิงคโปร์อยู่ในอันดับที่ 3 (7.46 คะแนน) และมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 9 (6.22 คะแนน) ตามลำดับ แต่หากมองลึกลงไปในแต่ละสาขาวิชา จะเห็นว่าในบางสาขาวิชาเฉพาะที่ไทยมีความเข้มแข็ง เช่น เกษตรและชีววิทยา อิมมูโนโลยีและจุลชีววิทยา ประเทศไทยก็สามารถตีพิมพ์ผลงานวิจัยเป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน ขณะที่สาขาวัสดุศาสตร์ ประเทศไทยเป็นอันดับสองรองจากสิงคโปร์ และพลังงานทางเลือกเป็นอันดับสามรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย สำหรับงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา ในปี ๒๕๕๑ ประเทศไทยมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ๕๕๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๒ ต่อ GDP ในขณะที่ญี่ปุ่นและสิงคโปร์มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ๑๕๐,๗๘๕ และ ๕,๐๓๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๔ และ ๒.๖๘ ต่อ GDP ตามลำดับ

ระบบนวัตกรรมของประเทศไทย

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) ได้ระบุ คำว่า “นวัตกรรม” คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

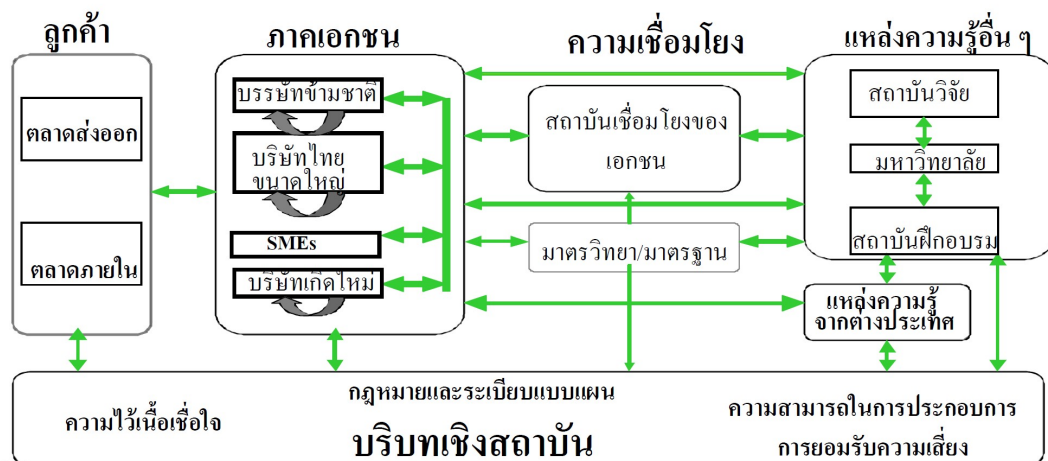
“ระบบนวัตกรรม” คือ กลไกการทำงานของหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม

“ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ” คือ กลไกการทำงานระดับชาติที่เชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมอย่างแพร่หลายในประเทศ เป็นระบบเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันต่างๆ ในระบบสังคมและเศรษฐกิจ อันประกอบด้วย

๑. สถาบันวิจัยและพัฒนา
๒. สถาบันการศึกษา
๓. สถาบันการเงิน
๔. หน่วยงานพัฒนาอุตสาหกรรม

แผนภาพที่ ๓-๘ ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ

ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ

ที่มา: Adapted from Arnold et.al. (2000)

พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกาเล่มที่ ๑๒๕ ตอนที่ ๓๓ เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ โดยระบุเหตุผลในการประกาศใช้โดยสรุปว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศแต่ประเทศไทยยังขาดการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมดังนั้นเพื่อให้ประชาชนคนไทยคิดอย่างมีตรรกะมีเหตุมีผลมีภูมิคุ้มกันตนเองมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความรู้ความสามารถพึ่งพาตนเองได้ตลอดจนมีการพัฒนา

เครือข่ายเพื่อการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาด้านการผลิตและบริการของประเทศจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (กวทน.) จัดทำนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและแผนและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐให้เน้นไปตามนโยบายและแผนดังกล่าว

โดยนํากงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทท.) ในฐานะฝ่ายเลขานุการของ กวทน. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๔) ที่เชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ระดับประเทศและระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประเด็นหลักที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศใน ๑๐ ปีข้างหน้า ได้แก่ สังคมและวิถีชีวิต สุขภาพ การกระจายความเจริญ เศรษฐกิจและการค้า ภูมิรัฐศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภาวะโลกร้อน พลังงานยั่งยืน เกษตรอาหาร และการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลก

นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๔) มุ่งแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทยในอดีตที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และชี้แนะแนวทางในการพัฒนาประเทศด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อก้าวไปสู่เศรษฐกิจสังคมฐานความรู้ในอนาคต ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีความรอบรู้และความสามารถ

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและสามารถใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเอง

กระทั่ง คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๔) เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๕ สวทท. จึงได้สร้างเครือข่ายการบริหารจัดการนโยบายด้าน วทท. ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งในระดับกระทรวงส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (นําร่อง) แบบบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยจัดทำหลักสูตรการบริหารจัดการนโยบายด้าน

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ในส่วนกลางระดับกระทรวงและส่วนภูมิภาค (นาร่อง) เพื่อให้ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีความรู้ความเข้าใจนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๔) ไปสู่การปฏิบัติแบบบูรณาการการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม และพัฒนากำลังพลในการขับเคลื่อนของประเทศ ให้มีองค์ความรู้ที่ทันสมัยในองค์ประกอบของระบบวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) ของประเทศ

ระบบนวัตกรรมภูมิภาคของภาคเหนือ

ระบบนวัตกรรมภูมิภาคของภาคเหนือเริ่มต้นจากการจัดตั้ง ศูนย์บริการวิจัย พัฒนาและนวัตกรรม สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ (R&DISC) ขึ้นเมื่อ ๑๒ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.๒๕๔๕) ซึ่งริเริ่มโดยภาคเอกชน ภาครัฐ และ ภาคการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สมาคมพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมไทย (คพอ.) สาขาเชียงใหม่-ลำพูน สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ และหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (หนังสือครบรอบ ๑๒ ปี RDISC, ๒๕๕๕)

หน่วยงานดังกล่าวได้นำหัวใจสำคัญของนวัตกรรมมาใช้คือโมเดล "Triple Helix" หรือ "ความเกี่ยวพันกันระหว่างสามฝ่าย" ประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐ - ภาคธุรกิจ - ภาคเอกชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นต้นแบบในส่วนภาคเอกชนได้แก่ สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ส่วนภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งภายหลัง R&DISC ก็ได้ดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐโดยตรง ได้แก่ โครงการของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.)

ด้วยปรัชญาการก่อตั้ง R&DISC ขึ้นมามีเป้าหมายชัดเจนที่จะก้าวเดินตามขั้นตอนเพื่อมีทิศทางที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นวัตกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคเหนือ

ระยะแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐ เริ่มต้นที่แนวคิด นวัตกรรม โดยใช้ตลาดนำ ภายใต้อาณัติ Innovation Market Price and Conference โดยทั้งหมดจำนวน ๘ ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการตลาดของนวัตกรรมเพื่อสร้าง Demand ในพื้นที่ให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการในระดับ

ระยะที่สอง ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ได้มุ่งเน้นการสร้างจุดแข็งของสินค้าและบริการ โดยนำนวัตกรรมมาใช้ ทั้งด้านอาหาร สินค้าอุตสาหกรรมแปรรูป หัตถกรรม รวมถึงได้สร้างความโดดเด่นสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และนำไปใช้ประโยชน์อย่างครบวงจรได้แก่การแก้ไขปัญหาโล้น

ตลาดในภาคเหนือ โดยการใช้กระบวนการผลิตสารให้ความหวาน ซึ่งนับเป็นโครงการนำร่องกระทั่งปัจจุบัน

ระยะที่สาม คือ การสร้างการพัฒนาในระดับพื้นที่ที่จะพัฒนาสู่มหานครแห่งนวัตกรรมภายในปี ๒๐๒๐ ซึ่งโครงการพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ (Northern Thailand Food Valley) นับเป็นโครงการที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือ โดยเฉพาะกลุ่ม SMEs ให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ AEC ในปี ๒๕๕๘

โดยทางศูนย์ R&DISC สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเสนอโครงการนี้ต่อการประชุมคณะรัฐมนตรีนอกสถานที่ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๕ ก่อนที่จะนำเสนอต่อสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) รวมถึงได้ผลักดันผ่านจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมอาหาร Food Valley เพื่อให้เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้การผลิตด้านอุตสาหกรรมอาหารของประเทศ และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ตลอดจนได้ผลักดันให้เป็นโครงการภายในยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด และกลุ่มจังหวัดในปี ๒๕๕๖ ซึ่งเป็นโครงการสืบเนื่องจากโครงการ Northern Food and Green Product Expo ๒๐๑๒ ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕ โดยกำหนดไว้ว่าโครงการดังกล่าวจะเน้นการดำเนินงานเชิงระบบในภาพรวมที่คำนึงถึงองค์ประกอบทั้งหมดในลักษณะสหสัมพันธ์ที่ส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันตลอดทั้งห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) นับตั้งแต่ภาคการผลิตวัตถุดิบ การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการที่จะสามารถเสริมสร้างจุดแข็งของระบบอุตสาหกรรมอาหารทั้งระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่จะได้อาหารที่ดี ปลอดภัย และมีคุณค่า รสชาติ ตลอดจนรูปแบบลักษณะที่ปรับให้เข้ากับผู้บริโภคในปัจจุบัน

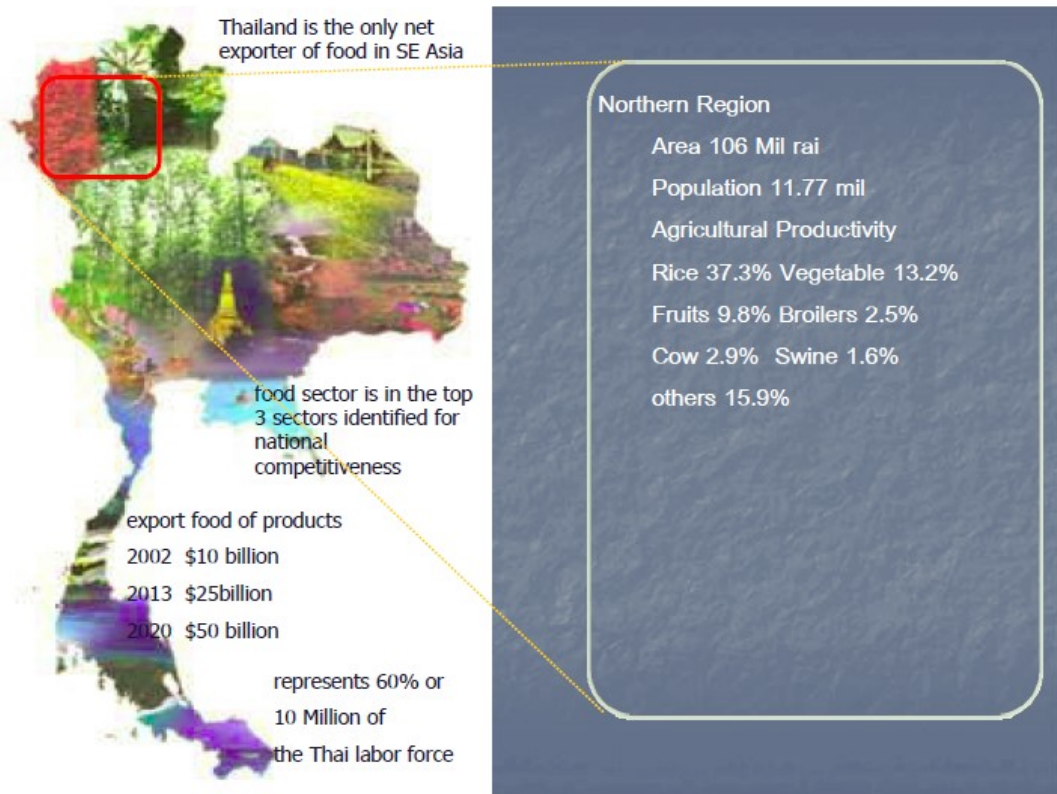
การขับเคลื่อนของ R&DISC จึงนับเป็นต้นแบบหนึ่งของระบบนวัตกรรมภูมิภาคของภาคเหนือ ที่สามารถต่อยอดโครงการที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศในการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ ในทุกมิติ

อุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือ

สำหรับศักยภาพของภาคเหนือประกอบไปด้วย ๑๗ จังหวัดมีพื้นที่ ๑๖๕,๖๐๐ ตร.กม.มีพื้นที่ทางการเกษตรประมาณ ๒๕.๒ ล้านไร่ ซึ่งคิดเป็น ๑ ใน ๕ ของพื้นที่ทำการเกษตรของทั้งประเทศ ผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง นครสวรรค์ พิชณุโลกและเชียงราย ภาคเหนือถือว่าเป็นแหล่งปลูก ข้าว อ้อย ถั่วเหลืองและข้าวโพดที่สำคัญของประเทศโดยมีผลผลิต ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕ ของผลผลิตทั้งประเทศ สำหรับลิ้นจี่ ลำไย ใบยาสูบ หอมแดงและหอมหัวใหญ่ส่วนใหญ่จะถูกผลิตในภาคเหนือ ผลผลิตทางภาคเหนือโดยหลักจะเป็นพืชผักและผลไม้ซึ่งนิยมจำหน่ายแบบสด เช่น ผักปลอดสารพิษของโครงการหลวง เป็นต้น หรือนำมาแปรรูปแบบอบแห้งหรือบรรจุน้ำเชื่อมลงกระป๋องสำหรับช่องทางกระจายสินค้ามักจะใช้การ

ขนส่งทางรถไฟหรือทางเครื่องบิน ที่สำคัญคือ มีการกระจายสินค้าผ่านด่านชายแดนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ตลาดส่งออกสินค้าทางภาคเหนือที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น กลุ่มสหภาพยุโรป กลุ่มตะวันออกกลาง แคนาดา พม่า ลาว เป็นต้น

แผนภาพที่ ๓-๕ พื้นที่ทางเกษตรของภาคเหนือ

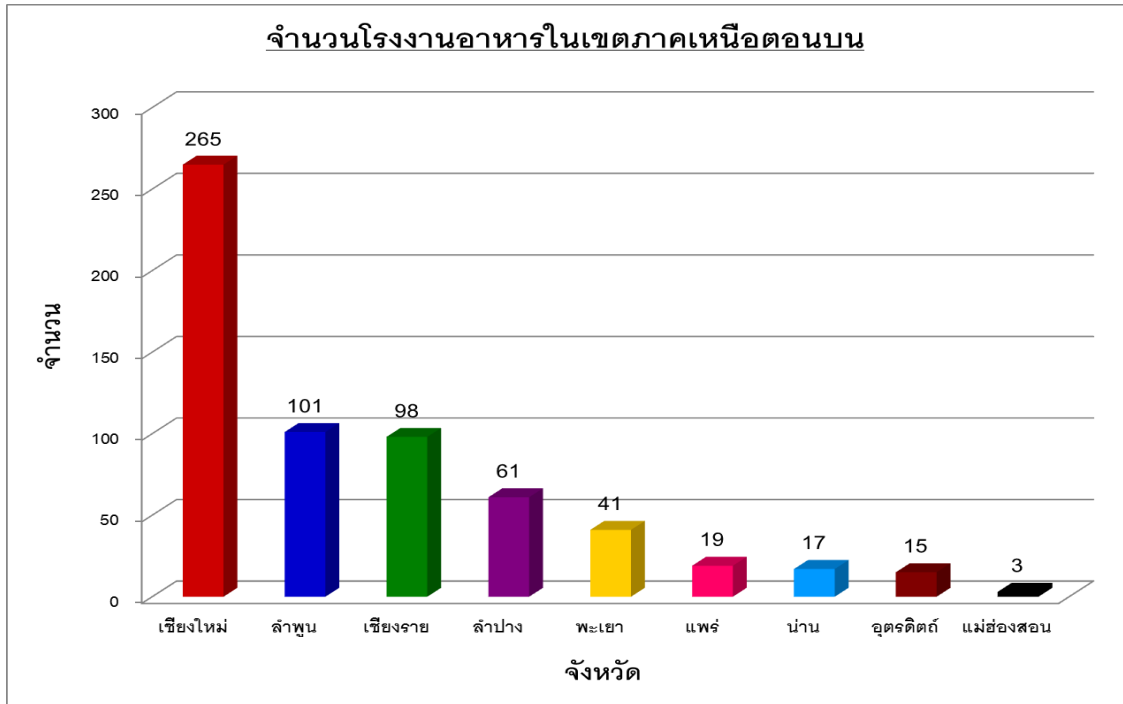

ภาคเหนือตอนบนนับเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศ มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทำให้หลายจังหวัดในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน กลายเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก ทำรายได้เข้าประเทศต่อปีมูลค่ามหาศาล ส่งผลดีต่อเกษตรกรในภาคการผลิต ธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม และอาหารตลอดจนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ โดยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และ ลำปาง ก็มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหารมากกว่า ๒,๒๐๐ โรง หรือ เป็นสัดส่วนกว่า ๔๖% ของจำนวนโรงงานทั้งหมดในพื้นที่

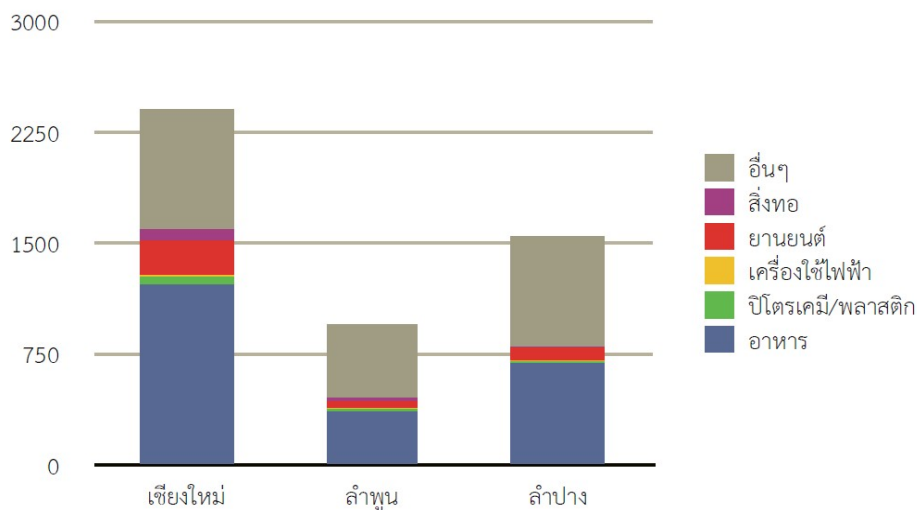
นอกจากนั้น กลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยเป็นเขตการปกครองที่มีศักยภาพสูง ทั้งทางด้าน การท่องเที่ยวและการเกษตร ในขณะที่การท่องเที่ยวมีภาคเอกชนเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง และมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอันมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่เหมาะสมหลายแห่งที่สามารถนำมาพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบของ โครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ที่จะรองรับการผลิต โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารซึ่งมีตลาดวัตถุดิบจำนวนมากกระจายทั่วทั้งภูมิภาค อย่างไรก็ตามภาคการเกษตรนั้นถึงแม้จะมี

มหาวิทยาลัยที่ชำนาญการทางด้านนี้หลายแห่ง แต่ก็ยังขาดความเชื่อมโยงในระดับอุตสาหกรรมที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมด้านอาหาร ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value creation) ที่สูงมากให้แก่ท้องถิ่น

แผนภาพที่ ๓-๑๐ จำนวนโรงงานอาหารในเขตภาคเหนือตอนบน

แผนภาพที่ ๓-๑๑ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และ ลำปาง

รูปที่ 1 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง
ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม

สรุป

ปัจจุบันสถานการณ์ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ที่ทรงตัว โดยในปี ๒๕๕๖ ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันในภาพรวมอยู่อันดับที่ ๓๗ สูงขึ้นเพียงเล็กน้อย จากอันดับที่ ๓๘ ในปี ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา อันเป็นสัญญาณที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวด้วยยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่นำเทคโนโลยี และ นวัตกรรมมาพัฒนาสินค้าและบริการตามศักยภาพในพื้นที่เพื่อต่อยอด เพิ่มมูลค่า และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ ทั้งนี้ปัจจุบันถือว่าประเทศไทยอยู่ระหว่างการก่อตัว และ ส่งเสริมการนำระบบนวัตกรรมมาใช้ในระดับประเทศและภูมิภาค เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและเร่งให้มีการนำองค์ความรู้มาสร้างขีดความสามารถทางด้านสินค้าและบริการของไทยที่มีศักยภาพ สำหรับภาคเหนือได้มีการริเริ่ม และ สร้างระบบนวัตกรรมในพื้นที่ หรือ ระดับภูมิภาคภาคเหนือมากกว่าทศวรรษ โดยนำระบบ Triple Helix อันเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา มาขับเคลื่อนนวัตกรรมในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบนวัตกรรมในภูมิภาคอื่นได้ตามศักยภาพของพื้นที่

ดังนั้นหากมีการนำระบบนวัตกรรมที่สร้างขึ้นในระดับประเทศ และ ภูมิภาคมาต่อยอด ก็จะสามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสามารถผลักดัน โครงการนำร่องได้ ซึ่งในภาคเหนือได้นำร่องในการพัฒนาเป็น “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” หรือ “พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) ขึ้นมาเป็นการเร่งด่วนเพื่อเป็นการเชื่อมโยง โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เข้ากับโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี และ การร่วมทุนก็จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งกับการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตจังหวัดภาคเหนือเกิดขึ้นได้ นับตั้งแต่การคัดสรรวัตถุดิบ การแปรรูป ที่มีการวิจัยและพัฒนาหาส่วนผสมที่ลงตัวระหว่างภูมิปัญญา กับเทคโนโลยี เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีเรื่องราวของสินค้าชนิดนั้นๆ อีกทั้งเป็นการยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ สอดคล้อง กับความต้องการของตลาด และ สนับสนุนให้ประเทศไทย เป็นครัวของโลก เป็นผู้นำด้านการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย/ เกษตรอินทรีย์ ป้อนสู่ตลาดโลกได้ อันจะส่งเสริมและให้ขีดความสามารถของประเทศไทยยกระดับขึ้นในอนาคตบนเวทีโลกต่อไป

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรค

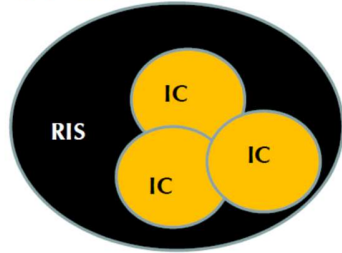
ภาคเหนือของไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศ มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตจากเกษตรกรรม ซึ่งใช้เป็นอาหารโดยตรง หรือ เป็นวัตถุดิบการผลิตอาหารแปรรูป พืชผลที่สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มาก เช่น ข้าว ลำไย ข้าวโพด เป็นต้น หลายจังหวัดในภาคเหนือจึงเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญ ใช้บริโภคทั้งภายในประเทศ และ มีการส่งออกไปทั่วโลก ในแต่ละปีสร้างมูลค่านำเข้าให้กับประเทศเป็นหมื่นล้านบาท ช่วยสร้างงานและรายได้ให้กับเกษตรกร อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ตลอดจนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) (ศูนย์บริการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๕) ทั้งนี้ภาคเหนือ (๑๗ จังหวัด) มีโรงงานแปรรูปการเกษตรและอาหารมากถึง ๑,๓๖๒ แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, พ.ศ. ๒๕๕๗) นอกจากนี้ภาคเหนือยังมีสถาบันการศึกษาที่มีผลงานวิจัยพัฒนาสาขาทางการเกษตรและชีวเทคโนโลยีอยู่หลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น ซึ่งสามารถจะนำองค์ความรู้จากงานวิจัยพัฒนาไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม จะมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจมากขึ้น เป็นแนวทางที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยความรู้ ในส่วนภาคเอกชนได้ริเริ่มและผลักดันให้เกิดพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ (Thailand Northern Food Valley) โดยสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้มีการทำบันทึกความร่วมมือกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เพื่อร่วมกันพัฒนาภาคเหนือให้เป็นศูนย์กลางผลิตอาหารแปรรูปที่มีนวัตกรรมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์หุบเขาอาหารในระดับประเทศ (Thailand Food Valley) ล่าสุดจากการสัมมนา “ยุทธศาสตร์โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรครบวงจร” ครั้งที่ ๑/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ ได้มีการนำเสนอแผนยุทธศาสตร์ในระดับประเทศไว้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔-๑ พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารของประเทศไทย

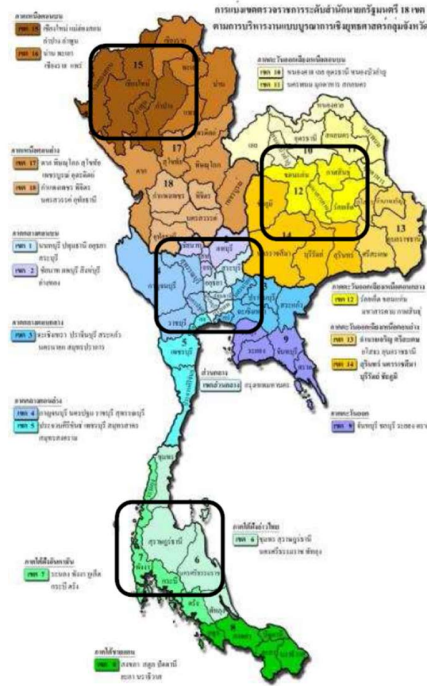
พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหาร

Combining Regional Innovation System and Innovation Cluster

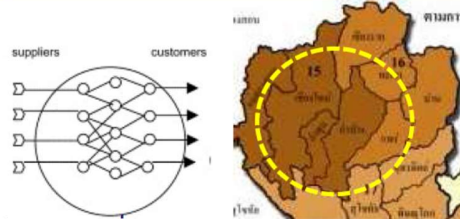
RIS : Regional Innovation System
IC : Innovation Cluster

“พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหาร”

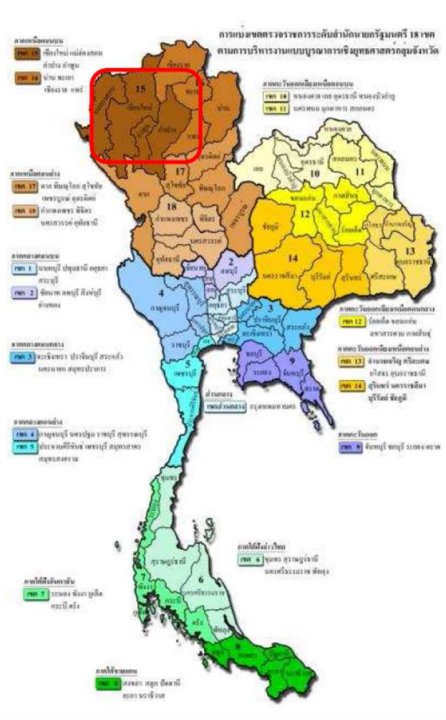
แผนภาพที่ ๔-๒ พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือของประเทศไทย

พื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือ

- เกิดการเชื่อมโยงแบบโครงข่ายระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงานวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ หน่วยงานสนับสนุนเงินทุนทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง
- เกิดระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem)
- สร้างรายได้มากขึ้น และยกระดับผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารเป้าหมายเพิ่มขึ้น
- ขณะนี้ได้ร่วมมือกับสภาอุตสาหกรรมภาคเหนือ สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่
- พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมด้านอาหารภาคเหนือในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

January 23, 2013

วัตถุประสงค์หลักโครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

๑. ยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรอาหารของประเทศไทย โดยเชื่อมโยงกลุ่มการผลิตด้านการเกษตรในลักษณะห่วงโซ่อุปทาน เพิ่มประสิทธิภาพและปริมาณการผลิตโดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และ ขยายการส่งออกสินค้าเกษตรหรืออาหารหลักของพื้นที่

๒. วางกลไกการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ ภาคการศึกษา เพื่อการขับเคลื่อนโครงการให้มีประสิทธิภาพ

๓. บูรณาการโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการ ได้แก่ ครัวไทยสู่ครัวโลก การพัฒนาคลัสเตอร์อาหาร โดยเลือกพื้นที่ต้นแบบและสินค้าที่เป็นจุดแข็งมาเป็นเป้าหมายในแต่ละพื้นที่

ด้านการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ในระดับประเทศแบ่งเป็น

๑. การกำหนดสิทธิประโยชน์ให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ (Unique Incentive Schemes) ได้รับสิทธิประโยชน์ที่ชัดเจนแตกต่างกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อน เช่น การกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

๒. การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาในพื้นที่ (Research Cluster Collaboration) ให้มีพันธกิจหลักในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

๓. การยกระดับเครือข่ายภาครัฐและเอกชน (PPP Cluster Collaboration) ให้มีความเข้มแข็ง มีความสอดคล้องในแนวทางการพัฒนาพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

๔. กำหนดให้คณะ กรรมการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ เป็นช่องทางในการกลั่นกรอง (Gateway) และ กำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ (Thailand Food Valley Program Management Office : TFV PMO)

๕. วางโครงสร้างสนับสนุนทางกายภาพที่สำคัญ (TFV Infrastructure Platform) เพื่อการขับเคลื่อนโครงการในภาพรวม และในแต่ละพื้นที่ เช่น ความพร้อมของเครื่องมือวิจัย ห้องปฏิบัติการ ระบบน้ำ ชลประทาน คุณภาพดิน และ ระบบขนส่ง โลจิสติกส์ เป็นต้น

๖. สนับสนุนการวิจัยพัฒนาหลักในเรื่องที่ประเทศไทยมีโอกาสสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน (Strengthen Core Competency) รวมทั้งสร้างความร่วมมือในด้านการวิจัยกับประเทศต่างๆ (Research Open Collaboration Platform) ให้เกิดการพัฒนางานวิจัยร่วมกัน จนถึงการนำเข้านักวิจัยจากต่างประเทศ มุ่งเน้นการวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อการพาณิชย์

๗. วางระบบสนับสนุนทางการเงินรูปแบบต่างๆ (TFV Investment Model) ในการพัฒนาการวิจัยเกษตรชีวภาพเทคโนโลยีอาหาร โดยอาจกำหนดเป็นรูปแบบต่างๆ ได้แก่ รัฐสนับสนุน 100% รัฐลงทุนร่วมผ่านหน่วยงาน (Profit Center) กองทุนของรัฐ กองทุนต่างประเทศ เป็นต้น

โครงการยุทธศาสตร์ระดับประเทศ

๑. บูรณาการเครือข่ายคลัสเตอร์เกษตรและอาหาร ในทุกระดับ

- บูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาเครือข่ายคลัสเตอร์เกษตรและอาหารระหว่างเครือข่ายทุกภาคส่วนในหน่วยงานกลาง
- สร้างความเข้มแข็งในการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ในพื้นที่
- บริหารจัดการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ในแต่ละพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

๒. วิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากวิทยาการและเทคโนโลยีด้านเกษตรและอาหารให้ตอบสนองความต้องการของตลาด หรือ กำหนดทิศทางของตลาด

- สนับสนุนการวิจัยด้านการตลาดและกำหนดตำแหน่งทางการตลาดของไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ในแต่ละพื้นที่
- วิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร อาหาร จากการใช้ตำแหน่งทางการตลาดของสินค้าเป็นต้นนำ
- สนับสนุนการจัดหางานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านเกษตรและอาหาร ให้ตอบสนองกับความต้องการ หรือ กำหนดทิศทางของตลาด

๓. สร้างขีดความสามารถของเครือข่ายในการวิจัย ถ่ายทอดประยุกต์ใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม

- สร้างขีดความสามารถของบุคลากรด้านเกษตรและอาหาร ในการประยุกต์ใช้งานวิจัยตลอดห่วงโซ่การผลิตภายในอุตสาหกรรมอาหาร
- สร้างสภาพแวดล้อม และพัฒนาโครงสร้างสนับสนุนด้านกายภาพด้านการเงิน ด้านกฎระเบียบ ที่เอื้อต่อการสร้างมูลค่าในอุตสาหกรรมอาหาร

๔. บริหารจัดการและถ่ายทอด องค์ความรู้ เพื่อประยุกต์ใช้งานวิจัยในเชิงพาณิชย์

- บริการจัดการองค์ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยี ด้านเกษตรและอาหารให้เอื้อต่อการเข้าถึงและเรียนรู้ได้
- สนับสนุนการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร และถ่ายทอดผลงานวิจัยไปสู่ผู้ผลิตในสถานประกอบการอย่างทั่วถึง
- ขยายผลงานวิจัยจากระดับการทดลองไปสู่ต้นแบบการผลิตอาหารเชิงพาณิชย์

ขั้นตอนการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ในระยะเวลา ๕ ปี

๑. ระยะ ๑-๒ ปี วางระบบการจัดการพื้นฐานของไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ได้แก่ วางระบบและโครงสร้างสนับสนุนการพัฒนาและขับเคลื่อนโครงการ จัดทำพื้นที่นำร่องใน ๓ พื้นที่ และ วางโครงสร้างเครือข่ายระบบการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีอาหารในการสนับสนุนพื้นที่นำร่อง

๒. ระยะ ๒-๓ ปี ขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่และบริหารจัดการเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพ โดยการสร้างความเชื่อมโยงและวางแผนบริหารจัดการเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓. ระยะ ๓-๕ ปี เชื่อมโยงการพัฒนาเครือข่ายไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ไปสู่ต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงการวิจัยพัฒนาวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเกษตรแปรรูปอุตสาหกรรมอาหารภายในประเทศ และ เชื่อมโยงการวิจัยกับเครือข่ายในต่างประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาอาหารในภูมิภาค

ประเภทโครงการหลักภายใต้แผนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์

๑. พัฒนาเครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการอาหารสนับสนุนขับเคลื่อนการพัฒนาไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (Food Producer Clusters)

๒. สร้างโครงสร้างพื้นฐานในการสนับสนุนการบริหารจัดการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (TFV Program Management)

๓. กำหนดทิศทางการพัฒนาสินค้าอาหารของกลุ่มพัฒนาจากงานวิจัยด้านการตลาด (Market Segmentation)

๔. วิจัยและประยุกต์งานวิจัยพันธุ์พืชและพันธุ์ปศุสัตว์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (พันธุ์พืชและพันธุ์ปศุสัตว์)

๕. วิจัยและประยุกต์งานวิจัยการใช้เทคโนโลยีทันสมัยเพื่อการแปรรูปอาหาร (เทคโนโลยีการผลิตอาหาร)

๖. วิจัยและประยุกต์งานวิจัยการใช้เทคโนโลยีด้านการบรรจุภัณฑ์และการเก็บรักษา (เทคโนโลยีบรรจุภัณฑ์/เก็บรักษา)

๗. จัดระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์โดยใช้เทคโนโลยีเกษตรหรือหลักการเกษตรยุคใหม่ (Smart Farming/ iFarming/ เกษตรพอเพียง)

๘. ยกกระดับขีดความสามารถบุคลากรด้านเทคโนโลยีอาหาร เพื่อขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้งานวิจัย (Capability Building)

๙. สร้างระบบพื้นฐานสนับสนุนการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยีเกษตรและทดสอบสินค้า (Research Enabling Infrastructure)

๑๐. ปรับปรุงปัจจัยการผลิตเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าและประสิทธิภาพการผลิต (ปัจจัยการผลิต)

๑๑. มาตรการด้านการเงินเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเกษตรมาใช้ในภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม (Supporting Incentives and Relax Regulation)

๑๒. สร้างระบบการขนส่งสินค้าเกษตรและอาหาร (Food Logistics)

๑๓. ยกระดับมาตรฐานกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมอาหารภายในพื้นที่ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (Enhance Standard and Safety)

๑๔. พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการเกษตรนวัตกรรม (STI Knowledge Sharing)

๑๕. ขยายผลงานวิจัยเทคโนโลยีเกษตรจากงานการทดลองไปสู่ต้นแบบและขับเคลื่อนไปสู่การใช้ในเชิงพาณิชย์ (Laboratory-Prototype Pilot Plant-Go to Market)

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จะต้องบูรณาการความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังในตารางตารางที่ ๔.๑ บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ (Triple Helix)

เอกชน	สถานศึกษา	ภาครัฐ	ภาครัฐ (ส่วนกลาง)
สร้างเครือข่ายเอกชนเพื่อร่วมกำหนดเป้าหมาย สินค้า และแนวทางการพัฒนาพื้นที่	สร้างเครือข่ายสถาบันวิจัย เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและความเชื่อมโยงในการพัฒนางานวิจัย ตลาดห่วงโซ่อุปทาน	บูรณาการการบริหารจัดการงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่ให้ซ้ำซ้อน	บูรณาการการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐในส่วนงานกลางและในพื้นที่
กำหนดโจทย์การวิจัยร่วมกับสถานศึกษาสถาบันวิจัย	ทำงานวิจัยตามความต้องการของตลาด และสร้างงานวิจัยที่สร้างงานนวัตกรรม	บริหารจัดการการพัฒนางานวิจัยให้สอดคล้องกับนโยบายแนวทางการพัฒนา	กำหนดโครงสร้างสนับสนุนในการขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เกษตรอาหาร
สร้างขีดความสามารถในการบริการถ่ายทอดในสถานประกอบการ	สร้างขีดความสามารถของผู้ถ่ายทอดงานวิจัยพัฒนา	สร้างขีดความสามารถของภาครัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอาหาร	กำหนดโครงสร้างในการสนับสนุนการถ่ายทอดงานวิจัยไปสู่การพาณิชย์

ผู้รับการถ่ายทอดขยาย ผลการพัฒนาสินค้าใน สถานประกอบการ	ผู้ถ่ายทอดขยายผลการ ถ่ายทอดงานวิจัยไปสู่ ภาคเอกชน	บูรณาการบริหาร จัดการถ่ายทอดเพื่อ ประยุกต์ใช้งานวิจัยใน พื้นที่	กำหนดเป้าหมายใน การขยายการประยุกต์ งานวิจัยไปสู่การ พาณิชย์
---	---	--	--

ข้อมูลจากงานวิจัย : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

การรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยนี้ นอกจากศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ได้ใช้แบบสอบถาม และ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในองค์กร ๓ ภาค ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา-วิจัย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) โดยภาคเอกชนนั้นเป็นผู้ประกอบการ SMEs ในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร

ตาราง ๔.๒ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

No	ประเภทองค์กร	จำนวน	%	เชียงใหม่	%	ชาย	%	หญิง	%
๑	หน่วยงานภาครัฐ	๑๒	๒๐.๐	๖	๕๐.๐	๑๐	๘๓.๓	๒	๑๖.๗
๒	มหาวิทยาลัย/หน่วยวิจัย	๑๕	๒๕.๐	๑๑	๗๓.๓	๘	๕๓.๓	๗	๔๖.๗
๓	องค์กรเอกชน	๓๓	๕๕.๐	๒๕	๗๕.๘	๒๕	๗๕.๘	๘	๒๔.๒
รวม		๖๐	๑๐๐	๔๒	๗๐.๐	๔๓	๗๑.๗	๑๗	๒๘.๓

หมายเหตุ : มีแบบสอบถามไม่ระบุจังหวัด จำนวน ๓ ราย

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมี ๖๐ ราย เป็นบุคคลอยู่ในองค์กรเอกชน มหาวิทยาลัย/หน่วยงานวิจัย และ หน่วยงานภาครัฐ ในสัดส่วน ๕๕.๐% ๒๕.๐% และ ๒๐.๐% ตามลำดับ เป็นเพศชาย ๗๑.๗% และ เพศหญิง ๒๘.๓% โดยเป็นหน่วยงานตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ๗๐.๐%

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ๑๐ ปี สำหรับโครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) สรุปในตารางด้านล่าง โดยใช้การประมวลผลในรูปแบบต่อไปนี้

- คะแนนจากคำตอบในแบบสอบถามรายงานเป็นกลุ่ม ไม่แสดงเป็นรายบุคคล โดย
 - G เป็นคะแนนรวมของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มภาครัฐ
 - E เป็นคะแนนรวมของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มภาคการศึกษา/งานวิจัย
 - P เป็นคะแนนรวมของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มภาคเอกชน

ในหัวข้อที่ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ ใช้การนับจำนวนครั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนเลือก ไม่คำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์

ในหัวข้อที่ให้เรียงลำดับความสำคัญ จะให้ ๕ คะแนนกับความสำคัญอันดับ ๑ คะแนนลดลงเรื่อยไปจน ๑ คะแนนกับความสำคัญอันดับ ๕ ตัวเลือกที่มีคะแนนรวมสูงสุดมีความสำคัญมากที่สุด

ตาราง ๔.๓ ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

No	หัวข้อ	G	E	P	รวม
๑	มีความเข้าใจโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ในระดับใด				
	เข้าใจระดับน้อย หรือไม่เข้าใจเลย	๒	๔	๑๒	๓๐.๐%
	พอเข้าใจ	๓	๔	๑๕	๕๐.๐%
	เข้าใจระดับมาก-สูง	๓	๓	๒	๒๐.๐%
๒	ได้เข้าร่วม/มีส่วนร่วมโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) หรือไม่ เพราะอะไร				
	ไม่ได้เข้าร่วม/ไม่มีส่วนร่วม	๖	๘	๑๕	๕๕.๐%
	ได้เข้าร่วม/มีส่วนร่วม	๖	๖	๑๑	๓๘.๓%
	อื่นๆ	๐	๑	๓	๖.๗%
๓	โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ หรือไม่ อย่างไร				
	ไม่มีความเหมาะสม	๐	๐	๑	๑.๗%
	มีความเหมาะสม ในปัจจัยต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)	๑๒	๑๕	๓๒	๕๘.๓%
	เกษตร-อาหารเป็นจุดแข็งของพื้นที่นี้	๑๑	๑๒	๒๕	๕๒
	งบประมาณสนับสนุนมีความต่อเนื่อง	๐	๔	๕	๑๓
	สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง	๘	๑๔	๒๑	๔๓
	พัฒนาศักยภาพที่ต้องการได้	๘	๑๑	๒๐	๓๙
	เห็นผลความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วน	๕	๕	๑๓	๒๓
อื่นๆ	๐	๑	๑	๒	
๔	การใช้แนวคิด “หุบเขาอาหาร” ซึ่งใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร กับเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีความพร้อมในการใช้หรือไม่ อย่างไร				
	ไม่มีความพร้อม	๒	๒	๘	๒๐.๐%
	มีความพร้อม	๘	๑๓	๑๕	๖๖.๗%
	อื่นๆ	๒	๐	๖	๑๓.๓%
๕	ปัญหาอุปสรรคของการขับเคลื่อนโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) มีเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)				

No	หัวข้อ	G	E	P	รวม
	การรับรู้ และ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการ	๑๑	๑๑	๒๒	๔๔
	ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเกี่ยวข้อง	๕	๕	๑๘	๓๒
	ยังไม่มีเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง	๕	๖	๒๑	๓๒
	ขาดองค์กรขับเคลื่อนหลัก (Command Center)	๘	๘	๑๑	๒๗
	ขาดงบประมาณสนับสนุน กองทุนขับเคลื่อน	๔	๑๑	๑๘	๓๓
	ยังไม่มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน	๕	๖	๑๓	๒๕
	ภาครัฐยังไม่ได้เห็นความสำคัญของโครงการ	๒	๔	๘	๑๔
	ขาดการเชื่อมโยงตลาดในท้องถิ่น ประเทศ ต่างประเทศ	๕	๕	๑๗	๒๗
	ยังขาดการพัฒนาค่านวัตกรรมในพื้นที่	๔	๖	๑๖	๒๖
	อื่นๆ	๐	๒	๕	๗
๖	หากโครงการ“หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) สามารถขับเคลื่อนได้เป็นรูปธรรม คิดว่าโครงการนี้มีข้อดีอย่างไร (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)				
	ช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้	๑๐	๑๓	๒๘	๕๑
	สามารถสร้างขีดความสามารถการผลิตสินค้า	๑๒	๑๒	๒๒	๔๖
	สร้างเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการ	๑๐	๑๒	๒๑	๔๓
	สร้างโอกาสทางการค้าและการตลาดได้	๑๐	๑๔	๒๗	๕๑
	อื่นๆ	๒	๐	๑	๓
๗	ถ้ามีการขับเคลื่อนตามแนวคิด “หุบเขาอาหาร” (NTFV) จะสามารถสร้างตลาด (Demand) ในระดับใด				
	ตลาดในระดับพื้นที่จังหวัดและภาคเหนือ	๔	๖	๑๘	๒๕
	ตลาดระดับภายในประเทศ	๖	๑๑	๑๗	๓๔
	ตลาดในระดับอนุภูมิภาค (ประเทศลุ่มน้ำโขง อาเซียน)	๖	๘	๑๕	๓๑
	ตลาดในระดับโลก	๖	๕	๑๕	๓๐
	อื่นๆ	๑	๐	๐	๑
๘	ปัจจัยใดมีความสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตร-อาหาร ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ภายใต้แนวคิด“หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) โดยเรียงลำดับความสำคัญ				
	การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge Management)	๓๑	๔๐	๕๐	๑๒๑
	การสร้างตลาดรองรับ (Demand Create)	๒๖	๓๖	๘๕	๑๔๗
	การพัฒนาเครือข่ายใน ๓ ภาคส่วน (Triple Helix)	๓๗	๕๕	๕๖	๑๔๘
	การมีทุนสนับสนุน ในลักษณะกองทุน (Fund)	๒๓	๓๕	๔๕	๑๐๓
	การเกิดความร่วมมือภาครัฐ-ภาคเอกชน (PPP)	๒๗	๒๕	๓๗	๘๙
	อื่นๆ	๐	๐	๐	๐

No	หัวข้อ	G	E	P	รวม
๕	หากสามารถขับเคลื่อน โครงการ“หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ได้ คิดว่ากิจกรรมใดมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องบรรจุในโครงการ(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)				
	การศึกษาวิจัยความต้องการผู้ประกอบการ SMEs	๗	๑๒	๒๔	๔๓
	การสร้างเครือข่ายพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ	๑๐	๑๓	๒๕	๔๘
	การเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม	๖	๑๐	๑๕	๓๕
	การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center)	๑๐	๑๐	๑๘	๓๘
	แผนแม่บทในระยะ 10 ปี	๗	๖	๑๔	๒๗
	การสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นตลาด (Demand Size)	๔	๑๑	๒๐	๓๕
	การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม	๕	๑๐	๑๖	๓๑
อื่นๆ	๑	๐	๒	๓	
๑๐	ความร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ นักวิจัย/สถาบันการศึกษา (Triple Helix) ในการขับเคลื่อนโครงการนี้ของเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ อยู่ในระดับใด (เลือกได้เพียง ๑ ข้อ)				
	ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิด-ทำ	๓	๑	๗	๑๑
	เริ่มดีขึ้น แต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม	๓	๖	๒	๑๑
	มีการร่วมคิดช่วยทำ เห็นผลเป็นรูปธรรมบ้าง	๒	๑	๒	๕
	ร่วมมือกันเป็นอย่างดี เห็นผลชัดเจน	๐	๐	๐	๐
๑๑	รูปแบบของประเทศใด ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับ โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) ของไทย ด้วยเหตุผลใด				
	เนเธอร์แลนด์	๕	๕	๕	๑๕
	สหรัฐอเมริกา	๓	๔	๓	๑๐
	เกาหลี	๑	๐	๐	๑
	ญี่ปุ่น	๒	๕	๓	๑๐
	อื่นๆ	๒	๑	๐	๓
๑๒	ประเมินคุณภาพ/ประสิทธิภาพ/ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ“หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) เท่าที่ได้เริ่มมาเป็นคะแนน (จาก ๑๐ คะแนน)				
	๑-๒ คะแนน	๒	๐	๑	๓
	> ๒-๔ คะแนน	๓	๖	๗	๑๖
	> ๔-๖ คะแนน	๒	๐	๐	๒
	> ๖-๘ คะแนน	๐	๐	๑	๑
	> ๘-๑๐ คะแนน	๑	๒	๒	๕
	อื่นๆ	๑	๐	๐	๑

No	หัวข้อ	G	E	P	รวม
๑๓	แนวทางและยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (NTFV) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ควบบรรจุเรื่องใดในแผนบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)				
	ระยะสั้น				
	จัดตั้งสำนักเลขาธิการ (Command Center)	๔	๕	๘	๒๑
	พัฒนาแผนแม่บท จัดตั้งองค์กรความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน	๕	๑๓	๒๖	๔๔
	พัฒนาระบบสารสนเทศสนับสนุน	๘	๑๓	๒๑	๔๒
	จัดตั้ง Northern Thailand Food Valley Sourcing Center	๘	๘	๒๒	๓๘
	อื่นๆ	๓	๐	๒	๕
	ระยะกลาง (ระยะปฏิบัติการ)				
	เครือข่ายฟาร์มอัจฉริยะ (ลดความเสี่ยงธรรมชาติ)	๘	๑๑	๑๔	๓๓
	อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ภาคเหนือ	๓	๓	๒๐	๓๔
	เชื่อมโยงเครือข่ายโลจิสติกส์อาหารภาคเหนือ	๕	๑๓	๑๓	๓๑
	ถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์	๖	๘	๑๘	๓๒
	ศูนย์ทดสอบทางวิทยาศาสตร์	๔	๕	๑๐	๑๙
	ศูนย์กระจายสินค้าอาหารฮาลาล	๓	๒	๑๓	๑๘
	การเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศต้นแบบ	๔	๘	๑๓	๒๕
	อื่นๆ	๒	๐	๒	๔
	ระยะยาว				
	โรงงานสกัดสารเคมีจากธรรมชาติ	๖	๖	๕	๒๑
	ชุมชนเกษตรครบวงจร	๖	๑๑	๒๓	๔๐
	วิจัยอาหารสำหรับโภชนาการในอวกาศ	๓	๑	๕	๙
	ยกระดับอาหารแปรรูปพื้นบ้านภาคเหนือ	๕	๑๑	๑๕	๓๑
	อาหารปลอดภัยปรุงแต่ง	๕	๑	๑๕	๒๑
	ตรวจสอบมาตรฐานอาหารแบบจุดเดียว	๕	๕	๑๓	๓๑
	Northern Super Food	๔	๓	๑๒	๑๙
	อื่นๆ	๓	๑	๐	๔

สรุปสาระสำคัญของข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตาราง ๕.๒ นำมาประมวลสาระสำคัญให้ได้ประเด็นที่จะใช้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ๑๐ ปีสำหรับโครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (Northern Thailand Food Valley : NTFV) ได้สรุปเป็นเปอร์เซ็นต์รวม หรือ คะแนนรวมของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง ๓ กลุ่ม เรียงลำดับตามข้อในตาราง ดังต่อไปนี้

๑. ความเข้าใจในโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) อยู่ในระดับพอเข้าใจมากที่สุด (๕๐.๐%) รองลงไปได้แก่ ระดับเข้าใจน้อยหรือ ไม่เข้าใจเลย (๓๐%) และ ระดับเข้าใจมาก (๒๐%) ตามลำดับ

๒. การได้มีส่วนร่วม/เข้าร่วมโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) ผลคือ ไม่ได้เข้าร่วม/ไม่มีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่ (๕๕.๐%) ได้เข้าร่วม/มีส่วนร่วม (๓๘.๓%) และ อื่นๆ (๖.๗%) ตามลำดับ

๓. ความคิดเห็นว่า โครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) มีความเหมาะสมเพื่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเห็นว่า มีความเหมาะสม (๘๘.๓%) มีเพียง ๑.๗% เท่านั้นที่เห็นว่า ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุผลคือ มีแนวคิดไม่เหมาะสม การนำมาใช้เป็นการลอกเลียนแบบ ไม่ใช้การประยุกต์

โดยเหตุผลที่เห็นว่าเหมาะสม เรียงตามลำดับคะแนนรวม ได้แก่ เกษตรและอาหารเป็นจุดแข็งของพื้นที่นี้ สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง พัฒนาศักยภาพที่ต้องการได้ เห็นผลความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วน และมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ด้วยคะแนนรวม ๕๒ ๔๓ ๓๕ ๒๓ และ ๑๓ ตามลำดับ

๔. ความพร้อมจะนำแนวคิด “หุบเขาอาหาร” ซึ่งใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ประยุกต์ใช้กับเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มีความพร้อม (๖๖.๗%) ขณะที่ ๒๐.๐% เห็นว่า ไม่มีความพร้อม และ มีความเห็น อื่นๆ ๑๓.๓% โดยเหตุผลของความพร้อม ได้แก่ ภาคเหนือเป็นพื้นที่มีศักยภาพสูง-สภาพ วัตถุประสงค์ ผู้ประกอบการมีสถาบันศึกษาที่ทำงานด้านวิจัยมาก มีเอกลักษณ์ที่น่าพัฒนาต่อไป ในขณะที่เหตุผลของความไม่พร้อม ได้แก่ เกษตรกรยังใช้วิธีเดิมๆ โครงการยังขาดการชี้แจง ความเข้าใจ บูรณาการ บางพื้นที่ยังไม่รู้เรื่อง

๕. ปัญหาที่เห็นว่าเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) จัดเรียงลำดับคะแนนรวมจากมากไปน้อย ได้แก่ การรับรู้-ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ (๔๔) ขาดงบประมาณสนับสนุน-กองทุนขับเคลื่อน (๓๓) ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเกี่ยวข้อง (๓๒) ยังไม่มีการพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง (๓๒) ขาดการเชื่อมโยงตลาดในท้องถิ่น-ประเทศ-ต่างประเทศ (๒๗) ยังขาดการพัฒนาด้านนวัตกรรมในพื้นที่ (๒๗) ยังไม่มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน (๒๕) และ ภาครัฐยังไม่เห็นความสำคัญของโครงการ (๑๔) ส่วนความเห็นอื่นๆ (๗) เช่น ผู้ประกอบการยังไม่มีความพร้อม ยังไม่มีความรู้พื้นฐานการผลิต ขาดความรู้พื้นฐานและเงินทุนพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี เป็นต้น

๖. ข้อดีที่คิดว่าจะได้รับจากโครงการ“หุบเขาอาหาร” (NTFV) ที่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดเรียงลำดับคะแนนรวมจากมากไปน้อย ได้แก่ ช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้ (๕๑) สร้างโอกาสทางการค้าและการตลาดได้ (๕๑) สามารถสร้างขีดความสามารถการผลิตสินค้า (๔๖) และ สร้างเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการ (๔๓)

๗. ความคิดเห็นว่าการขับเคลื่อนของโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) จะสามารถสร้างตลาด (Demand) ในทุกระดับด้วยคะแนนรวมไม่ต่างกันนัก ได้แก่ ตลาดภายในประเทศ (๓๕) ตลาดระดับอนุภูมิภาค (ประเทศลุ่มน้ำโขง อาเซียน) (๓๔) ตลาดระดับโลก (๓๐) และ ตลาดในระดับพื้นที่จังหวัดและภาคเหนือ (๒๙)

๘. ปัจจัยเพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ภายใต้โครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) เรียงคะแนนรวมจากการประเมินลำดับความสำคัญโดยผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge management) (๑๖๑) การสร้างตลาดรองรับ (Demand creation) (๑๕๑) การพัฒนาเครือข่ายเกี่ยวข้อง ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคการศึกษา-งานวิจัย และผู้ประกอบการ : Triple Helix) (๑๔๙) การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน (Fund) (๑๑๑) และ การสร้างความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP) (๙๓)

๙. ความคิดเห็นเรื่องที่ควรบรรจุเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (NTFV) ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ (๔๘) การศึกษาวิจัยความต้องการของผู้ประกอบการ SMEs (๔๓) การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center) (๓๘) การสร้างกิจกรรมในการกระตุ้นตลาด (๓๕) การเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม (๓๕) การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม (๓๑) และ แผนแม่บทในระยะ ๑๐ ปี (๒๗)

๑๐. ความร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา-งานวิจัย (Triple Helix) ในการขับเคลื่อนโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) ของเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ อยู่ในระดับเรียงตามคะแนนรวมจากมากไปน้อย มีดังนี้ ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิดต่างทำ (๑๑) เริ่มดีขึ้น แต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม (๑๑) มีการร่วมคิดช่วยทำ เห็นผลเป็นรูปธรรมบ้าง (๕) และ ร่วมมือกันเป็นอย่างดี เห็นผลชัดเจน (๐) ทั้งนี้มีบางแบบสอบถามไม่ได้ตอบในข้อนี้ เพราะ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมมือประสานงาน

๑๑. รูปแบบของประเทศที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) ของไทย จัดเรียงลำดับคะแนนรวม ๓ อันดับแรก (มีบางแบบสอบถามไม่ได้ตอบในข้อนี้ เพราะงานไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง) ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ (๑๕) สหรัฐอเมริกา (๑๑) และ ญี่ปุ่น (๑๑) ด้วยเหตุผลดังนี้ เนเธอร์แลนด์เป็นต้นแบบที่ดี มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลการเกษตรเหมือนกัน ยกเว้นระดับผลผลิต

การเกษตรสู่สากล เน้นเรื่องการตลาดก่อน แล้วไปพัฒนามาตรฐานการผลิต ใช้นวัตกรรมเพิ่มมูลค่าสินค้า สหรัฐอเมริกา-การบริหารจัดการภาครัฐร่วมมือกับภาคเอกชนมีประสิทธิภาพ มีการวิจัยผู้บริโภคเพื่อผลิตสินค้าให้ได้ตามความต้องการ Apply & adopt technology innovation) และ ญี่ปุ่น-มีบริบทและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน มีหน่วยงาน JICA สนับสนุนเงินทุนและความรู้ มาตรฐานการผลิตสูง คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

๑๒. ประเมินคุณภาพ/ประสิทธิภาพ/ประโยชน์ได้จากโครงการ“หุบเขาอาหาร” (NTFV) เท่าที่ได้เริ่มมาเป็นคะแนน (จาก ๑๐ คะแนน) ดังนี้ ๑-๒ คะแนน (๓) > ๒-๔ คะแนน (๑๖) > ๔-๖ คะแนน (๒) > ๖-๘ คะแนน (๑) และ > ๘-๑๐ คะแนน (๕)

๑๓. แนวทางแผนยุทธศาสตร์ ‘หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย’ (Northern Thailand Food Valley) ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระยะ ได้บรรจุเรื่องต่างๆ จัดเรียงตามคะแนนรวมจากมากไปน้อย ดังนี้

ระยะสั้น

พัฒนาแผนแม่บทและจัดตั้งองค์กรความร่วมมือภาครัฐและเอกชน (PPP) (๔๘)

พัฒนาระบบสารสนเทศสนับสนุน (๔๒)

จัดตั้ง Northern Thailand Food Valley Sourcing Center (๓๘)

จัดตั้งสำนักเลขานุการ (Command Center) (๒๑)

อื่นๆ (๕) เช่น จัดทำ Master plan and Action plan สร้างเครือข่ายเกษตรกร เพิ่มมูลค่าผลิตผลการเกษตรพรีเมียม ให้Command Center ทำงานในเชิงรุก จัดตั้งสำนักงานพัฒนาเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมและสินค้า จัดตั้งสำนักงานสนับสนุนความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน เป็นต้น

ระยะกลาง (ระยะปฏิบัติการ)

เชื่อมโครงข่ายโลจิสติกส์อาหารภาคเหนือ (๓๕)

อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ภาคเหนือ (๓๔)

เครือข่ายฟาร์มอัจฉริยะ เพื่อลดความเสี่ยงธรรมชาติ (๓๓)

ถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ (๓๒)

การเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศต้นแบบ : เนเธอร์แลนด์ สหรัฐ ญี่ปุ่น ฯลฯ (๒๕)

ศูนย์ทดสอบทางวิทยาศาสตร์ (๑๕)

ศูนย์กระจายสินค้าอาหารฮาลาล (๑๘)

อื่นๆ (๔) เช่น พัฒนายุทธศาสตร์ที่ขับเคลื่อนโดยอุปสงค์ตลาด ใช้ Success case ในการพัฒนาแนวทาง เป็นต้น

ระยะยาว

ชุมชนเกษตรครบวงจร (๔๐)
ยกระดับอาหารแปรรูปพื้นบ้านภาคเหนือ (๓๙)
ตรวจสอบมาตรฐานอาหารแบบจุดเดียว (๓๑)
โรงงานสกัดสารเคมีจากธรรมชาติ (๒๑)
อาหารปลอดสารปรุงแต่ง (๒๑)
Northern Super Food (๑๙)
วิจัยอาหารสำหรับโภชนาการในอวกาศ (๙)
อื่นๆ (๔) เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ฯลฯ

บทที่ ๕

ยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘

สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

จากยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ที่เรียกว่า New Growth Model เพื่อเป้าหมายในการสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนใน ๑๐-๑๕ ปี ซึ่งได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ๓ ข้อ อันได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth and Competitiveness) การลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth) และ การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth) รวมทั้งยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี ๒๕๕๘ เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้นมากจากการเปิดเสรีการค้าและโลกาภิวัตน์ การพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ โดยพัฒนาจากศักยภาพที่โดดเด่นของตัวเอง เพื่อให้เกิดพลังผลักดันไปในทิศทางสู่เป้าหมายเดียวกัน โครงการ "หุบเขาอาหารภาคเหนือ" (Northern Thailand Food Valley) เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญภายใต้แผนนโยบายหลักของประเทศ ทำงานผ่านหลายหน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐและ ภาคเอกชนที่มีสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่เป็นแกนหลัก โครงการนี้ขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) ที่เน้นเรื่องนวัตกรรม นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดใหม่ในด้านเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ซึ่งประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน อันเนื่องจากเป็นพื้นที่มีศักยภาพสูง เป็นแหล่งวัตถุดิบที่อุดมสมบูรณ์ มีสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรที่สามารถนำมาต่อยอดเชิงพาณิชย์ ผู้ประกอบการมีความพร้อม โครงการมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี ด้วยวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาภาคเหนือให้เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน โดยใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และ นวัตกรรม สร้างความเชื่อมโยงภาคเหนือสู่ตลาดโลก

แม้จะมีการเริ่มทำโครงการ "หุบเขาอาหารภาคเหนือ" (Northern Thailand Food Valley) มาแล้วประมาณ ๑ ปี แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ร่วมทำงานกับหน่วยงานต่างๆ ด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในภาคเหนือ ยังพบอุปสรรคหลายด้านในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) รวมทั้งยังขาด

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างศักยภาพแข่งขัน เกษตรกรและผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดพื้นฐานความรู้ในหลายด้านรวมทั้งเรื่องการตลาด จึงยังไม่สามารถคิดหาวิธีใหม่ๆ ยังไม่รู้จะนำงานวิจัยมาพัฒนาต่ออย่างไร จึงไม่เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ดังนั้นการทำงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประเด็นและปัจจัยสำคัญจากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในโครงการทั้ง ๓ ภาคส่วน สามารถนำไปพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ประเทศ

สรุปกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบนประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๖๐ ราย เป็นผู้อยู่ในภาคเอกชน-ผู้ประกอบการในสัดส่วนมากที่สุด ๕๕.๐% เพราะ ความคิดเห็นจะบ่งบอกถึงความต้องการของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ซึ่งจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจากมหาวิทยาลัย/หน่วยวิจัย (๒๕.๐%) และ หน่วยงานภาครัฐ (๒๒.๐%) มีผู้บริหาร และ อาจารย์ที่มีส่วนร่วมบริหารหรือเป็นที่ปรึกษาโครงการรวมไว้ด้วย และ โดยที่หัวเรื่องงานวิจัย เป็นกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่จึงมีจำนวน ๓๓.๓% ส่วนอีก ๒๖.๓% ถือเป็นการสร้างความหลากหลายทางความคิด โดยเฉพาะจากกรุงเทพที่อยู่ในภาคส่วนหน่วยงานภาครัฐ และ สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัย/หน่วยงานวิจัย

ถึงแม้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๕.๐%) จะไม่ได้เข้าร่วม หรือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) แต่จำนวนครึ่งหนึ่ง (๕๐.๐%) ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดพอมีความเข้าใจในตัวโครงการ จากการรับรู้-ค้นหาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ข่าวสาร-บทความจากเว็บไซต์ด้านเกษตรและอาหาร ทางอินเทอร์เน็ต รายงานของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ White Paper ของสภาอุตสาหกรรม ทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีจำนวนที่มีความเข้าใจระดับน้อยหรือ ไม่เข้าใจเลยถึง ๓๐.๐% ที่ไม่เคยได้ยินข้อมูลเลย ประกอบกับจำนวนที่ไม่ได้มีส่วนเข้าร่วมโครงการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าโครงการยังต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ หรือ ทำกิจกรรมเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น

การใช้แนวคิด “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ด้วยปัจจัยสนับสนุนในเรื่องเกษตรและอาหารเป็นจุดแข็งของพื้นที่ ศักยภาพในการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และ ความสามารถในการ

ด้านต่างๆ แม้ความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วน และ ความต่อเนื่องของงบประมาณ จะไม่โดดเด่นนัก อีกทั้ง กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ถือว่ามีความพร้อมในการพัฒนา จากศักยภาพในด้านต่างๆ ตั้งแต่การมี เอกอัครราชทูต วัตถุประสงค์ ผู้ประกอบการ สถาบันศึกษาที่ทำงานด้านวิจัย และ อื่นๆ ในขณะที่ต้องนำปัจจัยของ ความเห็นไม่เหมาะสมมาปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น การนำแนวคิดมาใช้ควรจะประยุกต์ใช้ ไม่ใช่การลอกเลียน แบบ นำการศึกษาวิจัยมาปฏิบัติจริงจะให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมที่เข้าถึงเกษตรกรให้ความรู้ เพื่อพัฒนาจากการใช้ชีวิตเดิมๆ เพิ่มประชาสัมพันธ์โครงการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ เป็นต้น ทั้งนี้ต้นแบบที่ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรนำมาประยุกต์ใช้กับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) ของไทย คือ ประเทศ เนเธอร์แลนด์ เนื่องจาก เป็นต้นแบบที่ดี มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เหมือนกัน ยกเว้นผลผลิตการเกษตรสู่สากล เน้นด้านการตลาดก่อน แล้วจึงไปพัฒนามาตรฐานการผลิต และ ใช้นวัตกรรมเพิ่มมูลค่าสินค้า

โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ที่ขับเคลื่อนได้เป็นรูปธรรม จะ สร้างคุณประโยชน์ให้พื้นที่ได้มาก ตั้งแต่สร้าง โอกาสทางการตลาด พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ เพิ่มขีด ความสามารถในการผลิต สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง และ อื่นๆ ในด้านโอกาสทางการตลาดนั้น สามารถสร้างได้ ตั้งแต่ตลาดในประเทศ ตลาดระดับอนุภูมิภาค เช่น กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง อาเซียน ฯลฯ จนถึงตลาดโลก ตลอดจนตลาดในพื้นที่จังหวัดและภาคเหนือ อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนโครงการก็ยังมี ปัญหาอุปสรรคในอีกหลายเรื่อง ได้แก่ การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการยังมีน้อย ขาดงบประมาณ สนับสนุน กองทุนขับเคลื่อนไม่ต่อเนื่อง ขาดความร่วมมือของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ขาดการพัฒนาเครือข่าย ผู้ประกอบการให้แข็งแรง ขาดการเชื่อมโยงตลาด ขาดการพัฒนาด้านนวัตกรรมในพื้นที่ ยังไม่มีนโยบาย และแผนที่ชัดเจน ผู้ประกอบการยังไม่มีความพร้อม ยังไม่มีมาตรฐานการผลิต เป็นต้น เมื่อประเมินความ ร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา-หน่วยงานวิจัย) (Triple Helix) เพื่อขับเคลื่อนโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ ส่วนใหญ่เห็นว่า ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิดต่างทำ และ เริ่มดีขึ้นแต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ต้องให้น้ำหนักการพัฒนาในเรื่องนี้ ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ

ปัจจัยเพื่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ภายใต้โครงการ “หุบเขาอาหาร” ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge management) การสร้าง ตลาดรองรับ (Demand creation) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคการศึกษา-งาน วิจัย และ ผู้ประกอบการ : Triple Helix) การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน (Fund) และ การสร้างความ ร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP) ทั้งนี้ปัจจัยที่ควรใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) ของโครงการ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายพัฒนา ศักยภาพผู้ประกอบการ การศึกษาวิจัยความต้องการผู้ประกอบการ SMEs การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก

(Command Center) การสร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นตลาด การเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม และ การกำหนดแผนแม่บทในระยะ ๑๐ ปี

เมื่อประเมินคะแนนในเรื่องประสิทธิภาพของโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) เท่าที่ได้เริ่มมา ผลปรากฏว่า ส่วนใหญ่ให้คะแนน ๒-๔ คะแนน จาก ๑๐ คะแนน สะท้อนให้เห็นว่า แม้โครงการได้ดำเนินมาแล้วประมาณ ๓ ปี ได้ผลในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องการการพัฒนาต่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติได้อีกมาก ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

ข้อมูลแบบสอบถามจากข้อ ๑๓ ในตาราง จะใช้เป็นแนวทางประกอบในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) ของโครงการ โดยคะแนนรวมจากการเลือกในแผนทั้ง ๓ ระยะ ไม่ได้หมายถึงลำดับการดำเนินงานของโครงการ เป็นเพียงเรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าจำเป็นต้องมีในแผนแต่ละระยะของแผนทั้ง ๓ ระยะ ทั้งนี้ผู้วิจัยซึ่งมีส่วนร่วมผลักดันโครงการตั้งแต่เริ่มต้น และร่วมบริหารโครงการอย่างต่อเนื่อง จะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้ประกอบการกำหนดแผนยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” ระยะ ๑๐ ปี

(พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘)

เมื่อนำข้อมูลจากงานวิจัยมาวิเคราะห์และประเมินปัจจัยสำคัญ ประกอบการประยุกต์ใช้แผนยุทธศาสตร์โครงการระดับประเทศ (Thailand Food Valley) ในการออกแบบแผนยุทธศาสตร์โครงการให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของภาคเหนือให้แข็งแกร่งยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดแบ่งประเด็นสำคัญเป็นกลุ่มได้ ๔ ด้านดังนี้

๑. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge management) การศึกษาความต้องการเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ SMEs การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม การพัฒนาตลาดในเชิงรุกทั้งในและต่างประเทศ การสร้างกิจกรรมกระตุ้นตลาด การเชื่อมโยงตลาดท้องถิ่น-ประเทศ-ต่างประเทศ การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การพัฒนาโครงการต่างๆ การสร้างมาตรฐานต่างๆ ความปลอดภัยด้านอาหาร การยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร และอาหารของภาคเหนือ

๒. ด้านการเพิ่มมูลค่าด้วยงานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยี ได้แก่ การพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์อาหารให้มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์ตรงกับความต้องการของตลาด การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การพัฒนาด้านนวัตกรรมในพื้นที่ การเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน (Fund) การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP)

๓. ด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ การบูรณาการความร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา-หน่วยงานวิจัย : Triple Helix) การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ การรวมกลุ่มแบบคลัสเตอร์ (Cluster) การสร้างความเชื่อมโยงในเรื่องต่างๆ กับต่างประเทศ

๔. ด้านการทำงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ แผนแม่บทในระยะ ๑๐ ปี การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center)

แผนภาพที่ ๕.๑ คลัสเตอร์ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley Cluster)

Northern Thailand Food Valley Cluster

วิสัยทัศน์

“การพัฒนาภาคเหนือให้เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปตลอดห่วงโซ่อาหาร ผ่านงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม เชื่อมโยงจากภาคเหนือสู่ตลาดโลก”

พันธกิจ

๑. เพื่อส่งเสริมผลักดันให้ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอาหาร ตลอดห่วงโซ่อาหาร ผ่านงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม เชื่อมโยงจากภาคเหนือสู่ตลาดโลก

๒. เพื่อเป็นการเชื่อมโยง โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เข้ากับโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี และ การร่วมทุนทั้งในพื้นที่และต่างประเทศ

๓. เพื่อส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ต่อยอดไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ด้านอาหารให้โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ สอดคล้อง กับความต้องการของตลาด (Demand Side)

แผนภาพที่ ๕.๒ ยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Roadmap for action)

แผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีดังนี้

๑. ระยะ ๑-๓ ปี เป็นระยะการวางระบบพื้นฐานเพื่อการจัดการของโครงการ ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บทระยะ ๑๐ ปี การวางโครงสร้างสนับสนุนการพัฒนาและขับเคลื่อนโครงการ การวางโครงสร้างเครือข่ายระบบการวิจัยพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอด การพัฒนาและกระตุ้นตลาดเชิงรุกให้สอดคล้องความต้องการของตลาด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อบูรณาการเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (Triple Helix) การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center) การจัดทำโครงการนำร่องในแต่ละพื้นที่

๒. ระยะเวลาใน ๕-๖ ปี เป็นระยะการขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่และบริหารจัดการเครือข่ายให้แข็งแรง โดยการสร้างความเชื่อมโยงและบริหารจัดการในเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะภายในระบบ Triple Helix เพื่อการก้าวไปสู่ความร่วมมือร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP)

๓. ระยะเวลาใน ๗-๑๐ ปี เป็นระยะขยายผลต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงการพัฒนาเครือข่ายไปสู่ต่างประเทศรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การเชื่อมโยงด้านวิจัยพัฒนาวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปในประเทศ จนถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายวิจัยด้านอาหารในต่างประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาอาหารในภูมิภาคตามความต้องการผู้บริโภค

แผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา ๕ ยุทธศาสตร์ย่อย ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาเครือข่ายวิจัยและนวัตกรรม และ เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยี

- การพัฒนาด้านนวัตกรรมในพื้นที่
- ถ่ายทอดผลงานวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์
- ยกระดับอาหารแปรรูปพื้นบ้านภาคเหนือ (Northern Super Food)
- จัดตั้งชุมชนเกษตรภาคเหนือครบวงจร
- จัดตั้งศูนย์ทดสอบทางวิทยาศาสตร์
- พัฒนาอาหารปลอดภัยปรุงแต่ง
- เครือข่ายฟาร์มอัจฉริยะ เพื่อลดความเสี่ยงธรรมชาติ
- เชื่อมโยงเครือข่ายงานวิจัยด้านอาหารในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การตลาดสร้างสรรค์ในทุกกระดับ ส่งเสริมพัฒนาด้านการตลาดของสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มต่างๆ พร้อมทั้งขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

- การสร้างกิจกรรมกระตุ้นตลาด
- การเชื่อมโยงตลาดท้องถิ่น-ประเทศ-ต่างประเทศ
- อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ภาคเหนือ
- พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าอาหารฮาลาลภาคเหนือ
- เชื่อมโยงโครงข่ายโลจิสติกส์อาหารภาคเหนือ
- วิจัยอาหารสำหรับโภชนาการในอวกาศ
- โรงงานสกัดสารเคมีจากธรรมชาติ
- การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาขีดความสามารถทรัพยากรมนุษย์ ในภาครัฐ ภาคการศึกษา และ ภาค

เอกชน (Triple Helix : I-U-G)

- การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge management)
- การศึกษาความต้องการเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ SMEs
- การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม
- การบูรณาการความร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (Triple Helix)
- การสร้างเครือข่ายเกษตรกร / ผู้ประกอบการ
- การเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศต้นแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การสนับสนุนเรื่องทุน งบประมาณ

- การตั้งกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม
- การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน (Fund)
- การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP)

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ กำหนดนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารภาคเหนือ

- พัฒนาแผนแม่บท ๑๐ ปี
- จัดตั้งสำนักเลขานุการ (Command Center)
- พัฒนาระบบสารสนเทศสนับสนุน
- ศูนย์ตรวจสอบมาตรฐานอาหารแบบจุดเดียว
- จัดตั้ง Northern Thailand Food Valley Sourcing Center
- จัดตั้งองค์การความร่วมมือภาครัฐและเอกชน (PPP)

บทที่ ๖

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ที่เรียกว่า New Growth Model เพื่อเป้าหมายในการสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนใน ๑๐-๑๕ ปี ซึ่งได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ๓ ข้อ อันได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth and Competitiveness) การลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth) และ การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth) รวมทั้งยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี ๒๕๕๘ เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้นมากจากการเปิดเสรีการค้าและโลกาภิวัตน์ การพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ โดยพัฒนาจากศักยภาพที่โดดเด่นของตัวเอง เพื่อให้เกิดพลังผลักดันไปในทิศทางสู่เป้าหมายเดียวกัน โครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญภายใต้แผนนโยบายหลักของประเทศ ทำงานผ่านหลายหน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐและ ภาคเอกชนที่มีสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่เป็นแกนหลัก โครงการนี้ขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) ที่เน้นเรื่องนวัตกรรม นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดใหม่ในด้านเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ซึ่งประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน อันเนื่องจากเป็นพื้นที่มีศักยภาพสูง เป็นแหล่งวัตถุดิบที่อุดมสมบูรณ์ มีสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรที่สามารถนำมาต่อยอดเชิงพาณิชย์ ผู้ประกอบการมีความพร้อม โครงการมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี ด้วยวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาภาคเหนือให้เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และ นวัตกรรม สร้างความเชื่อมโยงภาคเหนือสู่ตลาดโลก

แม้จะมีการเริ่มทำโครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) มาแล้วประมาณ ๑ ปี แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ร่วมทำงานกับหน่วยงานต่างๆ ด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในภาคเหนือ ยังพบอุปสรรคหลายด้านในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) รวมทั้งยังขาดปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างศักยภาพแข่งขัน เกษตรกรและผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดพื้นฐานความรู้ในหลายด้านรวมทั้งเรื่องการตลาด จึงยังไม่สามารถคิดหาวิธีใหม่ๆ ยัง

ไม่รู้จะนำงานวิจัยมาพัฒนาต่ออย่างไร จึงไม่เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น การทำงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประเด็นและปัจจัยสำคัญจากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในโครงการ ทั้ง ๓ ภาคส่วน สามารถนำไปพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ของประเทศ

สรุป

การศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบนประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๖๐ ราย เป็นผู้อยู่ในภาคเอกชน-ผู้ประกอบการ ในสัดส่วนมากที่สุด ๕๕.๐% เพราะ ความคิดเห็นจะบ่งบอกถึงความต้องการของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ซึ่งจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจากมหาวิทยาลัย/หน่วยวิจัย (๒๕.๐%) และ หน่วยงานภาครัฐ (๒๒.๐%) มีผู้บริหาร และ อาจารย์ที่มีส่วนร่วมบริหารหรือเป็นที่ปรึกษาโครงการรวมไว้ด้วย และ โดยที่หัวข้อเรื่องงานวิจัย เป็นกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่จึงมีจำนวน ๓๓.๓% ส่วนอีก ๒๖.๓% ถือเป็นการสร้างความหลากหลายทางความคิด โดยเฉพาะจากกรุงเทพที่อยู่ในภาคส่วนหน่วยงานภาครัฐ และ สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัย/หน่วยงานวิจัย

ถึงแม้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (๕๕.๐%) จะไม่ได้เข้าร่วม หรือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) แต่จำนวนครึ่งหนึ่ง (๕๐.๐%) ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีความเข้าใจในตัวโครงการ จากการรับรู้-ค้นหาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ข่าวสาร-บทความจากเว็บไซต์ด้านเกษตรและอาหาร ทางอินเทอร์เน็ต รายงานของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ White Paper ของสภาอุตสาหกรรม ทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีจำนวนที่มีความเข้าใจระดับน้อย หรือ ไม่เข้าใจเลยถึง ๓๐.๐% ที่ไม่เคยได้ยินข้อมูลเลย ประกอบกับจำนวนที่ไม่ได้มีส่วนเข้าร่วมโครงการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า โครงการยังต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ หรือ ทำกิจกรรมเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น

การใช้แนวคิด “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ด้วยปัจจัยสนับสนุนในเรื่องเกษตรและอาหารเป็นจุดแข็งของพื้นที่ ศักยภาพในการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ และ ความสามารถในด้านต่างๆ แม้ความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วน และ ความต่อเนื่องของงบประมาณสนับสนุน จะไม่โดดเด่นนัก อีกทั้งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ถือว่ามีความพร้อมในการพัฒนา จากศักยภาพในด้านต่างๆ ตั้งแต่การมีเอกลักษณ์ วัตถุประสงค์ ผู้ประกอบการ สถาบันศึกษาที่ทำงานด้านวิจัย และ อื่นๆ ในขณะที่ต้องนำปัจจัยของ

ความเห็นไม่เหมาะสมมาปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น การนำแนวคิดมาใช้ควรจะประยุกต์ใช้ไม่ใช่การลอกเลียนแบบ นำการศึกษาวิจัยมาปฏิบัติจริงจะได้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมที่เข้าถึงเกษตรกรให้ความรู้เพื่อพัฒนาจากการใช้ชีวิตเดิมๆ เพิ่มประชาสัมพันธ์โครงการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ เป็นต้น ทั้งนี้ต้นแบบที่ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรนำมาประยุกต์ใช้กับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (NTFV) ของไทย คือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เนื่องจาก เป็นต้นแบบที่ดี มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรเหมือนกัน ยกเว้นการผลิตการเกษตรสู่สากล เน้นด้านการตลาดก่อน แล้วจึง ไปพัฒนามาตรฐานการผลิต และ ใช้นวัตกรรมเพิ่มมูลค่าสินค้า

โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ที่ขับเคลื่อนได้เป็นรูปธรรม จะสร้างคุณประโยชน์ให้พื้นที่ได้มาก ตั้งแต่สร้างโอกาสทางการตลาด พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ เพิ่มขีดความสามารถการผลิต สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง และ อื่นๆ ในด้านโอกาสทางการตลาดนั้นสามารถสร้างได้ ตั้งแต่ตลาดในประเทศ ตลาดระดับอนุภูมิภาค เช่น กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง อาเซียน ฯลฯ จนถึงตลาดโลก ตลอดจนตลาดในพื้นที่จังหวัดและภาคเหนือ อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนโครงการก็ยังมีปัญหาอุปสรรคในอีกหลายเรื่อง ได้แก่ การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการยังมีน้อย ขาดงบประมาณสนับสนุน กองทุนขับเคลื่อนไม่ต่อเนื่อง ขาดความร่วมมือของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ขาดการพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง ขาดการเชื่อมโยงตลาด ขาดการพัฒนาด้านนวัตกรรมในพื้นที่ ยังไม่มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน ผู้ประกอบการยัง ไม่มีความพร้อม ยังไม่มีมาตรฐานการผลิต เป็นต้น เมื่อประเมินความร่วมมือของเครือข่าย ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา-หน่วยงานวิจัย) (Triple Helix) เพื่อขับเคลื่อนโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ ส่วนใหญ่เห็นว่า ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิดต่างทำ และ เริ่มดีขึ้นแต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ต้อง ให้นำนักการพัฒนาในเรื่องนี้ ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ

ปัจจัยเพื่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ภายใต้โครงการ “หุบเขาอาหาร” ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge management) การสร้างตลาดรองรับ (Demand creation) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคการศึกษา-งานวิจัย และ ผู้ประกอบการ : Triple Helix) การมีทุนสนับสนุนในลักษณะกองทุน (Fund) และ การสร้างความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP) ทั้งนี้ปัจจัยที่ควรใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) ของโครงการ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ การศึกษาวิจัยความต้องการผู้ประกอบการ SMEs การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center) การสร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นตลาด การเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม และ การกำหนดแผนแม่บทในระยะ ๑๐ ปี

เมื่อประเมินคะแนนในเรื่องประสิทธิภาพของโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) เท่าที่ได้เริ่มมา ผลปรากฏว่า ส่วนใหญ่ให้คะแนน ๒-๔ คะแนน จาก ๑๐ คะแนน สะท้อนให้เห็นว่า แม้โครงการได้ดำเนินมาแล้วประมาณ ๓ ปี ได้ผลในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องการการพัฒนาต่อไป ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติได้อีกมาก ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

ข้อมูลแบบสอบถามจากข้อ ๑๓ ในตาราง จะใช้เป็นแนวทางประกอบในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) ของโครงการ โดยคะแนนรวมจากการเลือกในแผนทั้ง ๓ ระยะ ไม่ได้หมายถึงลำดับการดำเนินงานของโครงการ เป็นเพียงเรื่องที่คุณตอบแบบสอบถามเห็นว่าจำเป็นต้องมีในแผนแต่ละระยะของแผนทั้ง ๓ ระยะ ทั้งนี้ผู้วิจัยซึ่งมีส่วนร่วมผลักดันโครงการตั้งแต่เริ่มต้น และร่วมบริหารโครงการอย่างต่อเนื่อง จะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้ประกอบการกำหนดแผนยุทธศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ในระยะยาวหากมีการพัฒนาโครงการ “หุบเขาอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) ตามแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๑๐ ปีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สร้างความเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพกับโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยอาศัยการถ่ายทอดเทคโนโลยี และมีเงินทุนสนับสนุน โดยการร่วมทุน จะสามารถหลอมรวมภูมิปัญญากับเทคโนโลยี สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีมูลค่าเพิ่ม น่าสนใจ เป็นที่ต้องการของตลาด ประกอบกับยกระดับการผลิตให้มีมาตรฐาน จะทำให้สินค้ามีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ ไปสู่การเป็นครัวของโลก จนเป็นผู้นำการผลิตสินค้าเกษตร-อาหารปลอดภัยหรือปลอดภัยสารเคมีของตลาดโลกต่อไป โครงการนี้จึงสร้างคุณประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่จังหวัดภาคเหนือและของประเทศไทย

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้โครงการเกิดการพัฒนายังเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยควรจะมีการค้นคว้าวิจัยต่อเนื่องเพื่อต่อยอดงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๑. งานวิจัยนี้สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแผนปฏิบัติการรายโครงการของหน่วยงานต่างๆ ได้ โดยกำหนดงบประมาณของโครงการนั้นๆ ลงไป ทั้งยังสามารถผลักดันให้เกิดเป็นรูปแบบนวัตกรรมทางธุรกิจ (Innovation Business Model) จะเป็นการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพผ่านเครือข่ายความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคการศึกษา และผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

๒. ให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้ (Perception) ในระดับใกล้เคียงกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับประเทศ

๓. ผลักดันให้เกิดกระบวนการตามขั้นตอน โดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน (Triple Helix) และ การประยุกต์ใช้แนวคิดจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จแล้ว

๔. สามารถเชื่อมโยงบูรณาการกับโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐได้ ได้แก่ โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของภาคเหนือ โครงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ภายใต้แนวคิด Northern Land Port รวมถึง โครงการความร่วมมือนวัตกรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะทำให้โครงการนี้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม และ สอดคล้องกับ โครงการอื่นๆ

๕. การค้นคว้าวิจัยเชิงนวัตกรรมด้านอาหารที่ต่อเนื่องกัน โดยเชื่อมโยงกับองค์กรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ เพื่อมาผูกโยงกับงานวิจัยด้านอาหารในพื้นที่ต่อไป

๖. การสร้างเอกภาพขององค์กรในพื้นที่เป็นเรื่องสำคัญ ภายใต้ความร่วมมือ ๓ ภาคส่วน (Triple Helix) แล ความร่วมมือ-ร่วมทุนของภาครัฐกับภาคเอกชน (Public Private Partnership : PPP) จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ภาคเหนือต่อไป

๗. สามารถเชื่อมโยงช่องทางการตลาดที่สำคัญในพื้นที่ และ ในต่างประเทศได้ในอนาคต โดยทำผ่านบริษัท หรือ บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ เครือเซ็นทรัล เป็นต้น

ปัญหาหนึ่งที่พบจากการทำงานวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีผลต่อการประเมินผลข้อมูลที่ได้บ้าง ได้แก่ การเลือกคนตอบแบบสอบถาม ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีคนที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ในระดับน้อยหรือไม่เข้าใจเลย รวมทั้ง ไม่ได้เข้าร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม กับโครงการฯ ในสัดส่วนค่อนข้างสูง (๓๐.๐% และ ๕๕.๐% ตามลำดับ) ทำให้ความคิดเห็นที่ได้จากคนส่วนนี้อาจไม่สะท้อนข้อเท็จจริงของโครงการมากนัก อย่างไรก็ตามข้อมูลส่วนนี้ก็ทำให้ทราบ ว่า โครงการฯ ยังขาดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และ/หรือ ความเข้าใจ เช่น การประชาสัมพันธ์ สัมมนา ฯลฯ ผู้วิจัยจึงได้ทำการคัดกรองแบบสอบถามของกลุ่มที่มีการรับรู้ หรือ มีส่วนร่วมในโครงการบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปออกแบบแผนยุทธศาสตร์สำหรับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความแข็งแกร่งที่ยั่งยืนให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงพาณิชย์, เข้าถึงได้จาก : www.thai-aec.com

กาญจนา โชคถาวร, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “โครงการวิจัยแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
นวัตกรรมของผู้ประกอบการในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑”. (รายงาน
สรุป, ๒๕๕๗).

“การบริหารจัดการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗”.
(เอกสารหลักสูตร. ๒๕๕๗).

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, “กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย”, ๒๕๕๔.

“ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยปี ๒๐๑๓”. (Online). เข้าถึงได้จาก : www.fti.or.th, ๒๕๕๖.

จันจิรา จารุศุภวัฒน์. “นอร์ธเทิร์นฟู๊ดวัลเลย์ โอกาสอุตสาหกรรมอาหารภาคเหนือ”, กรุงเทพฯธุรกิจ. ฉบับ
วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖

ชัยยศ สันติวังษ์. “Food Valley : From Innovation to Value Creation S+M,”. ใน ๑๒ ปีศูนย์บริการ
วิจัยพัฒนาและนวัตกรรม. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่. ๒๕๕๕.

ญาดา มุกดาพิทักษ์. บรรยายเรื่อง“ประชาคมอาเซียนกับข้อตกลงความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี ในการสัมมนา “จะใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำพาไทยสู่อาเซียนได้
อย่างไร”, ๒๕๕๖.

“ไทยแลนด์ฟู๊ดวัลเลย์ (Thailand Food Valley) ขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมอาหารไทยสู่ตลาดโลก เมื่อ
วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕”. (สรุปผลการลงนามความร่วมมือ. ๒๕๕๕).

ธมกร ธาราศิริสุทธิ. “ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย จากการจัดอันดับของ WEF และ
IMD (Thailand’s International Competitiveness Ranking in WEF and IMD)”. ๒๕๕๕.

ธัญญานุภาพ อานันทนะ. “กลยุทธ์ทะเลสีคราม การพัฒนาธุรกิจด้วยนวัตกรรมและการยกระดับการ
ดำเนินงานของอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคเหนือในรูปแบบใหม่”. ในหนังสือ ๑๒ ปีศูนย์บริการ
วิจัยพัฒนาและนวัตกรรม. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่. ๒๕๕๕.

นภาพรณ นพรัตน์. “แนวทางการสร้างอาหารไทยเป็นอาหารโลกในสิบปีข้างหน้า”. (เอกสารวิจัย
ส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๗).

“บทสรุปการวิจัยเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจด้านฐานความรู้”. (Online). เข้าถึงได้จาก :

www.nesdb.go.th/Portals/0/news/annual_meet/48/docu/3.pdf

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์, หม่อมราชวงศ์. “Thailand Food Valley SMEs Roadmap : เปิดแนวรุก AEC”.

อุตสาหกรรมสาร, กันยายน-ตุลาคม ๒๕๕๕.

ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด. “การลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาของบริษัทข้ามชาติและบริษัทขนาดใหญ่ใน

อุตสาหกรรมอาหาร ยานยนต์ และ ไอที : ความท้าทายเชิงนโยบาย”. สัมมนา ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

มีงสรร ขาวสะอาด, รายงานการศึกษา : โครงการต้นแบบพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมเซรามิก,

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, กันยายน. ๒๕๕๗.

“ยุทธศาสตร์โครงการไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรครบวงจร ครั้งที่ ๑/

๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗”. (เอกสารประกอบการสัมมนา. ๒๕๕๗).

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรม

อาหารไทยสู่ตลาดโลก (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒), พฤษภาคม ๒๕๕๗.

“รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี ๒๕๕๖ ของ สศช.”. (Online). เข้าถึงได้จาก :

www.nesdb.go.th/Portals/0/news/annual_meet/56/m/book03.pdf, ๒๕๕๖.

วิศิษฐ์ ลิ้มประนะ. “Thailand Food Valley Model : รหัสนวัตกรรมใหม่”. ใน ๑๒ ปีศูนย์บริการ

วิจัยพัฒนาและนวัตกรรม. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่. ๒๕๕๕.

ศุภชัย หล่อโลหการ. “ยุทธศาสตร์นวัตกรรมการเกษตรไทย”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกัน

ราชอาณาจักร, ๒๕๕๑).

ศูนย์บริการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๑๒ ปีศูนย์บริการวิจัยพัฒนา

และนวัตกรรม. ๒๕๕๕.

“สถานการณ์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศไทย”. (Online). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.aseansti.org/index.php>

สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่. “โครงการพื้นที่เศรษฐกิจนวัตกรรมอาหารภาคเหนือ (Northern

Thailand Food Valley). (White Paper. ๒๕๕๖).

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (Online). เข้าถึงได้จาก : www.nia.or.th

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (Online). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nstda.or.th/>

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน).

“แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ (พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๐. ๒๕๕๖).

สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. “ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาด้านการวิจัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งของประเทศ
ไทย”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๒).

“หลักสูตรการบริหารจัดการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ
พ.ศ. ๒๕๕๗”. (Online). เข้าถึงได้จาก : www.sti.or.th/th/images/stories/files/300157.pdf,
๒๕๕๗).

องอาจ กิตติคุณชัย. “Food Valley : โอกาสและความท้าทายข้าวโพดฝักสดไทยสู่ตลาดโลก”. (เอกสาร
ประกอบการบรรยายในสัมมนาวิชาการข้าวโพดฝักสด ครั้งที่ ๗. ๒๕๕๗).

ภาษาต่างประเทศ

Marina Ranga and Henry Etzkowitz, Stanford University, Triple Helix Systems: An Analytical
Framework for Innovation Policy and Practice in the knowledge Society. Stanford CA
94305 U.S.A., 2013.

Porter, Michael E. **Cluster and The New Economics of Competition**. Harvard University, 1998.

Porter, Michael E. **Competitive Advantage of Nation**, 1990.

Schwab, Klaus. “The Global Competitiveness Report 2013–2014”, **World Economic Forum**, 2013.

แบบสอบถาม โครงการวิจัย

เรื่อง ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน (ปรอ.) รุ่นที่ ๕๖

ปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๕๗

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) สำหรับกรณีศึกษาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ในรูปแบบ “หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย” (Northern Thailand Food Valley) ของเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน โดยเน้นศึกษาข้อมูลของจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก

๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางและยุทธศาสตร์ ‘หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย’ (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. กรอบยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคที่เป็นแบบอย่าง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ และ เตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ที่กำลังจะมาถึง

๒. มีฐานข้อมูลด้านนโยบายและยุทธศาสตร์จากหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา (Triple Helix) ทั้งในและต่างประเทศ

๓. สามารถใช้เป็นยุทธศาสตร์ต้นแบบในการประยุกต์ใช้กับภูมิภาคอื่นของประเทศ หรือ อุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ ที่จะนำงานวิจัยและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาสร้างงานนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย

กำหนดกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการจากทั้ง ๓ ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ และ นักวิจัย/สถาบันการศึกษา จะได้รับการสัมภาษณ์ และ/หรือ ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ-นามสกุล เพศ ชาย หญิง
ชื่อองค์กร/บริษัท/หน่วยงาน จังหวัด.....
ประเภทขององค์กร หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ นักวิจัย/สถาบันการศึกษา
ตำแหน่ง เบอร์ติดต่อ
อีเมล ไลน์

ส่วนที่ ๒ : ตอบแบบสอบถาม

กรุณาตอบคำถามทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงหรือใกล้เคียงกับข้อมูลของท่านมากที่สุด

๑. องค์กรของท่านเป็นประเภทใด

๑. กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน สหกรณ์ ๒. ห้างหุ้นส่วนจำกัด
 ๓. บริษัทจำกัด ๔. อื่นๆ (ระบุ).....
ทุนจดทะเบียน บาท อายุกิจการ ปี มีพนักงาน คน

๒. ถ้าท่านเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจของท่านเป็นขนาดใด (ตามนิยามของ สสว.)

๑. กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน สหกรณ์ (Micro-Enterprise)
 ๒. ขนาดเล็ก (S) : การจ้างงานไม่เกิน 50 คน มูลค่าสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 50 ล้านบาท
 ๓. ขนาดกลาง (M) : การจ้างงานไม่เกิน 50-200 คน มูลค่าสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 50-200 ล้านบาท
 ๔. ขนาดใหญ่ (L) : การจ้างงานมากกว่า 200 คน มูลค่าสินทรัพย์ถาวรมากกว่า 200 ล้านบาท

๓. ผลิตภัณฑ์องค์กรท่านผลิต อยู่ในช่วงใดของวงจร/ห่วงโซ่การผลิตอาหารสำเร็จที่ขายในตลาด

๑. ต้นน้ำ : ผลิตวัตถุดิบการเกษตร (ระบุผลิตภัณฑ์)
 ๒. กลางน้ำ : แปรรูปเพื่อส่งต่อไปผลิตอาหารสำเร็จ (ระบุผลิตภัณฑ์)
 ๓. ปลายน้ำ : ผลิตอาหารสำเร็จขายให้ผู้บริโภค (ระบุผลิตภัณฑ์)
 ๔. ปลายน้ำ : ตัวกลางจำหน่ายอาหารสำเร็จ (ระบุผลิตภัณฑ์)
 ๕. ปลายน้ำ : ผลิตอาหารสำเร็จขายให้ผู้บริโภค (ระบุผลิตภัณฑ์)

๔. ผลิตภัณฑ์ส่งไปขายตลาดใดบ้าง

๑. ในประเทศ 100% ๒. ต่างประเทศ 100% ๓. ทั้งในประเทศ _% ต่างประเทศ _%

๕. ท่านกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ของธุรกิจ อย่างไร
.....
.....

๖. ท่านได้เข้าร่วม/มีส่วนร่วมกับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) หรือไม่ เพราะอะไร
๑. ไม่ได้เข้าร่วม/ไม่มีส่วนร่วม เพราะ
๒. ได้เข้าร่วม/มีส่วนร่วม เพราะ.....
๓. อื่นๆ (ระบุ)
๗. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) ในระดับใด
๑. เข้าใจน้อย หรือ ไม่เข้าใจเลย เพราะ
๒. พอเข้าใจ เพราะ
๓. เข้าใจมาก เพราะ
๘. ท่านคิดว่า โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) มีความเหมาะสมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตร-อาหารในเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ หรือไม่ อย่างไร
๑. ไม่มีความเหมาะสม เพราะ.....
๒. มีความเหมาะสม ในประเด็นต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
- ๒.๑ เกษตร-อาหารเป็นจุดแข็งของพื้นที่นี้ ๒.๒ งบประมาณสนับสนุนมีความต่อเนื่อง
- ๒.๓ สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการให้แข็งแรง ๒.๔ พัฒนาศักยภาพที่ต้องการได้
- ๒.๕ เห็นผลความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วน ๒.๖ อื่นๆ (ระบุ)
๙. การใช้คอนเซ็ป “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) ซึ่งใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรอาหาร กับเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีความพร้อมในการใช้หรือไม่ อย่างไร
๑. ไม่มีความพร้อม เพราะ
๒. มีความพร้อม เพราะ
๓. อื่นๆ (ระบุ)
๑๐. จากการเข้าร่วมโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) ท่านคิดว่า โครงการนี้มีข้อดีอย่างไร (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
๑. ช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้ ๒. มีงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง
๓. สร้างเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการ ๔. สร้างโอกาสทางการค้าได้
๕. อื่นๆ (ระบุ)
๑๑. จากการเข้าร่วมโครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) ท่านคิดว่า โครงการนี้มีเรื่องที่ยังต้องปรับปรุงอย่างไร (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
๑. การรับรู้-ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ๒. ยังไม่มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน
๓. กิจกรรมของโครงการยังไม่ตรงความต้องการของผู้ประกอบการ SMEs
๔. ยังไม่เกิดการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ ๕. ยังไม่เกิดผลการสร้างโอกาสทางการค้า

- ๖. ขาดการเชื่อมโยงตลาดในท้องถิ่น ระดับประเทศ และ ต่างประเทศ
- ๗. ความร่วมมือของ ๓ ภาคส่วนยังไม่เกิดผล ๘. โครงการไม่น่าสนใจ เข้าไม่ถึง SMEs
- ๙. อื่นๆ (ระบุ).....

๑๒. “การสร้างนวัตกรรมจากงานวิจัย ให้เกิดความแตกต่างที่สามารถแข่งขันได้ เป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของธุรกิจที่ทำให้ผู้ประกอบการได้อย่างยั่งยืน” ท่านมีความเห็นอย่างไร

- ๑. ไม่มีความจำเป็น เพราะ
- ๒. มีความจำเป็นน้อย เพราะ.....
- ๓. มีความจำเป็นปานกลาง เพราะ
- ๔. มีความจำเป็นมาก เพราะ
- ๕. อื่นๆ (ระบุ)

๑๓. ท่านเคยนำงานวิจัยที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับธุรกิจของท่าน มาสร้างนวัตกรรมต่อยอดทางธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม หรือไม่ อย่างไร

- ๑. ไม่เคยคิดทำเลย เพราะ
- ๒. เคยทำ แต่ไม่เกิดผลใดๆ เพราะ.....
- ๓. เคยทำและเกิดผลบ้าง เพราะ.....
(ระบุผลิตภัณฑ์)
- ๔. เคยทำและเกิดผลดี เพราะ.....
(ระบุผลิตภัณฑ์)
- ๕. อื่นๆ (ระบุ)

๑๔. องค์กรของท่านใช้นวัตกรรมจากเทคโนโลยี หรืองานวิจัย อะไรบ้าง ในด้านใด

- ๑. ด้านการผลิต (ระบุ).....
- ๒. ด้านการบริหาร (ระบุ).....
- ๓. ด้านอื่นๆ (ระบุ).....

๑๕. ในการสร้างนวัตกรรมจากเทคโนโลยี หรืองานวิจัย ขององค์กรท่าน

กำหนดงบประมาณด้านงานวิจัย-นวัตกรรม ปีละบาท หรือ เป็น % ของยอดขาย
ได้รับการสนับสนุนทุน หรือ เทคโนโลยี -นวัตกรรมจาก

๑๖. ท่านมีการเชื่อมโยงความร่วมมือทางด้านเทคโนโลยีกับองค์กรอื่นในลักษณะใด

- ๑. ร่วมมือกับภาคชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ๒. ถ่ายทอดเทคโนโลยีกับลูกค้า ภาคเอกชน
- ๓. การร่วมมือกับองค์กร/สถาบันวิจัยภาครัฐ ๔. ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย
- ๕. อื่นๆ (ระบุ).....

๑๗. ท่านคิดว่าการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตร-อาหาร ในเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ภายใต้แนวคิด “หุบเขาอาหาร” (Northern Thailand Food Valley) จะสามารถสร้างตลาด(Demand) ในระดับใด
๑. ตลาดในระดับท้องถิ่นจังหวัด/ภาคเหนือ ๒. ตลาดภายในประเทศ
๓. ตลาดในระดับอนุภูมิภาค (เช่น กลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง และ อาเซียน)
๔. ตลาดระดับโลก ๕. อื่นๆ (ระบุ)
๑๘. ท่านประเมินความร่วมมือกันของ ๓ ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ นักวิจัย/สถาบันการศึกษา (Triple Helix) ของโครงการนี้ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๑ เป็นอย่างไร (เลือกข้อ ๕ ร่วมได้)
๑. ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิด-ทำ ๒. เริ่มดีขึ้น แต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม
๓. มีการร่วมคิดช่วยทำ เห็นผลเป็นรูปธรรมบ้าง ๔. ร่วมมือกันเป็นอย่างดี เห็นผลชัดเจน
๕. ควรปรับปรุงในเรื่อง (ระบุ)
๑๙. กรุณาเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยต่อไปนี้ ที่จะทำให้โครงการ “หุบเขาอาหาร” (Northern Food Valley) ประสบความสำเร็จ ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อธุรกิจของท่าน (๑ = มีความสำคัญมากที่สุด หมายเลข ๒, ๓, ๔, ... มีความสำคัญรองๆ ลงไป)
- พัฒนาศักยภาพแข่งขันให้ผู้ประกอบการ สร้างโอกาสทางการค้าเป็นรูปธรรม
- สร้างเครือข่ายธุรกิจที่แข็งแรงของผู้ประกอบการ โครงการมีความต่อเนื่องจนเกิดผล
- สร้างนวัตกรรมจากงานวิจัยต่อยอดทางธุรกิจ มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ
- ความร่วมมือกัน ๓ ภาคส่วน (ภาครัฐ เอกชน และ สถาบันการศึกษา) มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม
- อื่นๆ (ระบุ)
๒๐. ท่านคิดว่าแนวทางและยุทธศาสตร์ ‘หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย’ (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ควรบรรจุเรื่องใดในแผนดังกล่าวบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
๑. ด้านโครงสร้างการขับเคลื่อน โดยจัดตั้งสำนักงานเลขานุการ (Command Center)
๒. ด้านพัฒนาแผนแม่บทและจัดตั้งองค์กรความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และ สถาบันการศึกษา
๓. ด้านพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการทุกระดับ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ
๔. ด้านพัฒนาการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ นวัตกรรม ให้เกิดการต่อยอดในเชิงพาณิชย์
๕. ด้านแผนงานการตลาดในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และ ระดับนานาชาติ
๖. ด้านการพัฒนากองทุน ‘หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย’ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
๗. ด้านการเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศต้นแบบ (เนเธอร์แลนด์, สหรัฐฯ, เกาหลี ฯลฯ)
๘. อื่นๆ (ระบุ)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง
วันเดือนปีเกิด	วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๓
การศึกษา	มัธยมศึกษา โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน โดยย่อ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) กรรมการบริหาร ASEAN SME Advisory Board สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาด กลางและขนาดย่อม (สสว.) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการบริหารสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency : NIA) นายกสมาคมส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (สสวท.)
ตำแหน่งปัจจุบัน	กรรมการผู้จัดการ บริษัท อีจิวราดร จำกัด กรรมการผู้จัดการ บริษัท ทราดรอินโนซิส จำกัด ประธานกรรมการ บริษัท ทราดรบ้านและที่ดิน จำกัด รองเลขาธิการ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (The Federation of Thai Industries : FTI) รองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ (The Federation of Thai Industries, Chiangmai Chapter) ประธานศูนย์บริการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม (Research & Development and Innovation Service Center : RDISC) สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ คณะอนุกรรมการพิจารณาคลื่นกรองข้อเสนองบประมาณในลักษณะบูรณาการด้าน การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ สำนักงานคณะ กรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

คณะทำงานบริหาร โครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัย
และนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ประธานกิตติมศักดิ์สมาคมพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมไทย สาขา
เชียงใหม่ – ลำพูน

กรรมการเครือข่ายหน่วยงานบริการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภาคเหนือ
21 องค์กร (Northern Network of Service Providers for Small and Medium
Enterprises : NNSPSME)

กรรมการอำนวยการ โครงการ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern
Thailand Food Valley)

กรรมการเครือข่าย สภาวิจัยแห่งชาติ ภาคเหนือ

กรรมการอำนวยการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กรรมการอำนวยการ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

กรรมการบริหาร สภาส่งเสริมมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

ผลงานสิ่งพิมพ์

หนังสือครบรอบ ๑๒ ปีของศูนย์บริการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรม สภาอุตสาหกรรม
จังหวัดเชียงใหม่ (12TH Anniversary R&DISC : The Gate to Research & Innovation)
หนังสือสุชนสโมสร

รางวัลแห่งความภาคภูมิใจ

รางวัลธรรมาภิบาลดีเด่นด้านการปฏิบัติต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ปี ๒๕๕๓

รางวัลเอสเอ็มอีดีเด่นด้านการทำธุรกิจ โดยใช้ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ปี ๒๕๕๑

รางวัล Best Value Creation from Raw Material ปี ๒๕๕๐

ความเชี่ยวชาญและความสามารถพิเศษ

การพัฒนาด้านนวัตกรรมและศักยภาพผู้ประกอบการ (Innovation and
Entrepreneurship) ในอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์

การบริหาร-บูรณาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา (Triple Helix)

การบริหารเครือข่ายการทำงานเป็นกลุ่ม (Cluster)

การปฏิบัติธรรมะในชีวิตประจำวัน ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา : ยุทธศาสตร์ (Strategy)

เรื่อง ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบนประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
(Regional Innovation Strategy : Northern Thailand Food Valley Case Study in Chiangmai)

ผู้วิจัย นายวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖

ตำแหน่ง กรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย / สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการจัดทำกรอบบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) เรียกว่า New Growth Model เพื่อเป้าหมายในการสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนใน ๑๐-๑๕ ปี โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ๓ ข้อ ดังนี้ ๑. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง (Growth and Competitiveness) ๒. การลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth) และ ๓. การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth) นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้กำหนด “ยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี ๒๕๕๘” เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ของประเทศให้เกิดผลตามเป้าหมาย

ดังนั้นการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ทั้งนี้ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนได้มีการนำแนวคิดใหม่ในด้านเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) มาประยุกต์ และได้ริเริ่มการนำเอายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) และ ระบบนวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation System) มาใช้โดยทำการศึกษากลุ่มคลัสเตอร์เขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ทั้งนี้จากประสบการณ์ที่ได้ร่วมทำงานกับส่วนต่างๆ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมด้านเกษตรและอาหารในภาคเหนือของประเทศไทย ยังขาดปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้ได้ตามยุทธศาสตร์ของประเทศ ยังประสบปัญหาอุปสรรคสำคัญ ๆ หลายด้านที่ครอบคลุมห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ได้แก่ ขาดการนำนวัตกรรมมาใช้ ขาดการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร และ ขาดปัจจัยสนับสนุนในการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ผู้ประกอบการที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มทางด้านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ยังขาดการวิจัยและการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันในระดับปลายน้ำ เกษตรกรและผู้ประกอบการ ยังขาดการเรียนรู้ในด้านการตลาด เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” จึงมีความจำเป็นเร่งด่วน ในการจะกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการได้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องใช้การบริหารจัดการรูปแบบใหม่ โดยการใช้งานวิจัย วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และ นวัตกรรมที่เหมาะสมเป็นเครื่องมือ อันจะเป็นการสร้างศักยภาพการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปโดยใช้นวัตกรรมที่ยั่งยืน อีกทั้งเป็นการเตรียมการเพื่อยกระดับสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค (Regional Innovation Strategy) สำหรับกรณีศึกษาอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ในรูปแบบ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ของเขตพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน โดยเน้นศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก

๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางและยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ บนพื้นฐานกรอบแห่งการวิจัยเอกสาร (Document Research) เป็นหลัก ในการประมวลผลการค้นคว้าวิจัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหัวข้อที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมาแล้วหน้า ประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสอบถามผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงลึก เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ 'หุบเขาอาหารภาคเหนือประเทศไทย' (Northern Thailand Food Valley) ในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘) สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ภายใต้เงื่อนไขนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ข้อมูลในงานวิจัย ครอบคลุมกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปางแม่ฮ่องสอน เชียงราย แพร่ พะเยา และน่าน โดยมีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลส่วนใหญ่ของงานวิจัยนี้

๒. เนื้อหาครอบคลุม ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ในอุตสาหกรรมด้านเกษตรและอาหาร ตั้งแต่เรื่องการจัดหาวัตถุดิบ (ต้นน้ำ) การแปรรูปเพิ่มมูลค่า (กลางน้ำ) และ การตลาด (ปลายน้ำ) ตลอดจนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น พลังงาน อุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) เมืองสีเขียว (Green City) เป็นต้น

๓. เนื้อหาครอบคลุม การบริหารจัดการรูปแบบใหม่ การพัฒนาผู้ประกอบการมืออาชีพ และการบูรณาการใน 3 ภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคการศึกษา (Triple Helix)

๔. เนื้อหาครอบคลุม การบริหารเงินทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการ Public Private Partnership (PPP) เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากทั้งแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ

๒. การทำวิจัยมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

๒.๑ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๒ ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ รวบรวมข้อมูลโดยวิธีศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดกลุ่มเสวนาผู้ทรงคุณวุฒิ

๒.๔ วิธีการและขั้นตอนการวิจัย โดยการกำหนดกรอบแนวคิดและแผนงาน การออกแบบเครื่องมือวิจัย การรวบรวม-วิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์จากข้อมูล-วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

การศึกษายุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาค : หุบเขาอาหารภาคเหนือตอนบนประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (Regional Innovation Strategy : Northern Thailand Food Valley Case Study in Chiangmai) พบว่า โครงการพื้นที่หุบเขาอาหารภาคเหนือ (Northern Thailand Food Valley:NTFV) เป็นโครงการที่สำคัญภายใต้นโยบายหลักของประเทศไทยที่ผ่านหลายหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน และเป็นโครงการขับเคลื่อนที่สำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์นวัตกรรมภูมิภาคที่นำเอานวัตกรรมและองค์ความรู้มาพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน และยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่

ในส่วนของภาคเหนือตอนบนนับเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรทำให้หลายจังหวัดในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน กลายเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก ทำรายได้เข้าประเทศต่อปีมูลค่ามหาศาลส่งผลดีต่อเกษตรกรในภาคการผลิต ธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมและอาหารตลอดจนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ ซึ่งภายใต้โครงการนี้หากสามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มระบบจะสามารถพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ของอุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือได้ทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การคัดสรรวัตถุดิบ การแปรรูป ที่มี การวิจัยและพัฒนาหาส่วนผสมที่ลงตัวระหว่างภูมิปัญญากับเทคโนโลยี เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น น่าสนใจ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้มีประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความพร้อมสูง รวมถึงการตื่นตัวของภาคเอกชน และผู้ประกอบการ อันจะส่งเสริมและให้ขีดความสามารถของประเทศไทยยกระดับขึ้นในอนาคตบนเวทีโลกต่อไป

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดวิธีการบริหารจัดการและข้อปฏิบัติที่ดีสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารที่ภาคเหนือสามารถดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องประกอบไปด้วย

1. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับโลก สามารถใช้วิธีการสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Competitive Strategy) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การเทียบวัดความสามารถในการแข่งขัน (Benchmarking)
2. ด้านการรวมตัวของภาคอุตสาหกรรมในท้องถิ่น สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของระบบอาหารยั่งยืน (Sustainable Food System) หรือ การรวมกลุ่มแบบคลัสเตอร์ (Cluster)

กระบวนการสนับสนุนภายใต้แนวคิด Triple Helix โดยเน้นการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ่านการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย เพื่อยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในระยะยาว และเพิ่มขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาอาหาร โดย 3 แนวทาง ได้แก่

1. พัฒนาเชิงสินค้า (Product-based Approach)
2. พัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-based Approach)
3. พัฒนาเชิงวาระ (Agenda-based Approach)

การพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-based Approach)

- มุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะโรพื้นที่เป้าหมายโดยการวิเคราะห์ถึง Actual หรือ hidden Potential ในแต่ละพื้นที่
- ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าที่หลากหลาย ในพื้นที่
- ส่งเสริมการพัฒนาในทุกด้าน ตลอดห่วงโซ่อุปทานในพื้นที่

การพัฒนาเชิงสินค้า (Product-based Approach)

- มุ่งเน้นการพัฒนาที่เน้นสินค้าเป้าหมาย โดยส่งเสริมการพัฒนาของสินค้าเป้าหมายตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้า ในทุกพื้นที่ที่มีการผลิตทั่วประเทศ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง โคน้ำ

การพัฒนาเชิงวาระ/หัวข้อ (Agenda-based Approach)

- เป็นการพัฒนาโดยมุ่งเน้นการพัฒนาตามวาระเป้าหมายที่กำหนดในโครงสร้างบทบาทในส่วนของ
 - บทบาทหลัก ในการนำจุดค้นพบใหม่ (Core Role) เช่น อาหารปลอดภัย การจัดการระบบการตรวจสอบย้อนกลับ บรรจุภัณฑ์
 - บทบาทรองหรือเสริม (Peripheral Role) เช่น การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร การประหยัพลังงาน

Agenda (รัฐส่วนกลาง)

ซึ่งในโมเดลนี้พบว่าพื้นที่ภาคเหนือมีความชัดเจนในด้านพื้นที่ และสอดคล้องวาระส่วนกลาง แต่ยังคงขาดในเรื่องการพัฒนาสินค้าที่เป็นเป้าหมายชัดเจนเนื่องจากยังขาดในเรื่องการวิจัยพัฒนา และการค้นหาช่องทางทางการตลาด รวมถึงการบูรณาการในพื้นที่ ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องการใช้กระบวนการหลังจากสร้างความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายในภาคส่วนเกี่ยวข้องคือภาคการศึกษา ผู้ประกอบการ และภาครัฐ (Triple Helix) คือสร้างฐานข้อมูลความรู้ Knowledge Management การสร้างตลาดรองรับ (Demand Size Create) การผลักดันให้เกิดความร่วมมือภาครัฐ-ภาคเอกชน (Public Private Partnership: PPP) และการมีทุนสนับสนุน ในลักษณะกองทุน (Fund)

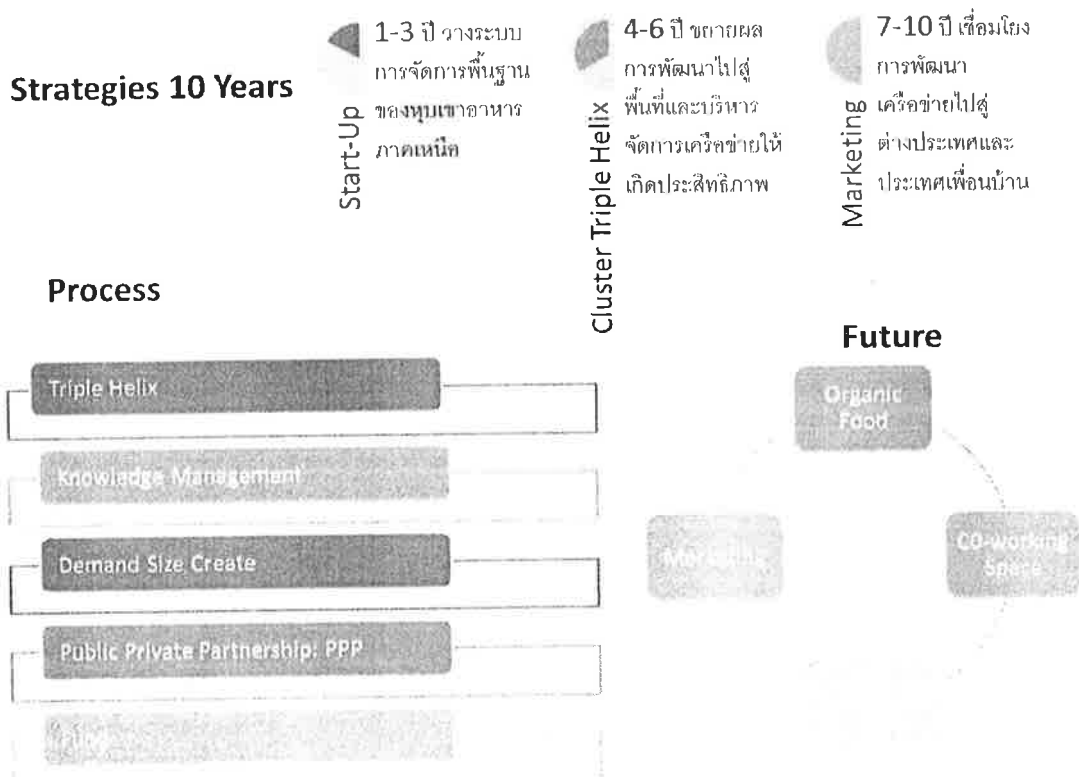
สิ่งที่ผู้วิจัยได้ข้อสรุปในการขับเคลื่อนโครงการฯ ที่สำคัญคือ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ (Cluster) รองลงมาคือการกำหนดแผนแม่บทในระยะ ๑๐ปี การสร้างกลไกขับเคลื่อนหลัก (Command Center) การสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นตลาด (Demand Size) การพัฒนาบุคลากรรองรับอุตสาหกรรม การศึกษาวิจัยความต้องการของผู้ประกอบการ SMEs ภายใต้โครงการ และการเกิดกองทุนสนับสนุนพัฒนานวัตกรรม โดยเห็นพ้องว่าความให้เกิดเชื่อมโยงความร่วมมือทางเทคโนโลยีกับองค์กรอื่นในลักษณะ การร่วมมือกับองค์กร หรือสถาบันวิจัยภาครัฐ และการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย ในลักษณะ Triple Helix ซึ่งปัจจุบันยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ต่างคนต่างคิด-ทำ และ มีการร่วมคิดช่วยทำ เห็นผลเป็นรูปธรรมบ้าง

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะ 10 ปี โดยตั้งวิสัยทัศน์ไว้ที่จะพัฒนาภาคเหนือให้เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนอุตสาหกรรมด้านอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ตลอดห่วงโซ่อาหาร ผ่านงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม เชื่อมโยงจากภาคเหนือสู่ตลาดโลก

ขั้นตอนการพัฒนาห่วงโซ่อาหารภาคเหนือในระยะ 10 ปี ที่สอดคล้องกับระดับประเทศดังนี้

1. ระยะภายใน 1-3 ปี วางระบบการจัดการพื้นฐานของไทยแลนด์ฟู้ดวัลเลย์ ได้แก่ วางระบบและโครงสร้างสนับสนุนการพัฒนาและขับเคลื่อนโครงการ, จัดทำโครงการนำร่องในพื้นที่ และวางโครงสร้างเครือข่ายระบบการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีอาหารในการสนับสนุนพื้นที่นำร่อง
2. ระยะภายใน 4-6 ปี ขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่และบริหารจัดการเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพ โดยการสร้างความเชื่อมโยงของเครือข่าย และบริหารจัดการเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่ทำให้ระบบ Triple Helix แข็งแรงและก้าวไปสู่ระบบ PPP
3. ระยะภายใน 7-10 ปี เชื่อมโยงการพัฒนาเครือข่ายไปสู่ต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงการขยายการวิจัยพัฒนา วัตถุประสงค์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเกษตรแปรรูปอุตสาหกรรมอาหารภายในประเทศ และเชื่อมโยงการวิจัยกับเครือข่ายในต่างประเทศ เพื่อรองรับพัฒนาอาหารในภูมิภาค

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ระยะ 10 ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘ สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาขีดความสามารถกลุ่มผู้ประกอบการในการดำเนินงานวิจัยและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมพัฒนาด้านการตลาดสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าอาหารตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้านักกลุ่มต่าง ๆ พร้อมกับขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยด้านอาหารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สนับสนุนการถ่ายทอดงานวิจัยเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านอาหารแก่กลุ่มเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ 5 บริหารจัดการเครือข่ายด้านนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะ

ในระยะยาวหากสามารถพัฒนาโครงการ“พื้นที่หุบเขาด้านอาหารภาคเหนือ” (Northern Thailand Food Valley) ขึ้นมาเป็นการเร่งด่วนตามลำดับ ตามแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา ทั้งการสร้างเครือข่าย การจัดการขั้นพื้นฐาน พร้อมกับการพัฒนาทางด้านการตลาด และดำเนินการแผนยุทธศาสตร์ในระยะ 10 ปีเพื่อเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพให้เข้ากับ โครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการร่วมทุนก็จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งกับการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตจังหวัดภาคเหนือเกิดขึ้นได้ นับตั้งแต่การคัดสรรวัตถุดิบ การแปรรูป ที่มีการวิจัยและพัฒนาหาส่วนผสมที่ลงตัวระหว่างภูมิปัญญากับเทคโนโลยี เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น น่าสนใจ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีที่มาที่ไปของสินค้าชนิดนั้น ๆ อีกทั้งเป็นการยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ สอดคล้อง กับความต้องการของตลาด และสนับสนุนให้ประเทศไทย เป็นครัวของโลก เป็นผู้นำด้านการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย/ เกษตรอินทรีย์ ป้อนสู่ตลาดโลกต่อไป

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงการอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และควรจะมีการค้นคว้าวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นการต่อยอดการวิจัยได้แก่

1. ดำเนิน โครงการศึกษาวิจัยเรื่องนี้สามารถต่อยอดเป็นแผนปฏิบัติการรายโครงการ พร้อมระบุงบประมาณตามหน่วยงานต่าง ๆ ได้ รวมถึงการผลักดันให้เกิดเป็นรูปแบบนวัตกรรมทางธุรกิจ (Innovation Business Model) อันจะเป็นการขับเคลื่อนที่ทรงประสิทธิภาพ ผ่านเครือข่ายและ แนวคิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

2. การให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้ (Perception) ในระดับใกล้เคียงกันเพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเป็นไปอย่างมีเอกภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับประเทศ

3. เร่งรัดผลักดันให้เกิดกระบวนการตามขั้นตอน โดยใช้แนวคิด Triple Helix และการประยุกต์แนวความคิดจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จมาใช้

4. สามารถเชื่อมโยงบูรณาการกับ โครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐได้ ได้แก่ โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของภาคเหนือ โครงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ภายใต้แนวคิด Northern Land Port รวมถึงโครงการความร่วมมือนวัตกรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะทำให้โครงการนี้เกิดความเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับโครงการอื่น ๆ

5. การค้นคว้าวิจัยเชิงนวัตกรรมด้านอาหารต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับองค์กรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ เพื่อมาผูกโยงกับงานวิจัยด้านอาหารในพื้นที่ต่อไป

6. การสร้างเอกภาพขององค์กรในพื้นที่เป็นเรื่องสำคัญภายใต้ Triple Helix และ PPP ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ภาคเหนือต่อไป

7. สามารถเชื่อมโยงช่องทางการตลาดที่สำคัญในพื้นที่และระหว่างประเทศได้ในอนาคตผ่านบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ และเครือเซ็นทรัล เป็นต้น